

Werk

Titel: Thesaurus Iuris Executivi Rutgeri Rulant, Icti. Quadripartitus

Untertitel: Quarum Pars Prima exhibet usum verum executivum, mediante Brachio Eccles lastico, Seculari, Regio, Et Militari, Eorumque imploratione. Secunda, exactam praecipuarum Rerum Civilium tractationem ... Tertia, perfectam manuactionem Executioni Rerum Criminalium inservientem. Quarta, Decem Classes Relationum, Actorum ac Votorum Cameralium praedictis materiis accommodatarum ... Atque Ita His Quatuor Partibus, Non Solum Executionis Materia fructuosissima continentur, sed & diversae per totum ius privatum dispersae materiae videlicet ...

Verlag: Author; Weissius

Ort: Francofurti ad Moenum; Francofurti ad Moenum

Jahr: 1624

Kollektion: VD17-Mainstream

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN755514025

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN755514025>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=755514025>

LOG Id: LOG_0007

LOG Titel: Cap. X. - Cap. XV.

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

mere ecclesiastica laicum posse aliquantulum se impedire; addit illud verum esse, in modum contentiosæ iurisdictionis, secus in voluntaria iurisdictione: Unde, tenet confessio facta de plano coram ipso. Brevis igitur ex iam dictis omnibus est conclusio: Quod aut queritur de iure tantum, & tunc refert; An per modum iurisdictionis contentiosæ, aut voluntariæ: aut simul de facto, & de iure, velut inseparabili, & idem: aut de facto tantum; & illa non est causa usuraria; ideo recte apud iudicem laicum venit tractanda. Nec tunc posset laicus trahi inuitus ad iudicem ecclesiasticum.

26 Secundo iuniores, hanc regulam hic obseruabunt quam tradidit Iohan. Koeler, de Vanckel, in *Summar. & conclus. sext. rit. de except. c. iam quidam, concl. i.* hisce verbis: Ecclesiasticus in spiritualibus, & matrimonialibus, & annexis cognoscit etiam inter laicos. *c. uiam. de ordin. cognit. c. causam, qui filii sunt legit.* Similiter in articulis fidei, & in crimine hæresis; sed tunc executio finalis spectat ad iudicem secularem. *c. excommunicamus i. supr. de hæreti. & c. cum secundum leges infr. de hæreti.* In aliis criminibus distinguendum est; aut enim sunt introducta per ius canonicum, ut est crimen symoniæ: & ecclesiasticus cognoscet; *c. cum sit generale. de foro competent. aut per vtrumq; ius, & sic locus est præuentioni. arg. c. tua. de procurato. de quo vide glossam, quæ est notabilis in c. nos inter. de pur. canon.*

7 Tercio illud etiam hic notandum, iudicium seculari, coram quo hæc causæ proponuntur, si dubitat, an calumniosa proponantur, bona cautela est, quod opponenti statuat terminum, ad producendum, coram eo, capitula, quæ vult probare in curia ecclesiastica: ut hic videat, an capitula releuent, & si non releuant, ad vltiora procedat. Alia cautela est singularis ad obuiandum calumniis taliter opponentium, iuxta *cl. m. ut calumniis, de re iudic.* quod detur opponenti terminus, ad se præsentandum coram ecclesiastico, quo elapso, si non præsentauerit poterit procedere contra eum, non obstante sua exceptione: ita singulariter voluit Bal. & Alex. post eum, in *l. de die. §. tutor. ff. qui satisfacere cogant. & in d. l. Tiria, in vlt. col. ff. solut. matr.* & illud verum est, in termino dato excipienti ad se præsentandum, non dico ad probandam exceptionem oppositam; quia talem terminum non potest assignare; ut in dictis locis notatur, & per Bart. etiam, in *l. præses, C. de appellat.* & per eundem Bart. & Ioan. de Imol. plenius, in *l. 2. ff. de re iud.* Hyppolit. de Marfil. in *d. l.*

Quarto addo pro complemento huius materie nobilem doctrinam Decii, in *l. magistratib. nu. vlt. ff. de iuris d. omn. iud.* Licet vterq; iudex habeat iurisdictionem, tamen ille, qui præoccupauit, attendi debet, arg. *l. i. C. de offi. consul. facit text. in vers. vbi caprum. in l. si quis postea. infr. de iudic.* Et ideo si ecclesiasticus cognouit, & iudicauit, & pro faciliiori executione committat executionem seculari, videtur quod secularis debeat exequi commissionem simpliciter in re de qua cognitum fuit & iudicatum: videtur tamen, quod dictum Doct. in 2. casu saluari possit, quando iudex secularis vellet nouum processum inchoare, ad alium finem: tunc quia punitur in foro canonico, etiam potest puniti in foro seculari: ut notat Bald. in *l. placet circa finem. C. de sacrosanct. eccl. in versu.* sic ergo: vbi inquit, quod pœna

spiritualis non tollit temporalem; nec è contra. & no. Abb. in *c. tua col. pen. de procu. & probatur in c. felicit. §. per hoc quoq; de pœnis in c. cum si. qua Fel. tradit in c. de his col. si. de accu.* Conueniunt hisce, quæ notat Agia *fundament. 20 fol. 100.* hisce verbis: Quæstio: an in prædictis mixtis iudicatum in auditorio ecclesiastico, possit iterum examinari & puniti in foro competenti. Sic communi consensu tradunt Doctores, Abb. ad *c. i. circa fin. de officio ordinarii. & ad c. tua. de procurat. Bal. ad l. placet. C. de sacrosanct. eccl. & consil. 260. lib. 3.* iterum Abbas, & cum eo Areti. & Fel. ad *c. de his, de accusat. Ioann. Andr. Dominic. & Franc. ad c. felicit. §. per hoc. de pœnis lib. 6.* Couarr. lib. 2. *variar. resolut. c. 10. nu. 6.* Iulius Clarus in *§. fin. pract. crim. q. 55. nu. 11. & 14.* Cuius rei rationem illam asserre solent; quod iurisdicatio ecclesiastica à laicali est prorsus leiuincta, & separata *Can. 10. cum seq. 96. distinct.* Ideo absolutionis sententia in vno iudicio lata, non parit contra aliud rei iudicatæ, exceptionem.

Negatiua fundatur in *c. de his, de accusat.* alii vt Ioan. Andr. Domin. Panorm. Areti. teste Couarr. distinguunt: ac tunc locum affirmatiuum sibi sumere posse, quando pœna à iudice ecclesiastico inflata, non esset sufficiens ad criminis punitiōnem, & culpæ mensuram.

CAPUT X.

De casibus in quibus proprie locum habet brachii inuocatio.

SUMMARIA.

- 1 Conciliorum executio fit per inuocationem brachii.
- 2 Iudex secularis quando in realibus sit aduendus.
- 3 Pœnas sanguinis exequuntur iudices seculares, impleto brachio.
- 4 Protestatio quando interponatur, cum de clerico plectendo agitur. (rem remittit.)
- 5 Iudex ecclesiasticus laicum incarcerandum ad seculum.
- 6 Et an clericos carcerare possit ecclesiasticus.
- 7 Laicus, si præfidi non vult obedire, episcopus potest eum excommunicare.
- 8 Clerici inferentis episcopo iniuriarum pœna, à laico executioni mandatur.
- 9 Contumacia est delictum.
- 10 Brachii inuocatio locum habet ob contemptum sententiæ.
- 11 Vt & ob denegatam iustitiam.
- 12 De obligatione ad brachium remissive.
- 13 Brachii inuocatio habet locum quotiescung; inuenitur resistentia.
- 14 Alii casus recensentur, in quibus brachii remedio opus.

ET si ex supra deductis, magna ex parte, eliciantur ea, quæ ad explicationem huius capitis conferunt: ne tamen generalitas, uti fere semper fieri solet, lectori dubium, aut molestiam moueat, & in l. byrinthum deducat, casus non quidem omnes: id enim singularem tractatum exigeret, sed maxime notabiles; hic recensendo eo ordine duxi, ut aliæ facili labore, suo loco, & classibus hic notatis, inseri possint. Occupatur autem brachii inuocatio, vel circa ecclesiastica, vel secularia.

Circa ecclesiastica quæ versantur, maxime ex parte supra c. 8. sunt exposita. In specie autem hic illud notandum, quod executionem f. conciliorum hoc remedio fieri debere concedant: cuius rei exemplum est in *pragmat. sanct. tit. de collation. fol. m. bi 85.* vbi hæc verba habentur: Item visum fuit eidem congregationi, quod licet conciliū statuerit, ut dicta,

gratiz, si quæ fiant, sint nullæ, ipso facto, q. nihilominus debeant constitui, per concilium, graues pœnæ, aduersus omnes, & singulos, quide cætero eas impetrabunt, seu acceptabunt, vel fouebunt, aut qui eis vi exinde præsumunt, vel conabuntur, inuocando etiam contra tales (si opus videant;) auxiliū brachii secularis. In secularibus quæ versantur, aut sunt personalia, aut realia.

2 In realibus, ¶ uti supra demonstratum, ad iudicem secularem, maxime de consuetudine Galliz, recurrendum est. Quod sic expressit Io. Quintin. Hædu. in *aristocratia*, fol. 71. Inualuit & vetus, in Gallia, consuetudo, non alios, quam regios iudices, de mixtis, & realibus clericorum actionibus cognoscere, sed & de personalibus quibusdam, per Masuerium, iuris & vsus forensis peritissimum, in *tit. de iudi. & iurid.* Imo quoties ecclesia ipsa de re immobili profana experitur, adeundus est laicus iudex: Nam per regnum Franciæ prælati omnibus actionum realium cognitio verita est. Proditum hoc inuenies à Io. Fabr. in *§. item feruiana. Instit. de acti.* Et apud Auferrium legitur arreto parlamēto grauius multatum episcopum quendam Cabilonensem, qui contra fuerat ausus, ante annos fere ducentos. Meminit & Baldus huiusce consuetudinis Franciæ, in *auth. Clericus C. de episcop. & cler.* ut iniquam tamen reprobans. Huic innotuntur iudices regii, soliti quotidie pronunciare de possessionibus beneficiorum ecclesiasticorum, & decimarum, & quorumcumq; talium spiritaliū: ita ut ab illis solis remedia possessoria petantur, &c. Vbi pro, & contra disputat, quomodo impugnari & sustineri de consuetudo possit.

In personalibus quæ consistunt, vel speciem delicti habent, aut ciuilia sunt.

Delicta, aut eius speciem habentia, sunt:

3 Primo, omnes ¶ causæ pœnam sanguinis inferentes: Nam maiora crimina, pœnam sanguinis exigentia, sibi non assumunt canonistæ, sed expressa dispositione à se remouent; quod latissime: cum iudicio tamen legendi, præter antiquiores canonistas, tanq̃ pro aris & focis certantes, & alii recentiores explicant, inter cæteros Lælius Iordanus, de *maiorib. episc. caus. ad Pap. deferend. per totum tract. maxime c. 8.* Et Iosephus Stephanus Valent. in *tract. de potestat. coact. quam Roman. Pontif. exercet in negotio seculari*, maxime fol. 209. M. Anton. Cuchus in *Instit. iuris can. li. 4. tit. 10. §. suspensionis.* Et in specie Guedisaluus de Villadiego, in *tract. de heretic. q. 11. n. 17.* vbi expresse, ex hac ratione, brachium seculare fundant, docentq; quatenus etiam in criminalibus, pœnas, non inuocato brachio, infligant ecclesiastici, adeo ut etiam in criminalib. iudici seculari, interroganti reum, qui se clericū asserit, nō teneatur ipse respondere, q. contra Ioh. Mil. in *& pract. crim. fol. 94. in verb. fori præscript. nu. 5.* qui ita Parisiis decissum fuisse refert, asserere non erubuerit Catarr. in *prax. interrogand. lib. 1. c. 1. n. 12.* Id tamen alii sic accipiunt, si habitū clericalē habuerit, alias, ut laicus, absq; omni dubio, puniri possit, ut ita quendam Iohannem punitum notanter inquit Ioan. de Gres. in *summa rural. tit. de Gardes des prisons. vers. de cleric. fol. mihi 198.* Idē Iacob de Grauiis in *decis. cas. consuet. lib. 4. c. 20. n. 153.* vbi comm. dicit ex Fulgos. & Couarr. vidi tamen hæc aliter explicantem Alban. *conf. 13. n. 6 & 7.* Et alio modo tractantem ea omnia, quæ supra dicta sunt, Beret-

tū *conf. 3. vi & 10.* Gerzon, in *resolut. sup. 12. considerat. circa materiam excommunicat.* Et quæ cōtra prædictorum fere omniū hyperbolas, nouissime Italico idiomate edita, sub *tit. Resposta d' un dottor in Theologia sopra il breue de Papa Paulo V. Contra i signori Venetiani.* Circa q̃ tamen ¶ traditionem notandū, 4 sæpe hic protestatione opus esse, q. apposite hisce verbis explicauit Francisc. Marcus *decis. 771.* Quæritur, an clericus, seu psona ecclesiastica, in causa ciuili, p executione sententiæ, possit petere auxiliū brachii secularis ciuilitè, & ad effectus ciuiles, & cum protestatione, q. non tendat ad pœnā sanguinis? Et dicendum est, q. sic. c. 2. de *homicid. lib. 6.* secundū Panor. & Ioa. de Anan. in *c. postulasti. de homic. nec impuabitur clerico, si fiat executio via militari, si postea sequatur pœna sanguinis, alias daretur materia laicis, clericis ttucidandi, eosq; bonis spoliadi: Quia vna curia tenetur impartiri brachium suū alteri, in eorum subsidium, iuxta. notat. per gl. & Innoc. in *c. 1. de offi. ordi.* vide Io. Fabr. in *l. 1. C. de offi. milit. iud.* q. clerici isto casu non incurrant irregularitatē. Et istud vidi alias pacticari: dum essem in curia super executione aresti sententiæ lata, in magno consilio, ad vtilitatem reuerti domini Abbatis sancti Antonii, contra religiosos monasterii sancti Petri montis maioris Arelatensis, vbi petebatur fieri executio manu forti, seu militari, pro parte dicti domini Abbatis sancti Antonii, cū protestatione ad effectus ciuiles, & quod non tendebat, ad vindictam sanguinis.*

Secundo, ¶ cum de laico incarcerando agitur: 5 q. sic notanter expressit Io. à Royas, in *singular. in fauor. fidei. singul. 108.* hisce verbis: Iudex ecclesiasticus, siue delegatus, seu ordinarius, cognoscens de aliqua causa ciuili vel criminali laicorum, cuius cognitio ad iudicem ecclesiasticum pertinet, non poterit laicos carcerare, neq; suā sententiā ciuile, vel criminalē propria autoritate exequi, sed iudicis secularis auxiliū inuocare, & implorare debet. c. 1. c. quoniam, de *offi. ordi.* vbi tex. in *d. c. 1. disposit.* q. episcopi habeant liberam potestatem adulteria, & scelera inquirendi, & iudicandi, & cū opus fuerit publicū innocent auxiliū. Datur ergo facultas iudici ecclesiastico, ut possit aliquando cōtra laicos cognoscere, & uti mucrone spiritali, & inuocare auxiliū brachii secularis, quoad capturā, executionē faciendam: idem probat. c. cum episcopus, de *off. ordi. lib. 6. c. dilecto. de sent. excom. lib. 6. c. postulasti. de homic. c. 2. de maledic. c. vt officiū. §. compescendi,* p argumentū à speciali, de *hare. lib. 6. l. episcopale. C. de episc. & cler. tenuit Oldrad. conf. 86. incip. queritur Io. And. in d. c. cum episcopus, & in Spe. tit. de offi. ordi. post prin. Anchara. in *reg. ea qua. q. 2. de reg. iur. li. 6.* vbi hanc dicit esse communem opinionem: & d. c. cum episcopus, & decisio Capella Tholo. 378. incip. item fuit quasiu. Rom. *sing. 703. incip. tu scis notanda. l. regia 7. tit. 3. ord. & in petitione facta in curiis Tole-tanis in fine. anno 1525. & in curiis de Madrid. 2. in ordine an. 1534. optime Pala Rub. in c. per vestras, par. 2. §. 1. n. 18. cū seq. fol. 81. col. 2. de dona. inter vir. & vxor. late Couarr. vbi concordat, & declarat hæc cōmunem opinionē in q̃stionibus practi. c. 10. n. 2. cum seqq. Contrariā vero opinionē, q. iudex ecclesiasticus poterit laicos carcerare, & executionē in bonis eorum facere, tenuit Anania. in *rubr. de forti. & in c. qualiter, in 2. §. ad corrigendos. de accusa. Felin. ponderando aliqua iura, in d. c. cum sit generale. nu. 20. de***

foro compet. Doml. & Francus. in d. c. cum episcopus. & hanc vltima opinio in Hispania, in omnibus fere episcopatibus est de usu, & consuetudine praescripta, quae seruanda est, ut dicit Bald. in c. significasti. de offi. ord. Pala. Rubr. & Couarr. affirmant in locis modo citatis, sed non est de iure, sed tantum de consuetudine. & c. Eadem & Agia. fundamento 12. recitat, & limitat sequentibus verbis ecclesiasticus iudex, nec bona, nec personam laici capere potest pro executione sententiae civilis a se prolatae, sed debet seculare brachium inuocare: ita tenet Couarr. praedictar. quast. c. 10. n. 2. atque in hoc sensu intelligi potest opinio Ioan. Andr. in additionib. & Speculatorem in rubr. de offi. ordi. Petr. de Anchoran. in olo. ad c. cum episcopus. de offi. ordi. lib. 6. & aliorum, quos refert Feli. ad c. cum sit generale. de foro compet. existimantiu, ecclesiasticum magistratum, non posse laicum capere, & in carcerem detrudere: quam etsi communem testentur Aufreterius, in tractatu de potestate ecclesiastica, super laicis, n. 1. & seq. & Didac. Couarr. loco citato; eam tamen intelligendam esse existimo in sensu nostri fundamenti, non item cum de ipso agitur crimine, prout superiori fundamento diximus: licet Mencharalib. 3. de testam. § 22. n. 17. opinionem Ioannis Andr. frequentiori calculo receptam dicat: subiicit tamen, tantum esse eorum numerum, qui contrariam partem tuerentur, ut fere nec sciri possit, qui sit receptor. Quia autem idem Agia se ad praecedentia refert, etiam illa annexanda sunt quae habentur fundamento 11. sequentibus verbis: Ecclesiasticus iudex, qui aduersus laicos in criminibus mixti fori, de iure censetur competens, & legitimus, cum de ipso agitur crimine, valet eos personaliter capere, carcerare, atque punire, ubi id consuetudine legitime praescripta obtinendum est. Ita Bald. ad c. significasti. de offi. delegat. quem sequitur Ioan. Lupus referente Couarr. pract. q. c. 10. n. 2. & Iulius Clar. in pract. criminal. q. 37. vers. vnu. & ipse Couarr. loco citato atque hanc consuetudinem, in pluribus Hispaniarum diocesisbus inueteratam Philippus II. Hispaniarum Rex Catholicus, nec tollere, nec abrogare voluit: etiam si, ut idem ait Couarruias; haud raro in publicis totius regni conuentibus, fuerit rogatus, ut etiam proxim aboleret. Ex hoc fundamento optime sequitur: quod si iudex ecclesiasticus canonice aduersus laicum, criminali iudicio, vel sententiam tulerit, vel cognitionem, & examen culpae, ad punishmentem instituerit, iure poterit laicum ipsum capere, & in carcerem trudere. Quod facile intelligi potest ex iis, quae ecclesiastica tuerentur iurisdictionem, atque idem Couarruias verum esse putat d. c. 10. vers. 2. & probat text. in c. attendendum 17. q. 4. & in c. contra idolorum. 26. q. 5. tradit Roman. in singulari 660. Aufreterius in Clemen. 1. de offi. ordi. q. 5. Potest igitur iudex ecclesiasticus, cum de ipso agitur crimine, capere laicum, & in carcerem mittere: alioquin illusoria esset eius iurisdiclio. nam si concedimus in causis mixti fori, ipsum habere iurisdictionem, fateri quoque oportet, ea videri concessa, sine quibus iurisdiclio se explicare non potest l. vlt. §. vlt. ff. de offi. eius cui mandatum est iuris d. l. 2. ff. de iurisd. 6 omnia iudic. & c. Idemque ad clericos extendit. Possint vero clerici, criminum mixtorum rei, in carcerem trudi ab ecclesiastico iudice, sicut & laici, quidam dubium reddunt: certum tamen est, posse quotiescunque de huiusmodi criminibus fuerint accusa-

ti: ex c. episcopus. ubi notant omnes. de offi. ordin. lib. 6. Similiter ea quae iam de carcere dicta, sunt, eo extendunt etiam, ut si laicus suo praesidi obedi- 7 non velit, episcopus requisitus, debeat eos excommunicare. Auiles. c. 20. Praetorum, n. 17.

Terrio, cum episcopo, vel superiori clericus intulit iniuriam, quod sequentibus declarat Paulus Fuscus. singul. 27. Episcopus potest excommunicare clericum inferentem sibi iniuriam, imo deponere, & tradere curiae seculari. c. si quis sacerdotum 11. q. 1. Abb. in c. at si clerici ubi Decius n. 39. de iud. & dicit gl. in d. c. si quis. talem iniuriam reputari inferri, & episcopo, & eius ecclesiae, ex quo sequitur, episcopum non posse remittere per se glo. in c. con- 8 questus. de usur. & in c. si diligenti de foro compet. Rau. sing. 418. & glo. antepe. in c. saloniitana 63. dist. & qui possit excommunicare. gl. in c. si quis 2. q. 7. & alia, in c. inter querelas 23. q. 4. Quarto, cum contumacia sit de- 9 lictum l. contumacia & ibi Dd. de re iudicat. l. sancimus. C. de iudiciis. Tellaure. decis. 265. n. 1. Viu. decis. 138. nu. 25. Guil. li. 2. de pace publica: c. 5. n. 14. ipsum iudicem, & partem, ac alios eludens, post gl. Viuius d. l. n. 26. & notauit de commiss. lib. 2. c. 13. n. 6. par. 2. Regulariter brachii inuocatio conceditur cum contemnitur 10 contumaciter sententia, de quo supra actum, & notat Zasius, post Odofred. in parat. de rei vend. nu. 43. Quinto, etiam denegationem iustitiae sapere speciem delicti arbitror, proindeque ratione eius brachium fundari, notauit glo. latin. ad Sandrecht iu- 11 ris Saxonie. tit. 1. li. 1. lit. d. Nota inquit hoc, quod dicitur de inuocatione brachii secularis, siue ecclesiastici, procedere, quando alter fuerit negligens in administranda iustitia, in causis ad se pertinentibus, secundum quod notat Abb. in c. quod super. n. 13. de voto & voti redemptione, & late per Rauennat. in summa decretal. tit. de offi. ordi. n. 5. & 6. Ex contractu etiam potest inuocari brachium, tum quis sese obliga- 12 uit ad brachium, de quo quia superius actum, c. 6. in fin. id hic non reperi. Et haec sunt speciales causae, quibus & addi possunt aliae generaliores, de quibus & similia facile potest argumentari.

Primo in omnibus, tum causis, ubi inuenit resistentiam, ut notat Hyppolit. de Martil. in tract. de bannitis, in verb. iudice. n. 178. ubi post Cardinal. & gl. dicit, quod iudex ecclesiasticus potest implorare brachium iudicis secularis, quando inuenit resistentiam, multa ad hoc adferuntur a Ioan. Koelner, d. loc. in tit. de sentent. excommunicat. in c. electo conclus. vlt. ubi dicit, praetatum ad temporalem gladium currere, tanquam ad malleum. Secundo alii casus acervati 14 gl. in c. filius 16. q. 7. dicens tum demum pro corrigendis clericis esse recurrendum ad Regem seu iudicem secularem, quando iudex ecclesiasticus deest, vel est negligens, vel quando non est habilis ad compescendos clericorum iniurias, & idem est respectu potestatis deficiente alia gl. in c. principes secuti. in verb. intra ecclesiam. 23. q. 5. per text. in c. 2. extr. de cleric. excom. ministr. & in c. nec licuit. infr. distinct. 30. post Anton. Lopez. Fulu. Pacian. cons. 164. n. 31.

CAPVT XI.

De exceptionibus, seu excusationibus.

SYMMARIA.

I Excusationes admittenda: si legitime. n. 2. 7.

D 3

3 Ad-

- 3 *Aduocatus: Legati, num. 4. Tutores. nu. 5. coguntur suscipere munera.*
- 6 *Excusationes quando proponenda.*
- 8 *Extraiudicialiter procedenti iudici, non obtemperandum.*
- 9 *Extraiudicialis actus non est actus.*
- 10 *Testamentum nullum abusu dicitur testamentum.*
- 11 *Episcopi mere Theologi quo vitio laborent in concipiendis sententiis.*
- 12 *Affessores quales esse debeant.*
- 13 *Aduocati quales esse debeant.*
- 14 *Iudicis incompetentis sententia non exequenda.*
- 15 *Sententia laici in clericum est nulla.*
- 16 *Religionis constitutio quoad competentiam quomodo accipienda.*
- 17 *Contumacia poena propria est excommunicatio.*
- 18 *Excommunicatio non habet locum in minoribus causis.*
- 19 *Extraiudicialiter, & nulliter procedere paria sunt.*
- 20 *Nullitas quid operetur, & an impediatur executionem.*
- 21 *Sententia lata ex falso instrumento non exequenda.*
- 22 *Nullitas probanda est.*
- 23 *Sententia cuius executio petitur per brachium, debet transisse in rem iudicatam.*
- 24 *Sententia à qua appellatum, non debet exequi per brachium: Si modo valida sit. n. 26.*
- 25 *Appellatione pendente procedens iudici iniuriam facit.*
- 27 *Sententiam iniquam hic, vt & alias non exequendam late demonstratur: etiam exemplis concil. nu. 31. vide nu. 32. Contrarium n. 33. distinctionem an notorie iniusta: & quis de eo cognoscat. nu. 34. Et attenditur iniquitas etiam non opposita n. 35.*
- 28 *Paria sunt, non esse, & nulliter esse.*
- 29 *Leges iniustae, non merentur nomen legis, & nu. 30.*
- 36 *Brachii imploratio potest reuocari.*
- 37 *Brachium non impartendum si iudex scientiam habeat pro condemnato.*
- 38 *De exceptionibus contra brachium, generalis doctrina.*

Cum ita comparatum in iure reperiamus, vt si qui ad officium aliquod expediendum compelli possunt, non absolute, sed tum demum si causas sufficientes non allegent, adigantur: si vero sufficientes allegent, excusentur, argumento l. 27. si quis. §. qui mandatum suscipit, ibi: si vero intelligit, id officium se explere non posse, id ipsum, cum primum poterit, debet mādatori nunciare, vt is, si velit, alterius opera utatur. ff. mandat. nec infrequens id in Camera: vt cui aliquid à Camera iniungitur, si se imparem iudicet, excusetur. Ord. Camer. tit. 48. part. 3. §. vñd alfo; & sic nobilis se excusabat, quod non posset facere executionem in causa *Wodelschwing Herferdorff* mādati executorialis, 24. Octob. Anno 1573. Ratio est, qā excusans se, debet allegare causam iustam, & illam iustificare rationibus probabilibus, vt post Innocentium, Bart. Bald. & Speculat. prodidit Rebuff. in tractat. de excusat. nu. 10. & à munere publico: quale est hoc vt quis excusetur, requiritur aliqua excusatio legitima, vt pro regula tradidit Petr. Corne. conf. 164. n. 2. lib. 4. §. 1. & ibi gl. in verb. publ. de excusat. tutor. Petrus Montan. de iute. c. 25. n. 1. Vñd & traditur, quando propter aliquem bonum respectum literarū principis ponuntur in executione, quod scribatur principi, & mit-

tantur testimonia de causis, quare mādatum non adimpleatur. Greg. Lopez in addit. ad partidas Hispanic. part. 2. tit. 8. l. 19. in verbo, fuga testigos. Hinc in simili dicitur: Quod licet aduocatus cogi possit, tamen id non habere locum, si se excuset, Bald. in l. providendum. C. de postulando. argument. l. humanitatis. C. de excusat. tutor. Gail. lib. 1. obseruat. obser. 44. nu. 9. Idemque de legatis traditur, l. sciendum est. §. si accusatio. ff. de leg. & de tutore in l. 22. C. de excusat. tut. Et id in commissatio etiam locum obtinere, in feriorum Ordinationes testantur: vt in Münsterischer Ordnung tit. 50. disponitur sol der Commissarius, so fern er keine erhebliche Ursachen vorzuwenden/gezwungen vñd gehalten werden/te.

Et tunc superior, si modo debito tempore, hoc est non longo intervallo, sed statim arque potest, l. hi qui ad ciuilia, C. de appellat. Viuius decis. 44. num. 1. eas proponit, & ex sint iustae, id est, quae equitate nitantur, L. 1. de vacat munerum: t aliud enim est, si falsis excusationibus vtus §. fin. Instit. de excusat. & tot. tit. C. si tut. fals. alleg. l. 5. C. de prad. minor. tot. tit. si ex falso instr. debet illas attendere, nec potest quenquam supra vires suas onerare aut pati, vt per alium fiat, Molin. consuet. Paris. §. 1. num. 8. Itcirco hic nos de iis agemus: & quia iā diximus, exceptiones debere esse iustas: quae sint iustae exceptiones examinabimus: Quod vt dexterius tificari possit, notandum, quod aut processit iudex iudicialiter, aut extraiudicialiter. Nam si extraiudicialiter procedit, is qui inuocatur non tenetur ei inuocanti parere, Innoc. in c. 1. nu. 2. versic. item si nosceret Rex, iuncto versic. & intelligitur hoc, de offic. ordin. quem ibidem secuti sunt Ioan. Andr. num. 101. versic. & intelligit hoc, Innoc. Bellam. nu. 4. in 4. opposit. versic. quid dicendum. Anton. de Butt. nu. 24. versic. concludit ergo. & d. nu. 24. colu. 4. in princip. versic. in fine videtur: & cap. sic ergo, versic. in aliis extraiudicialibus. Imol. num. 16. versic. de muni finaliter. & d. nu. 16. ante finem, versic. & ex pradictis Zabar. col. 4. in princip. versic. & quod dixi Regem. Anchar. num. 6. versic. & hoc verum. Abb. nu. 11. versic. sed postea. Innoc. Nauarr. in c. cū contingat. 1. remed. num. 7. versic. tertio respondeo, extra de rescript. vbi ait, quod dictum Innocent. in d. c. 1. est cōmuniter receptum Ignat. Lopez. de c. 154. n. 19. Farinac. de poenis temperandis q. 97. nu. 97. Alciatus in c. 1. de offi. ordin. nu. 117: Rationes assignat Michael Agia casu. §. pag. 158. qā actus extraiudicialiter nullus, t non dicitur actus. l. sicut ff. de oper. libertor. & l. non dubium. C. de legib. sicut testamentum t nullum, abusu dicitur testamentum l. 2. §. 1. ff. quemadmodum. test. aper. Si ergo ecclesiasticus pcessit extraiudicialiter, & pro executione sententiae implorauit auxilium magistratus ciuilis, tunc potest, & debet secularis iudex videre acta coram iudice ecclesiastico facta: & si reperiat, iudicē ecclesiasticū perperā processisse, maxime grauando partē, non tenetur, imo nō debet suum p̄stare auxiliū, maxime si erat casus seruandus & nō fuit seruatus: t hoc n. vitio maxime laborant Episcopi mere Theologi, & q nulla callent iuris pericia: p̄sertim quando non iuxta allegata, & probata, sed ex arbitrato suo iura pronuntiant, contra id quod expresse habetur tan iudicet. 3. q. 7. in illis verbis: Bonus iudex nihil ex arbitrato suo facit, sed iuxta leges, & iura pronuntiat. Tenentur igitur episcopi affessores, vel vicarios habere t in iure peritos, Deū Opt. M. x. timen-

timentes, bonæ indolis, & timoratae conscientia,
 quorum consilio causas discutiant, lites dirimant,
 & sententias ferant. Sunt enim (pro dolor) qui-
 dam aduocati, & assessores teste Alberic. de Rolat.
in l. ab Anastasio. C. mandati, cauilloso, astuti, inueni-
 entes argumenta contra legis intentionem, & dis-
 positionem, mendaces, vaniloqui, seductores, ad
 malitiam proni, omnia mala inuenientes, *vt in*
Authent. vt hi qui obligati se habe. per. res minorum. vltra
principium, & huiusmodi sunt, qui videre faciunt
 malam causam, bonam, vt not. glos. *in l. quod si nolit.*
§. mancipium. ff. de ad. edict. & qui nec Deum timēt,
 nec pœnas verentur æternas, c. *cum æterni tribu. de*
re iudic. lib. 6. sed interdum modico interueniente
 lucro, atque vt pro negotiis alienis videantur periti,
 perdunt animas in perpetuum.

13 Debet igitur aduocatus veraces esse in sermo-
 ne, iusti in iudicio, & pleni in consilio, & qui tales
 inuenti fuerint recti, & iusti, meliorem vitam du-
 cunt, quam fratres prædicatores, vel religiosi se-
 cundum Hostiens. *in summa sua proemio, in 4. col.* &
 de istorum numero tenentur Episcopi eligere si-
 bi aduocatos, quorum consilio atque prudentia
 recte, iuste, & laudabiliter, sicut decet Episcopos,
 cuncta iudicent.

Si iudicialiter processit, omnino consideran-
 dum, an iudex ecclesiasticus ille fuerit competens
 in causa. Nam quod sententiam à iudice eccle-
 siastico incompetente latam iudex secularis exe-
 qui non debeat, probantur Anton. de Butr. *in cap.*
1. num. 24. in fine, de offic. ordinari. & ibi etiam Imol.
num. 16. in fine, versic. 2. potest dici Boff. in tit. de sen-
tent. n. 115. vbi dicit, quod iste casus sit clarus in di-
 ctis omnium Doctorum. Rolandus *consil. 37. nu. 2.*
 & seqq. *lib. 1.* vbi ex Bald. & Salycet, quem allegat,
in l. criminali, col. 1. C. de iurisd. omn. iud. & ex Feder.
 de Sen. *in consil. 251. col. 2.* & Calcan. *consil. 219. etiam*
colu. 2. dixit, quod imo puniuntur iudices exe-
 quentes sententias incompetentium, & quod
 propterea debeat iudex secularis, à quo per iudi-
 cem delegatum imploratur brachium, bene ad-
 uertere, an ille sit competens, & ob id facere sibi
 exhibere copiam suæ delegationis; & si erit in-
 competens, nullum obedientia, vel executionis
 ministerium præbere debet, quod & Roland.
 refert, & sequitur Menoch. *in 3. remed. retinend. pos-*
sess. num. 360. Vbi etiam dicit communem, nec dis-
 sentit Ignat. Lopez. *in addit. ad Diaz. in pract. crim.*
canon. cap. 154. n. 8. vers. est tamen necessarium. Hieron.
 Giacchar. *in addit. ad Clar. in pract. crim. §. final. quæst.*
37. vers. pen. lit. c. Farinae. *d. loc. n. 94.* Græuæus *nu. 9.*
 Hinc Agia *d. loc. casu 7.* ait: Sententia magistratus

15 civilis lata in clericum, est penitus nulla ex defe-
 ctu iurisdictionis, etiam si clericus tacuit, neque v-
 sus est fori præscriptione, vt optime dixerunt So-
 cin. *consil. 12.* & Petrus Auendan. *in tractat. de exe-*
quen. mandat. c. 22. n. 2. Similiter sententia Episco-
 pi in laicum super crimine mere profano, siue
 temporali, super quo nullam habet iurisdic-
 tionem, vel quia illa usus est extra suum territorium,
 (quod absque peccato fieri minime potuit) teste
 D. Thoma 22. q. 60. *artic. 6.* vel quia fuit lata con-
 tra exemptum. *clement. sape de verbor. signif.* est pror-
 sus nulla, ex defectu iurisdictionis. Vnde excep-
 tio declinatoria fori, quæ reddit iudicium ab

initio nullum; ex defectu iurisdictionis, potest
 quandocunque etiam post sententiam opponi, &
 impedit executionem illius sententia, & etiam
 executionem trium conformium sententiarum,
 vt post glos. *ad Clement. 1. de re iudic.* & *ad clemen. 1.*
de sequestrat. posses. & fruct. bis asseuerat Couarru.
pract. q. 6. 21. num. 4. & cap. 33. n. 3. Non igitur debet
 suum auxilium impartire magistratus civilis pro
 executione sententia lata in laicum, super crimi-
 ne mere profano, cum sit omnino nulla ex defe-
 ctu iurisdictionis, vt dictum est.

16 Quomodo autem hoc accipiendum sit in no-
 stra constitutione religionis, explicat author de-
 cis. Cam. *in verbo Brachium. §. quando, vers. Nec ob-*
stat, inquit. Si iudex secularis Augustanae con-
 fessionis opponat, officialis iurisdictionem, vt no-
 torie incompetentis iudicis, iure sperni posse, per
 Innoc. & com. DD. *in cap. 2. de dilat.* Et sic proces-
 sum contra non comparentes esse nullum. *glos. in*
cap. si Episcopus, verbo conuocari. 3. quæst. 2. cap. veniens.
cap. si duobus, & cap. si auid de Appellat. in 6. commu-
niter Dd. in cap. 2. de dilat. Sicque executioni man-
 dari non debere, quia quod nullum est, executio-
 nem non meretur. *l. 4. §. condemnatum.* & ibi Barr.
 Alexand. & Dd. *de re iud. l. cum nulla d. tit. Bartol. l.*
1. C. de execut. rei iudic. Marant. part. 6. tit. de execut. sen-
tent. n. 3. fol. 671. Respondetur enim quod licet in
 confessio sit, locum aliquem cum omni iurisdic-
 tione, ad iudicem secularem pertinere, tamen id
 intelligendum est, de ea iurisdictione, cuius capax
 ipse laicus esse potest, non autem de spirituali,
 quæ ad ecclesiam tantum pertinet: Imperiali e-
 nim iudicio iura ecclesiastica dissolui nequeunt.
c. 1. c. certum c. imperium. c. quoniam 10. distinct. textus
rotundus in c. 2. extra de iudiciu.

Cum autem causa talis sit, ratione cuius laicus
 ad iudicem ecclesiasticum vocari potest, quia
 agitur de rebus ecclesiæ, quæ non negentur ec-
 clesiæ esse certe officialis Reum iure citare po-
 test, *per cap. si clericus laicum. de foro competent.* &
 ibi Innoc. qualitercunque agatur de re, vel pro re
 Ecclesiæ, vel ipsius clerici, actione reali, vel perso-
 nali; & hoc propter qualitatem rei. Quia res cu-
 ius occasione agitur, est Ecclesiastica: secus si aga-
 tur actione personali, pure, & non de re Ecclesia-
 stica, quia tunc secularis cognoscit, & ita intelli-
 gendus est Inno. *in c. cum sit recto. Abb. d. c. si clericus.*
num. 13. de foro compet. Et hoc probari inquit,
 ex litera illius textus: quia se non fundat text. super
 rei vëdicatione, sed videatur hoc priuilegium cõ-
 cedi iure, qualitercunque agatur de re Ecclesiasti-
 ca, quia laici vt plurimum sunt negligentes in ex-
 hibendo Clericis iustitiam *c. cum sit. infr. eod.* vel
 quia ex detentione vel detentatione rei Ecclesia-
 sticæ mala præsumatur detentio. Idem tenet Za-
 barella, quem refert & sequitur Marianus Socin.
 per fundamenta domini sui Abb. *d. c. Clericus. n. 13.*
de foro compet.

Quando etiam in literis monitorialibus offici-
 alis qualitas expressa est, quæ omnino fundat iu-
 risdictionem tuam, vt illegitima exactio censu-
 um, & reddituum ad ecclesiam spectantium, vel
 quia emphyteutæ, coloni, censuarii & rustici d.
 Ecclesiæ vt possessores talium bonorum Ecclesia-
 sticorum, moniti, & citati sunt, dubium non

est, quin officialis contra non comparentes, & contumaces procedere; eorumque contumaciam punire poruerit, & quidem ꝑ excommunicationis pœna, quæ proprie pœna est contumaciæ. Francit. in c. qna fronte 2. nos ab. de appel. c. quoniam in fin. extra, vt lite non contest. gl. in c. duo sunt. in verb. vi. 18
debasur 96. distinct. Quæ dicit, quod ꝑ licet in minimis casibus non sit quis excommunicandus. cap. Episcopi. 2. quest. 3. tamen quælibet contumacia digna sit excommunicatione, facit c. certa quest. 13. Host. in sum. de sentent. excom. n. 6. Non obstat etiam der Religionsfried / cum hæc causa non concernat fidem, nec ministerium Religionis Augustanæ confessionis, eiusdemque exercitii, seu professionis ceremonias, in quibus casibus iurisdictionem Ecclesiasticam suspensam esse non diffiteor, sed concernat bona, casus, & iura ecclesiastica spectantia ad Capellaniam quandam, quo casu dubium non est officialem, vt ordinarium Ecclesiasticum, suam iurisdictionem exercere posse, per supra d. iura. quæ iurisdicatio in tali casu per Religionsfrieden Ecclesiasticis contra quoscunque etiam Augustanæ confessionis homines expresse reseruata, nedum suspensa est iuxta Reces. imp. Anno. 55. §. Damit auch/ibi. aber in andern Sachen vnd Fällent/ cum limitatio & dispositio illius §. tantum, vel maxime illos concernat, vt limitatio & exceptio sit de regula: Ventilata fuit hæc quæstio in causa Weiss contra Zinsheim: cum vero disparia imo omnino contraria essent vota, tandem tota hæc controuersia sopita est Meuse Julio, An. 75. &c.

Si vero competens fuit, videndum, an rite processerit, paria enim sunt, extra iudicialiter, & nulliter procedere, ꝑ Agia d. cas. 5. in prin. Nulla enim sententiæ, vt in simili ex mente Nauar. in manual. de censuel. ca. 27. supra examinat. breui Pauli. V. Doctor Theolog. inquit: Sono come vna scrittura formata nell' aqua, o nell' ar a, cioè senza sostegno, & senza materia &c. h. est, sicut scriptura aquæ, vel aeri insculpta, hoc est sine substantia & materia, quibus accedit quod nulla dicatur iniustitia maior, quam nullitas, vt post Vantium notauit Personalis de iudiciis & tortura qu. 17. n. 17. quæ quæstio hic optime integra quadrat. Et ideo secularis talem sententiam non tenetur exequi Ioan. Andr. in cap. i. n. 18. ante finem, col. 5. in prin. versic. dicens contraria loqui, & ibi etiam Bellam. num. 4. post med. vers. dicit Lignam, & num. 6. ad finem, vers. solutio, & c. Card. Zab. col. 4. in fi. versic. ad contrarias. Anchar. n. 7. vers. & contraria loquuntur, de offi. ordin. Idem Anchara. consil. 382. intip. retento ordine dubiorum, nu. 8. Felin. in cap. cum sit, nu. 8. de foro comp. Afflict. decis. 220. numer. 9. Vtil. in addit. ad eundem Afflict. decis. 24. num. 14. Vbi alios refert Natta d. cons. 529. nu. 6. Rolan. consil. 37. num. 8. lib. 1. Farinac. d. loc. num. 93. Idem post dictos & Marantam notauit pulchre Iacob. Beretti. consil. 3. n. 7. Gail. obseruat. 15. n. 4.

Ratio est, quia ꝑ exceptio nullitatis impedit sententiæ executionem, vt communiter tenent Doctores ad l. 4. §. condemnatum ff. de iure iudic. & c. cum in iure. post Innoc. de offi. delegat. & in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudic.

Atque ad hoc allegat quam plures concordantias Alex. in dict. §. condemnatum, in 2. colum Et quod sententia nulla, non est appellanda sententia, neque parit effectus sententiæ, dict. §. condemnatum,

vnde sicut iuris caret effectu, sic & autoritate, & nomine rei iudicatæ carere debet, nec nomen sententiæ mereatur habere, Clement. Pastoralis §. vt igitur eod. tit. & licet executor non possit cognoscere de iustitia, vel iniustitia sententiæ, potest tamen de nullitate, vt gl. in cap. Pastoralis. §. quia vero. de offi. deleg. quam ad id notat Imol. ibid. num. 4. & Panormitan. col. 2. cum communi hoc tenet, & ab omnibus esse receptum testatur Felin. in cap. de cetero. col. 1. de re iudic. ad in l. ab execut. C. quor. appel. nō recip. vbi dicitur, quod executor sententiæ potest cognoscere de exceptione nullitatis sententiæ opposita coram eo.

Idem erit iudicium, ꝑ si opponatur, quod sententia fuit lata prætextu falsi instrumenti, vel prætextu falsorum testium, vt in l. si prator. §. i. ff. de iudiciis, & habetur in cap. super literis. de rescript. Quod intelligendum est eo modo quo exponit Bartol. in l. à diuo Pio. in princip. ff. de re iudic. scilicet, quod si executor sententiæ sit iudex ordinarius, qui in aliis causis dicitur mixtus executor, iste potest de istis nullitatibus allegatis cognoscere, non vt pronuntiet, sententiam exequendam non esse, sed vt superseadeat in executione, & remittat ad iudicem primum ordinarium, qui protulit sententiam, per text. ibi. & in l. si prator. in princip. & in §. Marcellus ff. de iudic. & hoc tenet Innocentius & alii in cap. de cetero de re iudicata.

Si vero esset merus executor sententiæ latæ, iste nullam habet causæ cognitionem, neque tenetur admittere dictas exceptiones nullitatis contra sententiam latam. Et sic loquitur dict. l. ab executione, & sic voluit Baldus in l. etsi non cognitio. C. si contra ius, vel util. pub. & Cardinal. Florentin. in cap. pastoralis. §. quia vero de offi. delegat. & in Clement. 1. §. penultimo, in §. quest. de foro comp. & Innocent. in cap. cum olim de priuilegiis. & Angelus, in leg. si vt proponis. C. de execut. rei iudic. Agia dict. loc. cas. 1. Gail. dict. loc. num. 4. & 5. Et hæc in Camera in consideratione habita in causa Braunschweig contra Episcopum Hildesheimenl. vbi cum Papa legitimum tramitem dandi executoriales cum censuris ecclesiasticis omisisset, & per duo breuia Cæsarem ad executionem exhortaretur, nullitas taxata est. Illa tamen, quæ de nullitate dicta sunt, tum demum procedunt, si per opponentem, vel excusantem incontinenti fuerit probata nullitas alias male faceret iudex si superederet in executione, sub hoc prætextu Farinac. d. l. nu. 93. & id ipsum Gail. sic effert dict. loc. nu. 4. De qua nullitate iudex secularis, antequam ad pœnam procedat, primum cognoscere debet, vt præclare docet Panor. in dict. cap. i. de offi. iudic. ordin. num. 10. cum sequent. quem ad hoc omnino vide Oldrad. Afflict. Natta. Roland. & Marant. similiter in locis allegatis. Ita obseruatum in causa Einsim contra Nordlingen/ 3. Decemb. An. 65. vbi pœna executorialium ban- 21
ni erat, & exceptiones litis pendentis & nullitatis, ad probandum admittæ fuerunt, nam si sententia sit nulla, idque exactis appareat iudex secularis nullo modo brachium vel auxilium suum iudici ecclesiastico impartiri debet, ne Pontifici quidem per text. in cap. si quando de rescript. vbi textus inquit, patienter sustinebimus, si non feceris quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum, quemadmodum regulariter executor potest ad-
mitte-

mittere exceptiones nullitatis, & comperta nullitate executionem suspendere, vt notauit supra, d. *Obferu. 113. Natta. d. consil. 529. numer. 3. & numer. 6. Anton. de Butt. in dict. c. 1. num. 24. de offic. iud. ordin.* vbi dicit, brachiumulare contra sententiam ecclesiasticam non posse admittere alias exceptiones, nisi eas, quas quilibet executor admittere potest, de quibus in d. c. de cetero, de re iudic. refert Natta d. consil. 529. n. 6.

Si nullitas nulla adfit, & illud attendendum, an sententia cuius ratione brachium imploratur, transferit in rem iudicatam: Inuocatio enim brachii secularis non habet locum, nisi sententia Ecclesiastica lata transferat in rem iudicatam, etiam si reus, contra quem mandatum poenale petitur sit excommunicatus, aggravatus, reaggravatus, & interdictus, Autor dubiorum Camerae, in verbo. *Brachium*, post Oldrad. consil. 89.

24 Vel an ab ea sit appellatum, Nam si ab ea sit appellatum, iudex secularis non tenetur iudici ecclesiastico impartiri suum brachium, pro executione sententiae, a qua fuit appellatum. Oldrad. late consil. 89. incip. *Episcopus inuocat, n. 1. & seqq. relatis*, & probatis ibi per eum contrariis, quod idem tenet Ioan. Andr. in cap. 1. num. 18. de offic. ordin. Vbi pariter bene comprobat & respondet contrariis, & Ioan. Andr. sic dicentem, ibidem referendo, sequuti sunt Bellam. num. 7. in 2. quest. Anton. de Butt. num. 24. ad finem, versic. & per predicta. Zabaz. colum. 4. ad med. vers. 11. quarto. Ancharan. num. 7. versic. & predicta faciunt. Abb. num. 12. ad finem, vers. & per hoc deciditur alia questio, & numer. 13. Anan. num. 4. Franc. Marc. decis. 269. num. 1. part. 1. Diez. in pract. crimin. can. 144. secundam victimam impressionem num. 3. vers. & hoc precipue. Roland. consil. 37. num. 10. & seqq. lib. 1. Vbi aliis relatis testatur, ita alias fuisse decusum in consilio status Montisferrati, contra agentes pro Episcopo Albae. Menoch. de retinend. posses. remed. 3. num. 360. in fin. Farinac. dict. loc. num. 95. Idemque sic expressit Agia, cas. 6. Secularis iudex sciens fuisse appellatum a sententia iudicis ecclesiastici, & appellationem non esse per eum admittam, quae debebat admitti, iuxta notata in cap. saepe de appellat. non tenetur, nec debet suum auxilium impartiri iudici ecclesiastico, neque requiritur quod sententia sit iniusta, secundum acta, ad hoc vt reus possit de ea appellare, sed sufficit quod credatur esse iniusta, & peragenda de nouo, possit monstrari esse talem. cap. Regum. 23. q. 5. fallit tamen, si sententia lata per iudicem ecclesiasticum esset declaratoria excommunicationis ipso iure, puta, quia iniecit manus violentas in clericum: tunc enim iudex secularis deberet stare literis Episcopi, per notata in c. post cessionem de probation. Quod intelligendum est, quoad effectum, hoc est, quod non obstante appellatione potest Episcopus denunciare ipsum excommunicatum, vt euitetur ab aliis, post Vrsil. ad Afflict. decis. 24. num. 16. Graezus conclus. 115. num. 11. Quod maxime locum habet, si appellatio est emissae causa probabilis. Oldrad. consil. 89. Stephanus Austreus, in tract. de potestat. secular. reg. 4. num. 32. tom. 5. tract. fol. 436. dicendo, quod si Episcopus inuocet brachiumulare, contra clericum suum, qui tamen ab eo ex probabilibus causis ad sedem apostolicam appellauit, princeps vel

iudex secularis, non debet eum iuuare, quia eidem Episcopo postquam est appellatum ab eo, subditus potest resistere. l. prohibitum C. de iure fisci. lib. 10. & procedendo, appellatione pendente, videtur superiori iniuriam facere, ca. nomen. 2. qu. 1. 25 & l. quoniam iudices. C. de appellat. vbi dicitur, quod officialis non resistens pertinaciter iudici non recipienti appellationem, punitur 30. pondo auri, ex qua lege potest sustineri, secundum Stephan. vbi supr. quod iudex temporalis possit impedire executionem sententiae, praesertim irretractabilem, a qua fuit ad sedem apostolicam appellatum, donec releuandi tempus steterit, quod saepe numero fieri vidit Auiles cap. 20. Pratorum num. 25. Idque etiam in interlocutoria locum habet. Agia dict. loc. cas. 4. praedicta tamen procedunt in casibus in quo appellatio sit de iure valida, & illi deferendum: si secus si inualida, & non admittenda, vt puta, si causa ipsa expressa esset falsa, Nauar. in c. cum contingat, in 1. remed. num. 5. in princip. & nu. 7. vers. 4. respondeo. & cap. 1. de rescript. Sigismund. Scacc. de iudic. causa. civil. & crim. lib. 1. c. 63. num. 7. vers. si vero delictum est mixtum, in fin. ad quae etiam vide Ignat. Lopez. in addit. ad Diaz in pract. crim. canon. d. ca. 154. num. 18. vbi bene declarat Farinac. dict. loc. num. 95. Agia dict. cas. 4. post Menoch. alleg. loc. num. 3. Graezus dict. loc. num. 12. qui id de euidenti obstaculo accipit: in quibus casibus & Dd. loquuntur, quod ego intelligo de tali, quod faciat locum remissioni ad iudicem priorem pro executione.

Quia autem in appellatione non solum nullitas, sed etiam iniquitas consideratur, & illud monendum est, si iniquam & iniustam sententiam non esse exequendam. Oldrad. consil. 89. nu. 4. vbi dicit quod debeat aliquantulum examinare, an talis sententia sit iusta, vel iniusta, & hoc dicit se credere verius. Bald. in cap. 1. nu. 16. in prin. de offic. ordinat. & ibi etiam Ancharan. num. 4. & Anan. num. 4. Marant. in sua disput. 1. n. 26. in fine versic. hoc praesupposito. Rolan. consil. 37. num. 7. lib. 1. allegans ad idem Anchar. in consil. 382. n. 8. colum. 2. & Feder. de Sen. consil. 251. col. fin. & Roland. refert, & sequitur Men. in 3. remed. retinen. posses. num. 360. vers. debet etiam iudex laicus animaduertere, & latius ultra omnes praedictos, Natta consil. 529. lib. 3. per totum. vbi amplius credidit super hoc audiendam, & citandam esse partem condemnatam, Farinac. d. loc. n. 88. Gail. dict. loc. n. 5. Aluar. Valasc. consil. 48. n. 13. qui ponderat, l. non tantum. ff. de appellat. melius facit tex. in d. c. fin. de excus. li. 6. vbi disponitur, non teneri iudicem vnius fori exequi sententiam alterius fori, quando imminet periculum animae, & ibi ad hoc not. Do. Franciscus, & omnes, & Vanquellius in vit. conclus. licet alias regulariter, secus sit vt ibi, Graezus dict. loc. num. 6. Rationem eius assignat Michael Agia cas. 2. si quia iniusto mandato iudicis ecclesiastici non est parendum, can. qui resistit. 1. q. 3. & cano. Iulianus. & can. si is qui praest. ead. q. 3. Pro quo facit cap. de cetero 1. q. 5. cum sequent. & tex. in d. c. 1. de offi. ordin. Nec contra iura obediendum est iudici ecclesiastico, vt notatur in c. si quando. de rescript. & quae contra ius sunt, debent haberi pro infectis leg. non dubium. Cod. de legibus. paria siquidem sunt non esse, vel esse nulliter: sicut enim leges si iniustae non sunt dicendae leges, neque obligant in conscientia, teste Augustino. libro primo de arbitrio. cap. 5.

cap. 5. similiter sententia iniusta ex natura rei, non est sententia, neque obligat in conscientia: Quod non sit sententia docet imprimis Thomas 2. 2. quest. 70. art. 4. ubi asserit iudicium iniustum, non esse iudicium. Idem docet Caietanus, ubi supra, Thomas, opus. 72. q. 13. ad 2. & Scoto lib. 3. de iustit. & iure q. 4. artic. 5. & in 4. distinct. 22. q. 1. artic. 3. conclus. 4. Ratio huius rei est, quia cum iustitia respicit medium rei, tunc Aristot. 2. Ethicor. cap. 6. & eodem Thom. 2. 2. q. 58. artic. 10. illa sententia, quæ est contra medium rei, erit iniusta. Quod autem non obliget in conscientia, patet ex eodem Thom. 2. 2. quest. 60. art. 1. & probatur, quia sententia iudicis, siue iudicium, eatenus obligat in conscientia, quatenus habet iudicii rationem, hoc est, quatenus est determinatio iuris, ac distinctio iusti, (in hoc enim consistit ratio iudicii) Iudicium autem iniustum non est iuris determinatio, nec distinctio iusti, igitur non obligat in conscientia. Neque ab hac Theologorum sententia abhorrent Iurisprudentes sapientes, qui in c. plerique de immunit. Ecclesiarum, illam acerrime tuentur, licet alio atque alio fundamento innixi: Iurisprudentes enim, cum potissimum respiciant forum exterius, eam tantum sententiam iudicant iniustam, & etiam nullam, quæ manifestum & intolerabilem continet errorem. Theologi vero, cum potissime attendant forum interius, omnem illam sententiam prorsus iudicant nullam, quæ aduersatur iustitiæ a parte rei. Hinc Auiles in cap. 20. pratorum l. u. 19. expresse hanc assignat, quia non debet esse executor ad malum contra conscientiam. facit l. non tantum ff. de appell. & idem tenet Card. in Clem. pastoralis. §. deniq. in fin. de re iudic. ubi ait, quod brachium seculare non debeat quis impetire, quando constaret quem fuisse iniuste condemnatum, & tunc non remitteret, alias ædificaret ad gehennam, tanquam faciens contra conscientiam, vt in c. literas de restit. spoliat. allegando Innoc. in d. c. 1. de off. ordi. quia in bono tantum debet suum auxilium impendere, vt Innoc. ibi. &c. Vnde & in simili iniquam & absurdam legem non mereri legis nomen † notauit Iacobus Omphalius de usurpat. legum. lib. 6. c. 15. ubi integre tractat leges humanas conscientias nostras obstringere, nisi sint iniustæ, & multa exempla iniquarum legum & quæ conscientias non stringunt, allegat. Addi possunt & aliæ rationes, notatæ à Ioan. Gersono, in examinat. assertionis. sententia pastoris etiam iniusta, timenda est &c. ubi, ex sententia Girolani, in epist. Pauli ad Philemon. fundata in Esaiæ c. 5. quod scabominandum sit coram Deo, si quis sententiam iniustam iustam dicat, multis ostendit iniustæ sententiæ, etiam supremæ, non obtemperandum. Idemq; notatum pulchre à doctore Theolog. in examinatione super Breu. Pauli V. contr. dom. Venetos propos. 8. Et hæc adeo vera sunt, vt etiam ex tam iniqua causâ, liceat resistere Pontifici, quod tribus decisionibus desumptis † ex articulis, in concilio ecclesiæ Gallicanæ congregato, mense Septembri Anno 1510. in ciuitate Turonensi demonstrari potest videlicet concl. 6. Si quod iustalis Pontifex, ad le pertinere contendat, vt patrimonii S. Ecclesiæ Romanæ partem: contra Princeps imperii, id iuris sui esse dicat, & de ea controuersia paratus sit, & offerat itate arbitrio, vel iudicio bonorum vi-

rorum, per compromissum, prout de iure: an eo casu liceat Pontifici, absque alia causæ cognitione, bellum inferre dicto principi: & si fecerit, an liceat principi armis resistere, & aliis etiam principibus, in huiusmodi dissidio ei adesse, eumque defendere, maxime illis, qui ei cognatione vel affinitate coniuncti sunt, cum etiam per centum annos proximos Ecclesia Romana in eius iuris controuersi possessione non fuerit, conclusum est per concilium, licere Principi hoc casu resistere de facto, & aliis ei adesse, in iure suo tuendo. Et conclus. V. II. Quid si Papanolit acceptare, quod Princeps iuridice, & honeste offert, sed contra, non obseruato iuris ordine, contra talem principem pronunciet sententiam aliquam, an ei obtemperandum sit? maxime cum non est integrum, ac tutum, tali principi ad sedem Romanam ire, vel mittere, & ius suum, via iuris ciuilibus, & rationibus defendere? Conclusum est per concilium, non teneri talem principem patere talis sententiæ. Ac subsequenti conclus. V. III. Si Pontifex iniuste, ordine iuris non seruato, procedens, de facto & manu armata pronunciet, ac publice aliquas censuras contra principes sibi resistentes, eorumque subditos & confederatos, an eis parendum sit, & quod remedium adhibendum? Conclusum est unanimiter per concilium, talem sententiam nullam esse, nec de iure, vel alio quocunque modo ligare. Hæc refert Ioan. du Tillet, Prothonotarius, & secretarius Regis Christian. en le Memoire, & aduis faict l'ann. 1551. sur les libertes de l'Eglise Gallicane.

Et eius rei, quo rectius illa assequatur, exemplum ex Respons. 9. lib. 3. respons. Lud. Carondæ annotare libet, dicit iudicem secularem saltem cognitionem habentem, non posse ad detentionem corporis procedere, sed debet requirere brachium ecclesiasticum, potest tamen decernere clericum capiendum, nec ab illo decreto posse appellari, & sic iudicatum 8. Martii 1603. hoc tamen dicitur accipiendum, si iuste interpositum, alias recipitur appellatio, & ita iudicatum 24. April. 1563. Et licet hæc sint verissima, tamen † contra 32 riam opinionem multi tutati sunt, Innocent. in cap. 1. num. 2. vers. item si nosceret, de offic. ordin. & Innocent. sic dicentem, referendo, secuti sunt ibi Io. And. n. 9. in verbo, ad preiudicandum, iuncto n. 10. vers. & intelligit hoc Innocentius. Bellam. num. 4. in 4. opposit. colum. 3. in fin. vers. aut cum causa cognitione. Ant. de Butr. num. 24. colum. 4. in princ. vers. puto quod secularis. Imol. n. 16. vers. demum finaliter. Vbi testatur de veriori opinione. Imol. num. 16. ad finem vers. si super causa ciuili. Zabar. col. 4. in princip. vers. sed si in iudicio damnatum. Ancharan. num. 6. vers. si autem condemnatum in iudicio. Vbi declarat id, quod supra in contrarium adnotauerat, num. 4. Abb. num. 11. vers. sed si petit, & n. 12. vers. sed si non traditur. Angel. cons. 276. in ap. punctus est talis. num. 4. ubi tamen loquitur de iniustitia occulta. Nauarr. in cap. cum contingat in 2. remed. nu. 6. & num. 7. vers. 3. respondet. & num. 8. extra de re script. ubi testatur dictum Innocent. in dict. cap. 1. esse communiter receptum, prout & communiter receptum esse, per Canonitas in dict. cap. 1. ex præallegatis negari non potest, nec dissentire videtur Iguar. Lopez in addit. ad Diaz in pract. criminal. canon. cap. 154.

num. 12. *versic. sed verius est.* Farinac. *quest. 97. nu. 87.*
 33 Qui num. 89. scdere distinctionis † controuersi-
 am hanc ita componit, quod quando sententia iu-
 dicis Ecclesiastici esset notorie iniusta, tunc, cum
 talis iniustitia nullitati equiparetur: ideo sicut se-
 cularis iudex non tenetur exequi sententiam nul-
 lam iudicis ecclesiastici, secundum opinionem
 eorum, quos retuli infra, num. 92. Ita etiam nec te-
 nebitur exequi sententiam notorie iniustam (quic-
 quid secus senserint in sententia non notorie iniu-
 sta Doctores allegati, in *praced. num. 88.* Ang. *consil.*
 276. *incip. Punctus est talis, num. 4.* Imol. in *cap. 1. nu.*
 17. *versic. sed hoc intellige, & ibi etiam* Cardin. Zabar.
col. 4. in princip. versic. sed & secundum ea, qua dico. Guid.
 Pap. num. 9 in *fin. extra de offic. ordin.* Ancharan. *dist.*
consil. 382. num. 8. & 9. alioq; refert Ignat. Lopez.
ad Diaz. d. cap. 154. num. 12. in princip. Natta. d. consil.
529. in discursu. Et pro hac limitatione faciunt Do-
 ctor. allegati *supr. n. 87.* volentes, iudicem secula-
 rem non debere exequi sententiam iudicis eccle-
 siastici occulte iniustam. Ergo multo magis hoc
 voluisse dicendum est, si fuerit notorie iniusta.
 Verum ad praemissam limitationem aduertere, pro-
 ut bene aduertit idem Ignat. Lopez. *d. cap. 154. nu.*
 12. Quod si verum est, prout secundum verita-
 tem communiter receptum testatur isto casu, iu-
 dicem ecclesiasticum, qui sententiam protulit
 non teneri iudici executori acta, ex quib; senten-
 tiam dixit, exhibere & patefacere, non potest
 idem secularis iudex dicere sententiam esse noto-
 rie iniustam, quamuis illius iniquitatem, aut extra
 processum ex particulari scientia, nouerit, aut et-
 iam ipsum processum non tanquam publica per-
 sona, sed tanquam priuata perlegerit, prout etiam
 in simili dictum fuit, *infr. nu. 107.* Adde ego quod
 in omnem euentum melius isto casu faciet iudex
 34 ecclesiasticus, † se abstinere ab ista cognitione
 praetense notorie iniquitatis, & iniustitiae senten-
 tia late per ecclesiasticum iudicem: cum senten-
 tia nunquam dicatur notorie iniusta, quando su-
 per ea aliquod oritur dubium: sed ad effectum, vt
 notorie iniusta dicatur, necesse est, vt talis asserta
 iniustitia nullam offuscationem, seu disputatio-
 nem habeat, ad tradit, per Franchum in *cap. dilecto,*
num. 153. ad finem, versic. & intellige, & n. 168. in fine ex-
tra de appellat. Dec. in cap. ex parte, il. 2. versic. Quinto
fallit. de offic. deleg. Corn. consil. 10. colum. 2. versic. & si
forte alii. lib. 4. Capic. decis. 10. num. 19. & seqq. Bosl. in
tit. de carcerat. fideiuss. commit. num. 17. Cephal. consil.
201. nu. 10. Rota coram Robustierio decis. 85. nu. 4.
inter diuers. part. 1. Mascard. de probat. conclus. 1102.
num. 27. & 28. Afflic. Freitas Vrsil. in addis. Neapol.
decis. 24. n. 14. 15. & decisione 220 sub num. 10. Affli-
ctum etiam ita, in §. consil. Neapolit. nu. 55. sentien-
tem induxit Ioan. Per. Surdus consil. 405. sub nu. 19.
 Vbi etiam scire firmat, quod sententiae executio
 per nullitatis exceptionem non impediatur, nisi
 nullitas esset euidentis & notoria, & numero 18.
 subdit ex Rot. Roman. & Contardo, in *l. vn. limi-*
tat. 9. nu. 36. C. si de moment. pos. q. alleganti notori-
am iniquitatem, vel iniustitiam sententiae incum-
bat probatio vtriusque, nimirum sententiam esse
iniquam, & quod iniquitas sit euidentis. Adde Ber-
 mond. *de publ. concubin. fol. 30. n. 3. & 4. Beret. con-*
sil. 4. num. 7. & 74. Caualecan. p. 4. de brachio regio nu.
 260. qui sic subiungit: sed quando est iusta vel de

iniustitia euidenter non apparet, tunc tenetur ex-
 equi, & cogi potest per censuras ecclesiasticas
 (non subsistente aliqua legitima causa non exe-
 quendi) Arch. in *c. 1. de statu regula. in 6. & in dubio*
 tenetur exequi Boer. *singul. in verbo. executio. num. 6.*
 & 9. Iaf. in *d. l. a diuo Pio. §. sententiam Roma. de re iud.*
 Affin. in *sua practica §. 31. cap. 17. Clar. quest. 54. versic.*
sed pene, & quest. 96. versic. item quare nunquid Bosl. de
sentent. n. 114. & 115. Purpur. consil. 537. vo. 2. Henric.
 Boich. in *c. significasti. de offi. deleg. & c.*

Et quae de iniquitate dicta † sunt, adeo vera 35
 perhibentur, vt etiam si a parte nihil opponatur,
 adhuc tamen ab executione desistere laicus de-
 beat Ioan. P. Surdus *consil. 379. num. 32. Graueus.*
d. loc. num. 8.

Excusationem quoque praestat, † si reuocata 36
 imploratio: quod sequentibus verbis notat Ca-
 ualecan. *de brach. reg. part. 4. num. 267.* Si iudex tem-
 poralis fuerit in subsidium requisitus ab ecclesia-
 stico iudice, vt suam sententiam exequatur, & in
 rem, vel in personam executionem concessit, sine
 causae cognitione, & executio facta non fuit, vt
 quia illam reuocauit, vel debitor latitabat, tunc
 non tenetur iudex tanquam ordinum contrauen-
 tor, ex Rui. *consil. 49. n. 6. vol. 5. Put. dist. cap. an si sent.*
ver. tamen aliud est pronunciare exequendum, a-
 liud exequi, & ad haec vide infra in 5. part. in mate-
 ria syndicatus.

Item quando † secularis habet sententiam cer- 37
 tam pro condemnato, tunc enim non debet bra-
 chium concedere, per cap. qui scandalizauerit de Re-
 gul. iuris. Alciat. in *c. 1. n. 110. de offic. ordin.*

Et haec de praecipuis exceptionibus dixisse suffi-
 ciant. Ne autem lector, occurrentibus aliis, an-
 ceptis haereat, & quo se vertere debeat ignoret, ob-
 seruabit doctrinam. Antonii de Butrio in *cap. 1.*
num. 24. de officio iudicis ordinarii. vbi dicit, brachium
 seculare contra sententiam ecclesiasticam non
 posse admittere alias exceptiones, † nisi eas, quas 38
 quilibet executor admittere potest, de quibus in
c. de catero, de re iud. refert Natta *d. consil. 529. num. 6.*
 Sequitur Gail. *lib. 1. obseruat. 115. num. 6.* Quae autem
 sint illae exceptiones, explicat Imola, dicens, quod
 vbi lata est in ciuili sententia iudex secularis, vel al-
 lius, si obiciatur aliquid contra sententiam, non
 poterit de hoc cognoscere, vt possit sub tali obie-
 ctione pronunciare, sed bene posset se informa-
 re, vt referat illi qui sententiauit, si forte obiciatur
 exceptio, quae sui natura consuevit impedire ex-
 ecutionem, de quo se remittit ad notat. in *dist. cap.*
pastoralis. & per Bartol. in *l. a diuo Pio. in princip. ff. de*
re iudic. Idem dicit Oldrad. *consil. 89. Episcopus inuo-*
cat. Natta. consil. 129. n. 3.

CAPUT XII.

Demodo procedendi, tam a iudice pe-
 tente brachium, quam eo, contra
 quem petitur.

SYMMARIA.

- 1 Iudex cuius auxilium imploratur, causa cognita pro-
cedit.
- 2 Brachium an inuocari non possit, nisi omnibus aliis
remediis, prius adhibitis. & n. 3.

48 Cap. XII. De modo proced. tam à Iud.

- 4 Iudex cuius brachium imploratur, requiri debet, per literas publicas. & n. 8.
- 5 Offitium iudex non imploratus non impartitur.
- 6 Paria sunt, non esse, & non apparere.
- 7 Mutanda non sunt, quæ certam interpretationem habent.
- 9 Imperator non ita ut alii compellitur ab eccle. fiat.
- 10 Post brachii implorationem quomodo procedendum in ipso executionis actu.
- 11 Pœna constituta contra non obediētes requirenti.
- 12 Repressa quando hic locum habeant.
- 13 Citationem opus esse docetur, & exemplis demonstratur: Et ad quid ea decernatur. n. 14.
- 15 Acta edenda per iudicem petentem, iudici à quo petitur executio. Contrarium n. 17.
- 16 Ecclesiastici quomodo sepe errent in iudicando exemplo demonstratur.
- 18 Acta in crimine hæreseos an edenda. & 21. 24.
- 19 Semel pronuntiatum non debet rescutari.
- 20 Acta an uterque iudex edere debeat, an sit differentia inter eos. Differentia Canonist. refutatur. numer. 21.
- 22 Clerici confessio coram laico, quid valeat.
- 23 Acta cum petuntur, an inter causas distinguendum. & num. 25.
- 26 Quoad acta transmittenda distinguitur, an reus remittatur condemnatus, vel condemnandus, & eius revisiones. n. 27, 28, 29.
- 30 Acta, cum de facto dubitatur exhibenda.
- 31 Ecclesiasticus an seculari genus pœna iniungere debeat.
- 32 Causa criminis cito exequenda.
- 33 In executione hac quam formam iudex servare debeat.
- 34 De famulis iudicum exequentiis & eorum excessibus. num. 26, 27.
- 35 Executio semel facta non reiteranda.

EX præcedentibus satis superque constat quæ iudex observare debeat, antequam sententiam promulget, quæ & hic necessario repetenda sunt, tanquam antecedentia ipsam inuocationem, & sine quibus iudex legitime, ac bona conscientia non potest brachium implorare. Superest nunc, ut, quia vulgo traditur, quod iudex secularis, ante concessionem dicti brachii secularis, debeat adhibere aliquam causæ cognitionem, an iustum sit quod petitur ab eo per delegatum, Ancharan. in consil. 382. col. 2. Fed. de Senis in d. consil. 251. col. fin. ubi concludit, quod si iudex secularis inuocatur præcedente sententia nulla, non debet concedere suum brachium, nisi iuste innocetur, & summam hoc debet examinare, per nos. per Innoc. in cap. 1. de sta. monach. in 6. Idem tenuit Oldrad. in d. consil. 89. col. 2. Paul. de Cast. in d. l. episcopale Calcan. in consil. 119. col. 2. pro qua opinione facit, quod notat Felin. in cap. cum sit in 5. colum. de foro compet. & Afflict. in decis. 220. nu. 9. Roland. à Valle. consil. 37. num. 1. vol. 1. ulterius nunc inquiramus, quid observatis rite prædictis omnibus facere debeat, ne repulsam patiat.

Primo, opinio eorum est, qui putant, tunc de-
 2 mum ecclesiasticum per iudicem posse inuocare brachiumulare ad suæ sententiæ executionem, si prius ipse fecerit, quicquid potuit, & non ha-

beat ultra, quid faciat, alias secus. Omnia enim iuriloquentia de huiusmodi brachio seculari, habent hanc clausulam, si opus fuerit, si necesse fuerit, ut in ca. 1. & in c. quoniam in si. de offic. ordin. & in c. statum de maledic. & in c. si. de excess. pralat. & in c. periculofo, circa finem de statu regular. Et sic temper videtur ponere hanc implorationem brachii secularis pro ultimo refugio, per quæ iura hanc limitationem firmat Oldrad. consil. 89. incip. Episcop. inuocat brachiumulare, n. 5. quem referendo secutus est Maranta in sua disposit. 1. num. 26. vers. super hoc tamen, dicens insuper, quod si iudex ecclesiasticus aliter faciat, non dicitur servasse iuris ordinem, & quod propterea cum literis Apostolicis potest simpliciter brachiumulare conceditur conditionaliter, scilicet, si opus fuerit Francis. Marcus decis. 766. num. 3. part. 1. Vbi facit conclusionem, quod iudex secularis non teneatur impartiri brachium suum iudici Ecclesiastico, nisi in subsidium, quando scilicet idem iudex Ecclesiasticus aliter non potest exequi suam sententiam, secundum Bald. & Paul. de Cast. in locis ibi per eum relatis, & ibi etiam declarat, quomodo dicta conclusio procedat. Afflict. in consil. regni in proam. num. 54. Vbi testatur de communi, prout illum refert Ignatius Lopez in addi. ad Diaz in pract. crimin. canon. c. 154. num. 13. in fin. Hier. Giacchar. in addi. ad Clar. in pract. §. si. quest. 37. vers. penult. litera c. Roland. consil. 37. num. 5. & seq. lib. 1. Vbi eandem limitationem comprobatur, & ex ea infert, quod non possit iudex ecclesiasticus delegatus brachiumulare inuocare, nisi prius etiam requisierit alios ordinarios ecclesiasticos, ut suum impartirentur auxilium, & illud fuerit defectum insufficientes, ac ibi etiam testatur de communi Ioan. Lup. in c. per vestras in 2. notab. §. sed pulchra dubitatione nu. 17. de donat. inter vir. & vx. Vbi ex hac eadem limitatione infert, iudicem ecclesiasticum, antequamulare brachiumulare inuocet, debere prius contra laicos procedere, excommunicando, & deinde anathematizando: & postea cum ecclesia non habeat ultra, quid faciat, tunc poteritulare auxilium implorare, aliter secus, quod & idem affirmant Innoc. 10. And. D. Franch. Bero. & Conar. Quorum aliqui testantur de communi, in locis relatis per Ignat. Lopez. Et hanc opinionem post Nattam consil. 529. nu. 39. vol. 3. & alios, ex parte iam citatos, sequitur Gail. lib. 1. obseru. 115. nu. 3. Fulvius Pacian multis textibus & Dd. autoritatibus corroborat consil. 164. n. 33. & 34. glof. Landrecht/it. 1. lit. dict. libr. 1. Ioan. Wam. consil. 56. numer. 23. Tom. 1. ubi exemplum proponit iudicis, qui ab arresto incipiens implorat brachium, & Bald. in l. 1. c. de in qui latron. occulta. per illum textum, notat ibi, & probat text. in cap. 2. verb. Si necesse fuerit. de maledic. & hoc tenent communiter Doctores, atque in hoc sensu (ni fallor) intelliguntur illa iura, quæ dicunt, quod Princeps secularis teneatur præstare auxilium, seu brachium suum, ad requisitionem ecclesiastici magistratus, pro executione suæ sententiæ, ut in cap. cum ad verum. dist. 96. & cap. quoniam de offic. ordin. cap. & Princeps seculi 23. questione 5. & sic intelligitur Innocentius in dist. capit. 1. de offic. ordin. & firmant Alex. in 4. volum. consil. 130. incip. in causa Strazarolum in 1. colum. n. versic. præterea adduco. & Petrus de Ancharan. in regul.

Regul. ea qua. in 10. quest. lib. 6. Agia. conclusio. 6. Martin. de Fano in tractat. de brach. secular. num. 22. versic. vnum. &c. & D. Anton. Mass. Gallef. in d. lib. in Camer. obligat. folio 189. cum non sit alius quærendus, ubi executio à seruientibus illi Iudici, qui protulit sententiam, fieri potest, l. i. Cod. de sportul. & ibi Doct. Rebuff. in tractat. de precon. licit. in artic. 10. glo. 1. sciendum. num. 2. versic. & sic hac preconia. Nouissime idem asserit Caualecan. de brach. Regio part. 4. numero 266. post Baldum, Put. Felinum, Berott. Bermon. de public. Conub. in verbo si opus fuerit. numero 1. folio 301.

Et hinc, cum Papa in causa Hildeſheimb contra Braunschweig non omnia remedia quæſiſſet, nullitatis intumulus est processus, in Camer. Imper. alii tamen relati à Farinacio q. 97. num. 98. vers. verum. vt & ipse, aliter hoc accipiunt, statuuntque Iudicem ecclesiasticum posse seculare brachium inuocare, etiam si non fecerit, quicquid potuerit, pro executione sue sententiæ. Iura enim præallegata, quibus proposita limitatio fundata est, non dicunt, in subsidium, vel pro ultimo refugio; prout male à Doctoribus interpretantur; sed tantummodo dicunt; cum opus fuerit, vel si necesse fuerit, prout etiam brachii secularis inuocationem esse faciendam, si opus fuerit, statutum est, in concilio Tridentino sess. 24. c. 8. de reform. Ex quibus non sequitur; quod illud non possit implorare, nisi quando Ecclesia nihil ultra habet, quod faciat; prout dicunt Doctores prædicti. Sed bene sequitur, quod in quacunque parte litis, & in quocunque tempore, cum opus fuerit, auxilium prædictum implorari possit, debeatque à iudicibus sine retardatione præstari. Et, vt bene in hoc aduertit Ignat. Lopez dict. cap. 154. numero 4. versic. nam vt verius ipse cenſeo, iuncto numero 5. si aliter diceremus, plura crimina remanerent impunita: Nam interim dum Iudex ante inuocationem brachii secularis, censuris vteretur, cum non statim, sed seruatis seruandis, sint proferendæ, facillimè reus posset bona occultare, aut fugere, indeque alia deinde innumerabilia sequerentur mala. Et propterea hanc contrariam sententiam, & veriorē, & in iudiciis receptam ex Ioanne Segura, in loco per eum relato, testatur, illamque optime comprobat ex decreto Concilii Tridentini. sessio. 25. cap. 3. de reformatione, ponderato, vt ibi, per eum. Et quod attinet ad illationem Rolandi, cum allegatis per eum. & in dict. cons. 37. num. 5. & seq. lib. 1. dicentis, non posse iudicem ecclesiasticum delegatum inuocare brachium seculare, nisi si prius requisierit alios ordinarios ecclesiasticos, vt suum impartiantur auxilium, illudque insufficiens detectum fuerit, dicunt, quod ea vera non sit, sed opinio contraria, prout multis rationibus eam comprobat Feder. de Senis in cons. 163. colum. 2. dicens posse delegatum Papæ, si velit prius ad ecclesiasticum ordinarium confugere, quam ad secularem iudicem; non tamen præcise ad hoc teneri, sequitur Franc. Marcus decisio. 72. num. 4. part. 1. Nauarr. in cap. cum contingat. remed. 1. num. 4. de reſcript. Nec dissentit Ignat. Lopez. d. c. 154. nu. 8. ad finem.

Secundo, cum omnia remedia quæſiuit, nec iis quid efficere potuit, dabit literas ad Iudicem, cuius & brachium inuocat, easque suo sigillo signa-

bit, alias fidem non faciunt, vt in simili de literis rogator. notat Rebuff. in princip. num. 7. l. si qua per calumniam, in fin. Cod. de Episcop. & cleric. cap. tertio loco. de probat.

Eas autem ita ordinabit, vt sint publicæ. Olradus consil. 124. lisque eum requireret, quod hic opus, per l. 1. ff. de requirendis reus. Rebuff. d. loco num. 8. Nam de alieno processu non potest quis se intromittere, nisi requisitus: quo casu bene potest; quia tunc refert imaginem iudicis, qui sententiam protulit, iuxta Baldum in l. fin. Cod. de edict. diui Adrian. tell. Quod tamen verum existimarim, nisi vel statuto, vel præscripta consuetudine diuersum fuerit introductum, & seruatum. Mynſinger. cent. 3. obseruat. 68. Ac etiam causam requisitionis addet Rebuff. num. 9. de quibus infra. Ex quibus omnibus consequitur, quod sine hisce literis non potest auxilium impetrari, per text. in l. 1. ibi. litera ad magistratus dentur. ff. de seruis fugit l. prima, de requir. reus. §. si quis vero comprehensorum, in authent. vt nulli iudic. collat. 9. text. in l. vna. Cod. de offic. comit. rerum priuatar. & l. properandum, §. si autem reus. Cod. de iudic. quem textum Paulus & Iason dicunt meliorem iuris: allegauit tamen superius ultra eos meliores, & clarius exprimentes, & si sine literis procederent, esset nullus processus, vel sententiæ executio, secundum eos. Tum primo, quia officium suum non debet impartiri non petitis, l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto, & paria sunt, non esse, vel apparere, l. duo sunt, ff. de testamentaria tutel. & sine literis facile non appareret, tum etiam quia consuetudo, & vsus sic obtinuit. Cyn. Bald. & alii, in l. cum quadam puella, §. fin. ff. de iurisd. om. iud. vbi dicunt, sic fuisse Florentiæ obtentum, & sic minime mutata sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt, l. minime, ff. de leg. Etiam consuetudo est, quod requisitus concedat literas, quas vocant, de pareatis, siue annexas, continentes, sibi placere executionem fieri in suo territorio. Rebuff. de liter. rogator. num. 33. in præfat. Schurff. cons. 33. num. 3. cent. 1. Quæ autem præterea hic faciendæ sunt, notat Vestrus in praxi c. ult. p. 8. num. 20. Exinde super inuocatione auxilii brachii secularis literæ expediuntur, quibus Iudex executionis apostolicus, autoritate apostolica, omnes & singulos Principes seculares, cuiuscunque dignitatis, & præminentie, etiam si imperialis, existant, veluti executores iustitiæ, monet, & requirit etiam sub excommunicationis, & aliis pœnis, & censuris ecclesiasticis, (excepto Imperatore, quem in hoc duntaxat adhortatur) vt, quotiescunque fuerint pro parte victoris requisiti, contra aduersarium, exequantur, vel in personam, vt ea detineatur, donec omnibus & singulis, in sententiis, & literis executorialibus contentis, & victori integraliter satisfecerit; vel in bona, seruato tamen ordine, vt prius capiantur mobilia, deinde immobilia, & postremo ad nomina & iura perueniatur, l. à diuo Pio, §. in vendicatione, §. vtrum, & §. penult. ff. de re iudic. quibus adhortationibus, monitionibus, & iussionibus, si paruerint, vel parere paratos se exhibuerint, victor habebit intentum; si vero recusent, vel cessent; si victor ad Romanam Curiam reuertatur, cum relatione requisitionis suæ, procederet Romana Curia contra dominos temporales huiusmodi, & ad de-

50 Cap. XII. De modo proced. tam à Iud.

claratoriam censurarum, & poenarum in literis inuocationis auxilii brachii secularis cōtentarum, parte volente, & instante, & Camera Apostolica, reproductis literis inuocationis brachii secularis, ac instrumento requisitionis dominorum temporalium, ad illarum executionem, ubi Patribus Cameralis audientiae visum fuerit, dominos temporales, sic requisitos recusasse, vel saltem cessasse in postulata executione, solent victori: utpote in casu denegatae iustitiae; repraesalias contra subditos illius domini temporalis, & literas oportunas desuper manu regia, concedere. Quae repraesalias, quibus casibus, & qualiter concedendae sint, & à quibus habes apud Bar. in tract. suo repraesaliarum, ad quem semper poteris, ubi opus erit, recurrere. Et tantum de iudice petente.

Iudex autem, à quo petitum brachium, primo citabit partem aduersam. † In inuocatione enim brachii secularis opus esse citatione Partis aduersae, ut notauit Natta, *consil. 529. num. 16.* quem sequitur Gail, *d. loc. num. 6. & de pace publica, capit. 17. numer. 34.* Graueus *conclusion. 115. numer. 34.* & notatum in dicta causa Hildebrand contra Braut, *schweig.* Citatio autem illa † fit ad eum finem, ut opponantur exceptiones: nam hic, ut ex superioribus patet, multa occurrunt, quae possunt opponi, cuius rei exemplum Camerale extat in selectis sententiis Barthii, Anno 1559. 25. Iouar. liter. F. Doctor Sichten ist in Sachen J. G. wider Burgermeister / Rasmann / vnd Gericht zu R. & Consortes, gebettene Zeit / was sich in puncto Inuocationis Brachii secularis, auff Exceptiones, vnd Ableinungsschrift den 22. Nouembris, Anno 86. eynkommen / zuhandlen gebürt / vnd dann die Sigilla den Schrifften den 3. Decembris ermelts 56. Jars fürbracht / zu recognosciren, oder diffiniren, hiemit endtlich zugelassen / vnd angesetzt.

Et confirmant praecedentia notata Bossii titulo de foro competent. *numer. 87.* quae hic apposite quadrant: Et ideo inquit in causa brachii secularis, transmissi nuper ab vrbe ad Senatum, in quo requiritur executio trium sententiarum latorum Romae: & in causa ciuili Senatus aliud non potest facere, quam exequi, etiam si esset causa, in qua haberet cognitionem, secus si esset criminalis. Est tamen verum, quod non denegatur Senatui illa cognitio, quae regulariter datur executori, iuxta notat. in d. l. 1. C. de iuris & facti ignorant. & ita Imola notat. in d. cap. 1. in versic. allegat. colum. pen. & colum. antepenult. versic. sed bene posset se informare. Et quicquid sit, saltem est citanda pars per requisitum, ut intelligat, an aliqua exceptio, quae posset impedire, vel morari executionem, ei competat, imo amplius Paulus de Castro *consilio 327. in fin.* vult, quod non solum possit circa executionem, sed etiam circa merita sententiae, & sic circa nullitatem cognoscere, & monere summum Pontificem, non autem iudicare, iuxta cap. de cetero, de re iudicat. ubi vide Felinum in colum. 1. & 2. Quod videtur deuiare à dictis Doctor. in d. cap. 1. qui, ut supra dictum est, concludunt in his terminis, quando iudex implorat brachium alterius. Et vide ad praedicta etiam Felinum in cap. cum sit generale, columna 6. versic. limita quinto, de foro com-

petent. & omnino Doctor. in d. l. a diuo Pio, §. sententiam. ff. de re iudic. Vnde cum citatio possit fieri, saltem quoad effectum, de quo supra, non debuit Pontifex irasci contra Senatum nostrum, eo quod à praefato Senatu, petita executione brachii secularis, implorati à iudicibus ecclesiasticis, Senatus ipse iusserit citari partem, & adeo iratus fuit, quod tanquam sibi denegata fuerit iustitia, concesserit repraesalias contra mercatores Mediolanenses: & licet facta fuerit ingens instantia, & per ipsos mercatores, & per legatum Caesaris, & ostensum clare Pontifici, quod non denegabatur iustitia, imo fiebat iustitia: & quod Senatus volebat exequi, sed prius intelligere, ut supra, attamen perseuerauit in repraesaliis, imo minatur velle alias iterare, pro pleniori satisfactione summæ contentæ in sententiis, de quibus in illo brachio seculari: quae res est miranda, &c. Quando autem hac citatione opus sit, declarat sequentibus verbis Caualecan. de brachio regio part. 4. *num. 262.* Dicitur cum causæ cognitione, quando processum vidit, vel partem citari fecit, ad allegandum, quare exequi non debeat, secundum Nattam *consilio 529. numero 18. volum. 3.* Menoch. de recuper. possess. *remed. 8. numero 79.* Burfat. *consil. 225. numer. 86. volum. 2.* Nec poterit recusari suspectus, etiam si processum non viderit Balb. in suis commun. opin. *centur. 4. conclusio. 341.* & vide *num. 4.* & quoad citationem, Doctores supra dicti intelligunt eam requiri, in casu quo vnus Iudex sententiat, & alter sit requisitus exequi; verum si iudex requisitus opus non haberet concedendi executionem, sed per Iudicem ecclesiasticum iam concessa, & licentia ministris tradita, & per eos forte exequi incepta fuisset, tunc non est opus adhibere vllam causæ cognitionem, nec citationem, quia tanquam merus executor censetur. Natt. *consil. 529. num. 17.* quia dicitur quodammodo nudus executor facti, Menoch. de arbit. *quest. 38. in fin.* & imploratur tantummodo auxilium familiae iudicis secularis, & ita intelligendus Carp. super statut. mediol. *cap. 158 fol. 219. num. 35.* ibi tamen indistincte practicatur; sufficit tantum ostendere licentiam exequendi: & si iam exequi ceperint, & non fuerint repertae res, in quibus vel minus sufficienter executio realis fieri potuit, statim relationi publicorum executorum, ut in 2. p. dixi *num. 73. 74. 77. & 78.* quorum relatio si facta est penes acta curiae Episcopalis, sufficit, si ostendatur iudici laico, implorato, ad concedendum familiam, pro exequendo residuum in personam, iuxta ea, quae supra allegauimus *num. 258.* nec est citandus, capturandus, ne ad fugam instruat, Clar. *quest. 28. versic. scias autem,* Matthes. *singul. 86.* Natt. *d. consil. 229. numero 17.* multo minus posset condoleri de inobseruantia ordinum, aut statutorum, de turbata iurisdictione, si Iudex laicus sic capturam concesserit, dummodo debitor ducatur in carceribus fori laicalis: sed si ante concessionem capturae, ex urbanitate, iussit citari dictum debitorem, qui noluit comparere, sibi imputet, cap. *damnum, de regul. iur. in 6.* ad haec vide Oldrad. *consil. 89.* & Natt. *late d. consilio 529. volum. 3.* & si Iudex laicus, ad requisitionem eius subditi, potest solo iuramento capturari facere debitorem suspectum de fuga (dummodo intra quatuor dies iustifi-

iustificetur suspicio) potest detentionem, ut per adduct. à Cauale. *decis. 1. 2. & 3. in 1. part.* multo plus facere ad requisitionem iudicis spiritualis, qui pariter haberet iurisdictionem spirituales in loco iudicis temporalis requisiti. Iacob. Beret. *d. consil. 3. num. 26.* vel ad instantiam creditorum, mediante licentia exequendi, obrenta à iudice spirituali, &c. Franc. Marcus *decis. 269. num. 3.* dicit, quod forte illud posset procedere, quoad capturam personæ, quando quis cecidit in profundo malorum; sed quoad concessionem familiæ iudicis secularis, bene posset fieri, iuxta notat. per Innocent. & Panormitan. *in cap. significasti. de offic. & potest. iudic. deleg.* quia in processu executoriali iudicis ecclesiastici, qui dirigitur iudicibus secularibus, inseruntur plures clausulæ, quæ possunt adaptari ad concessionem familiæ iudicis secularis, quoad missionem, in possessionem Beneficii, de quo agitur; quia mandatur præstare auxilium, & fauorem.

Idemque & sic notauit Rebuff. *de literis rogator. in princip. num. 22.* Solet tamen Index secularis citare partem, ad opponendum, si quam habet exceptionem in executione. Bart. *in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. & l. prima. ff. Nil nou. appellat. penden.* Cyn. *in l. ab executore. C. quor. Appell. non recip.* Innocent. & alii, *in cap. ex ratione. de appell.* vide Oldrad. *consil. 89. incip. Episcopus.* Et istud est commune in omni ordinario, siue sit secularis requisitus, siue requirens, siue vterque. Egid. Bellamera, *in d. §. contrahentes. col. 3. de for. compet. lib. 6.*

15 Secundo, et acta postulat à Iudice, qui eius implorat auxilium. De quo tamen, quia non conuenit inter omnes, res paulo altius repetenda est. Sunt enim qui simpliciter dicunt, in criminalibus Acta iudici esse exhibenda. Bartol. *in l. diuus, de custod. reorum.* Viuius *in commun. opin. 3. 96.* per tot. adde Ignat. Lopez. *in addit. ad Diaz. in pract. crimin. canon. cap. 154. numero 11.* Bartol. post Guilhelm. de Cun. *in l. magistratibus, numero 4. ff. de iurisd. dictio. omnium iudic.* & ibi etiam Albericus *numero 7.* Angel. *numero 6.* Vbi hanc opinionem credit veram de iure, licet non sic vigore cuiusdam Extraneantis ibi per eum relatæ, quod & idem dixit Fulgos. *ibidem numero 5.* Paul. de Castro *numero 4.* Imol. *in cap. 1. numero 16. post med.* Vbi licet Bart. opinionem non sequatur, eam tamen à Legistis communiter receptam testatur Card. Zabari. *ibid. colum. 4. ad med. versicul. & ex prædictis inferitur.* Anchar. *numero 7.* vbi opinionem Bart. tanquam ultimo loco ibi per eum relatam, sequi videtur. Igné. *in l. 1. §. cum dominus. numero 41. ff. ad Syllan.* Iodoc. *in pract. crimin. cap. 61. numer. 54.* Mant. *singul. 274. incip. crim. hæresis.* Vasquius *lib. 1. de success. creat. §. 6. numero 16. versicul. denique, &c.* Farin. *d. loc. numero 104.* Nam, ut iudex laicus, antequam brachium ecclesiastico impertiat, de causa primum aliquatiter debeat cognoscere, iusta ne sit, an minus, quæ exequenda à se peritur, post Alexandrum, Grammat. & alios, Cæsar. Vrsill. *in addition. ad Afflic. Neopolitan. decision. 24. numer. 16. 17.* Afflic. *decision. 220. numero 9.* vbi, quod ita sapius obseruauerit Senatus, Græuæus *conclusion. 115. numero 5.* adde hisce, quæ paulo ante ex Caualciano adducta sunt.

Et hanc sententiam in Camera obseruari, concludendum videtur ex notatis authoris *ad titu. 48. ordin.* sub nomine Magenhorst, vbi hæc verba reperiuntur; Antequam, inquit, mandata decernuntur, oportet, quod prius exhibuerit in consilium priorem processum, & fulminationes. Nam si iura illa peracta reperiantur, iam primo decernitur mandatum; eius tamen procurator in supplicatione ordine totum processum indicare debet, ne scilicet cancellaria superfluo & nimio labore oneretur: ut decisum in causa Grentag contra N. vide hac de re Oldradi *consilio 89. & cap. dilecto. de sententiis excommun. libro 6. &c.* Et notatum in dicta causa Hildeßheimb. Nec ea videntur carere ratione: quam enim sæpe et à iudicibus ecclesiasticis erretur, manifestius est, quam ut longa demonstratione egeat: Vnicum eius rei exemplum proferre libet, quod Anno 1559. in facto contigisse refert Ludouicus Carond. *respons. 14. libro 1.* Canonicus quidam homicidii accusatus, à iudicibus ecclesiasticis, tribus sententiis conformibus condemnatur; quibus degradatur, & priuatur beneficiis; facta degradatione, executio remissa est ad iudicem secularem, qui eum condemnauit ad torturam; reus ad Parlamentum appellat, quod videns Iudices priores ita temerarios, & testium dicta contraria, & parum efficacis, ut de calumnia contra miserum carceratum constaret, recepit appellationem legitimeque de nouo instituto processu (qui ibidem egregie describitur) receptisque probationibus, canonicus ille absoluitur, vna sententia, altera restituntur bona, tanquam violenter ipsi ablata, & in expensas condemnantur aduersarii. Aliæ rationes mox ex ipso iure Canonico proferuntur.

Quibus non attentis, et alii è diametro contrarium tenent: quod imo in criminalibus secularis iudex omnino teneatur exequi sententiam iudicis ecclesiastici absque eo, quod de aliqua prætenfa iniustitia cognoscat, illique impartiri debeat suum brachium, voluit Innocent. *in cap. 1. numer. 2. versicul. & intelligitur hoc, de offic. ordin.* quem ibidem referendo sequuntur Ioan. Andr. *post numerum 10. versicul. & intelligit hoc Innocent.* Bellam. *numero 4. columna 3. in fine. vers. aut cum causa cognitione.* Imol. *post numerum 16. versic. deum finaliter,* vbi testatur de veriori opinione. Cardin. Zabari. *colum. 4. in princip. versic. sed si in iudicio damnatum.* Ancharan. *numero 6. versicul. si autem condemnatum in iudicio.* Abb. *numero 11. versic. si petit, & numero 12. versicul. sed si non traditur,* qui omnes communiter concludunt, quod absque alia cognitione, Clericum degradatum, & Curie seculari traditum secularis iudex teneatur morti tradere. Farinac. *d. loco numero 101.* adde Angelum *in l. diuus, ff. de custod. reorum.* Bald. *in authent. Clericus, in fin. Cod. de Episcopis & cleric.* Abbas, Sichelus, Ancharanus, Imol. *in cap. 1. de offic. ordin. & idem Abbas in cap. fin. de statu regular.* Angel. *in l. diuus, ff. de custod. reorum.* Bald. *in authent. clericus, in fine, Cod. de Episcop. & cleric.* Agia *conclusion. 3.* Qui tamen in crimine hæreseos, et simoniæ loquitur, in quo etiam casu idem statuit Thom. *1. part. quæst. 95. artic. 1. Soto, de iustitia & iure, libro 2. in principio.*

52 Cap. XII. Demodo proced. tam à Iud.

Simanc. in *Cathol. institution. tit. 9. numero 36. & 45.*
Bernard. Diaz. in *praxi crimin. cap. 114.* nouioris im-
pressionis. Thesaurus Christianæ religionis. *cap.*
19. Iulius Clarus. § *heresis. numero 14.* Rolandus
consilio 20. volumine 3. Iacobus Sahagum de Villa-
fante. in *cap. decernimus. numero 74. de iudiciis.* Mas-
suerus in *cap. ut inquisitionis. §. prohibemus. de heret.*
libro 6. Nauarrus in *cap. nouis. notab. 6. numero 44.*
Covarruias in *practic. question. capit. 33. numero 35.*
in fine.

Ratio, quæ præter has, pro hac militat, mihi
19 videtur esse desumpta ex trito illo † De qua re se-
mel pronuntiatum fuerit, quæri iterum, apud eun-
dem, vel alium iudicem non debere, per *l. singulis.*
ff. de exception. rei iudicat quam luculenter ex aliis iu-
ris locis classicisque scriptoribus illustrat Ianus
Linglæus. in *otio semestri. lib. 5. c. 2.*

Hos nzuos autem, vt alii euitarent, distin-
guunt primo inter personas, secundo inter caus-
las.

20 Inter personas, † quasi ecclesiasticus non re-
neatur indistincte, sed viso saltem processu, exe-
qui, secularis sententiam; non e contra. Nam de
sententia Innocent. in *d. cap. 1. de offic. ordin.* non te-
netur Iudex ecclesiasticus iuuare secularem mu-
crone ecclesiastico contra rebelles, & inobedien-
tes, nisi prius ei fiat fides de rebellionem, vel ino-
bedientia. per processum legitime factum. Quam
sententiam communem iudicant ex Decio, in *ca-*
pit. ut si clerici. de iudic. & Thoma Grammat. in *con-*
silio criminal. 42. numero 1. & Viuius in *lib. commun.*
opinion. verb. Iudex laicus. & Auiles in *cap. Prætorum.*
cap. 20. numero 20. quos citat, & sequitur Suarez.
de Paz. in *praxi. tom. 2. in procem. numero 6.* vbi di-
cit, in praxi obseruari, quod acta coram magi-
stratu ciuili, extrahantur à prothocollo tabellio-
nis secularis, & producantur coram ecclesiasti-
co iudice, ad eius instructionem in causa, atque
ita faciendum esse, asserit consuluisse Bernar-
dum Diaz. in *practic. criminali canonica. capit. 116.*
Et pro hoc faciunt omnia illa, quæ scripsit An-
dreas de Ifern. in *cap. 1. Quo tempore miles. & in cap.*
1. de feut. sine culpa non amittent.

21 Contra † hanc vero sententiam valde mea o-
pinione pugnant sequentia. Et primo ratio illa,
qua dicitur eos pares esse quoad processum, quam
ex Panormitano & Innocentio *capit. 4.* supra ex-
pendi.

Secundo in specie ipsum ius Canonicum dat
laicis indistincte examinationem, textus expres-
sus in *cap. administratoris. 26. questio. 25. ibi:* Et secun-
dum quod necessitas exegerit, absque negligentia exami-
nent. Tertio pondero textum, in *cap. 2. de cler. ex-*
com. vbi iudicio Regis committitur. Ergo cogni-
tio necessaria est. Iudicium enim est, vbi alicui
commisso, & cognitio concessa est: & ita hoc vo-
cabulo, iudicare, vtuntur canones, vt in *cap. 1. de of-*
ficio ordin. Quarto, huc accommodari possunt, quæ
notat Hippolyt. in *tractat. de bannitis. in verbo. iudi-*
ce. numero 187. Iudex secularis debet iterum cau-
sam examinare, quando sibi traditur per Episco-
pum clericus puniendus, Angel. in *authent. de san-*
ctis episcopis. in §. si vero examen. & subdit ibi Angel.
notabile verbum, quod potest frequenter in pra-
ctica contingere, & est notab. pro Assessoriis,

qui procedunt contra clericum, & eis mandatæ
per Episcopum, vt clericum remittant; nam de-
bent eum remittere cum inquisitione, & toto
processu, & super ipso debet Episcopus se funda-
re, & si reperit illum culpabilem ex illo processu,
debet ipsum degradare, quod dicit esse not. sed in
hoc vlt. contrarium tenent. Canonistæ commu-
niter in *cap. ut si clerici. in princip. extra de iudi.* Quod
ficut in criminalibus Iudex secularis non tene-
tur stare processui iudicis ecclesiastici, sed econ-
tra Iudex ecclesiasticus non tenetur stare pro-
cessui iudicis secularis, & acta facta coram secu-
lari, non faciunt fidem coram eo, sed inchoa-
bit nouum processum, hoc ponit etiam Barto-
lus in *l. magistratibus. ff. de iurisdic. omnium iudicum.*
& ibi omnino per Paulum de Castro, Alexand. &
Modern. eleganter loquentes, & idem Bartol. in *l.*
diuus. l. secunda. ff. de custod. reorum. quam opinionem
tenuit Felin. post Abbat. & alios. in *d. cap. ut si clerici.*
& dicit esse firmam, veram, & communem con-
clusionem, quam tamen limita singulariter in ca-
su quotidiano, videlicet, in hæretico condemna-
to per iudicem ecclesiasticum, quia secularis iu-
dex tenetur simpliciter exequi sententiam iudicis
ecclesiastici, absque alia cognitione, vel nouo pro-
cessu, text. est in *cap. inquisitionis. §. prohibemus. de*
heret. lib. 6. & ideo reprehenditur Bart. in *d. l. ma-*
gistratibus. vbi errauit de exemplo, quod posuit in
hæretico, qui dixit contra casum *d. c. ut inquisitio-*
nis. §. prohibemus. Quia cum dictum crimen sit me-
re ecclesiasticum, prohibetur Iudex secularis quo-
quo modo cognoscere, & iudicare, vt in illo tex-
tu clare legitur; & ita communiter, transeunt
Moderni contra Battolum & Baldum sibi con-
trarium in *Authent. clericus. Cod. de Episcop. & cleric.* &
Ang. etiam sibi contrarium, in *d. l. diuus. & in l. pri-*
ma. Cod. de exhib. reis. Salic. in *l. ea quidem. Cod. qui ac-*
cusare non possunt. Imol. & Abb. in *cap. primo. de offi. io-*
ordin. quod est notat, dignum, & quotidie contin-
gens in punitione hæreticorum. Ecce casus hære-
ticos solus excipitur. Quæ licet valde fortia sint,
nec facile euerti possint, tamen ipse Hippolyt. pa-
rum iustis rationibus motus, priorem de iure Ca-
nonico, confirmat, hisce verbis: Sed ego dico, di-
ligenter aduertendum, quod illa decisio Angel.
quod Iudex secularis debeat iterum causam suam
examinare, non potest procedere, saltem de iure
Canonico. Quia Iudex secularis de nullo crimi-
ne cognoscere potest contra clericum, nec prin-
cipaliter, nec incidenter, vt est casus in *d. c. si Iudex*
laicus. de senten. excomm. lib. 6. & pro absoluto ponit
Archid. in *c. 1. de cleric. coniugat. eod. libro.* & firman-
t communiter Scribentes in dicto *c. ut si clerici. de iudic.*
& ideo communiter improbatur dicta decisio
Angel. per Modern. ibi per Felinum relatos, qui
dicunt, quod text. in *Authent. de sanctis Episcop.* §. *si*
vero ignotos. & ibi Ang. (qui dicit, quod si Iudex se-
cularis agitaui processum contra clericum, debet
remittere ad Iudicem ecclesiasticum, cum processu,
& tenebitur stare illi processui) non procedit, &
quod Imperator non potuit ita disponere, *cap. ec-*
clesia Sanctæ Maria. cum ibi notat. de consitut. plus
dubitant, & late disputant Doctores ibid. nun-
quid confessio † clerici facta coram Iudice se- 22
culari, valeat, saltem vt extraiudicialis, adeo, vt
non

non possit discerni, quæ sit magis communis conclusio, Abbas namque; quem Moderni sequuntur, & Felinus tenet, quod non valeat, saltem vt extraiudicialis. Quicquid sit, illud est indubitanter verum, quod iudex secularis est penitus incompetens, & incapax cognitionis, & processus contra clericum; quinimo tenetur eum statim remittere ad Iudicem suum ecclesiasticum *dist. cap. si iudex laicus*, & per communiter tradita in *dist. cap. at si clerici*. Item clericum etiam in crimine deprehensum, debet remittere ad Episcopum, vt voluit etiam Angelus in l. eos, §. super his, de appellat. & si secus faceret, esset excommunicandus, vt etiam habetur in cap. nullus iudicum, & ibi per Felinum extra de foro compet. Dicas tamen, quod poterit Iudex secularis vno casu absque metu excommunicationis, vel peccati procedere contra clericum, quando scilicet illud facit, vt minister iudicis ecclesiastici, & cum assistentia alicuius clerici, prout bis habuit de facto, in ciuitate Firmi, contra duos clericos in flagranti crimine furti deprehensos. Et hæc de prima distinctione.

Secundo inter causas ita distinguunt, quod aut sunt mere ecclesiasticæ, & in hisce secularis Iudex tenetur ꝑ sententiam Iudicis ecclesiastici exequi, absque eo, quod in aliqua cognitione se intromittat, textus est expressus in cap. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de heretic. in 6. per quem textum hanc firmarunt opinionem Alexandri in l. magistratibus, numero 8. & sequentibus. vbi alii referuntur concordantes, & ibi etiam hoc idem voluerunt Iacobin, de sancto Georg. vbi quod dictum Bartol. contrarium tenentis non est verum, & Iason. numero 10. ff. de iurisdictione omnium iudicum. & Angel. in l. Diuus. la. 2. ff. de custod. reorum. Cagnol. in l. cum quadam puella. sub numer. 33. ff. de iurisdictione omnium iudicum. Anton. de Butrio in cap. primo, numero 24. versicul. hoc casu. si cognitio criminis spectat ad solam Ecclesiam, & ibi etiam Imol. numero 16. vers. si autem fuisset lata, in causa criminali, iuncto versicul. sed aduerte, vbi propterea, quod Gulielmus & Bartolus contrarium tenentes, (& cum quibus, prout asserit, communiter transeunt Legistæ) male dicunt, Imol. numero 16. ad finem, versicul. si autem emanat super causa criminali. Abbas numero duodecimo. Anan. numero tertio versicul. contra quem. Bartol. & Alciatus numero 20. extra de offic. ordin. Aretinus in cap. at si clerici, numero 20. & sequentibus. vbi etiam Bartoli opinionem falsam asserit, & ibi etiam Ancharan. numero 12. & 13. Bero. numero 79. & sequentibus, vbi reprobata Bartoli opinione, hanc dicit communiter receptam, & à Canonistis, & Legistis. Quamuis postea Bartoli sententiam in duobus casibus, ibi per eum relatis saluari posse contendat, sed in fine cogitandum relinquit. Dec. numero 10. extra de iudic. Anan. in cap. excommunicamus. il. 1. numero 27. de heret. Felinus in cap. ad abolendam, numero 5. de hereticis, vbi in hac opinione, tanquam ultimo loco per eum relata, residere videtur; quamuis à nonnullis pro contraria parte allegetur, dum & ibidem, numero 4. contrarium tenentes refert Angel. de maleficiis. in verb. nec non ad denuntiationem, sub numer. 14. Chaf-

sanæus in consuetud. Burgund. rubric. Des Iustices, §. 8. circa finem. numero 14. Afflict. in proem. constitutio. Regni Sicilia, in gloss. Gladii. numero 56. versicul. secunda conclusio sit ista Corrad. Brunor. in tractatu de heretic. libro quarto, capit. 15. Grauius ad Vestr. in pract. libro ultimo, cap. final. sub numer. 41. vbi etiam testatur, quod hæc est communis opinio Canonistarum. Boss. in tit. de denuntiatio. numero 11. & in tit. de foro competent. numero 87. in princip. iuncto versic. & ita quando iudex ecclesiasticus, & numero 90. in fine, vbi, quod iste casus est clarus, & in tit. de heretic. numero 10. & in tit. de sentent. numero 114. versicul. & quando delictum, Ioan. Royas singul. 107. incip. Iudex. De qua re in tractat. de heret. parte 2. questio 450. Alphonsus de Castro de iusta heret. punit. libro primo, cap. 23. Bernard. Comen. in sua Lucerna: verbo. exequutio. §. 6. versicul. sed queritur. Simanc. cathol. institut. tit. 36. per totum. vbi relatis, & reprobatis contrariis, ac præsertim Igneo, in l. 1. §. cum dominus, numero 41. Ad Sylan. quem impudentem, & insanum, ac potius helleboro, quam confuratione dignum existimat, hanc opinionem veriore, receptiore, ac etiam Pontificum constitutionibus, & vsu comprobata existimat Diaz. in pract. crimin. canon. cap. 144. secundum ultimam impressionem. numero 2. & ibi Ignatius Lopez. in additionib. liter. A. vbi, relatis, & reprobatis contrariis, de veriori & communiori, & de seruata apud eum opinione testatur. Albertin. in tract. de assert. cathol. & heret. q. 25. num. 43. versic. præterquam in crimine heresis, & n. 44. & seq. Brunor. à Sole quest. legal. 17. n. 56. Francisc. Pegu. in directo. Inquisit. part. 3. comment. 85. q. 36. per totum, folio 608. vbi etiam testatur de vera, & communi opinione. Eamque late comprobatur, etiam ex constitutionibus summorum Pontificum in fine operis per eum positarum, quæ omnem prorsus tollunt difficultatem: subdunt insuper, quod seculares iudices aliter facientes, puniendi sunt, tanquam hereticorum fautores. Flamin. Cartar. de execution. sentent. capit. final. post numerum 7. Sigismund. Scacc. de iud. caus. ciuil. & crimin. libr. 1. capit. 63. numero 7. vbi etiam late hanc opinionem comprobatur, tanquam veriore, & magis communem, & ab ea, quæ etiam, sine dubio, in practica communiter recepta est; in iudicando & consulendo minime recedendum esse, tradit Farinacius d. loco numero 103. Agia conclusione 3. Baiard. ad Clar. questione 96. numero 15. vide tamen, quæ circa hanc controuersiam notat Castrenf. in l. magistratibus, ff. de iurisdictione omnium iudicum, numero 4. sequentibus verbis. Quid autem si erat Iudex competens in cognoscendo: puta episcopus de suo clerico, vel inquisitor hereticæ prauitatis de heretico: non tamen, imponendo pœnam personalem, quam ecclesiasticus Iudex imponere non potest, condemnauit, sed declarauit ipsum criminofum, deinde remisit eum ad iudicem secularem, vt imponeret pœnam personalem, an secularis debeat stare simpliciter processui illius: an autem debeat de nouo cognoscere, & aliter non teneatur pœnam imponere? Guil. de Cumbic, hanc partem, per textum notabilem, in authent. vt nulli iudic. §. si vero quidam, & idem Bartolus in dist. l. Diuus, allegans

54 Cap. XII. De modo proced. tam à Iud.

Guil. hic. sed Baldus in *authent. clericis in fine*, Cod. de Episcopis & clericis, videtur tenere oppositum: quia tunc Episcopus, tanquam maior, remittit ad secularem, tanquam minorem; & sic erit potius executor, quam Iudex: Sed dubito, an per errorem ita sit locutus; quia dicit Guilielmum hoc velle hic: & tamen Guilielm. vult contrarium, vt & Bartol. quem ipse Baldus non allegat, non tamen dico, quod Iudex secularis debeat ipsum iterum condemnare: sed sufficit, quod reperiat criminofum; & ita debet exquirere, non teneretur stare relationi remittentis, quæ possent fieri malo zelo, vt dicit l. diuus, & Ad. de notaria ab Oldrad. conf. 83. num. 4.

24 Alii tamen hoc tantum ad hæresim restringunt, vt supra notatum est, & meminit Auiles cap. 20. prator. numero 20. Ideo ait, dicit Bartol. in l. diuus, ff. de custod. reorum, quod tunc Iudex secularis potest summam cognoscere, cuius contrarium tenet Baldus in *authent. clericis*. C. de episcopis & clericis. & Guilielm. in l. magistratibus, ff. de iurisdiction. omnium iudic. & Doctor. in d. Clement. pastoralis, de re iudic. & in cap. de catero. eodem titul. quia est inferior, & Innocent. in cap. cum in iure, de offic. delegat. & contra Bartolum tenet Iason. in dict. l. magistratibus, numero 10. vsque ad finem, & Angel. in d. l. diuus, & in l. i. Cod. de exhiben. reis. & Abb. in cap. at si clerici de iudi. Angel. in tractat. malefic. in verbo nec non ad denuntiationem, numero 14. & ibi Aug. in addition. tenet quoque contra Bartolum, & sic, quod Iudex secularis non debeat de nouo cognoscere antequam puniat; de quo per Andre. Sicul. Barba. in dict. cap. 1. de offic. delegat. colum. 28. cum sequentibus, vbi vult sustinere opinionem Bartol. per 6. colum. Sed tu intellige, & salua Bartolum in aliis criminibus, excepto in crimine hæresis, quia in isto casu solummodo tenetur stare processui, & non in aliis casibus, vt tenet Abbas sic intelligendo Bartol. in cap. final. in fin. de statu monachor. vbi ait, quod si Iudex ecclesiasticus tradit clericum, vel laicum Iudici seculari, per eum puniendum, Iudex secularis non tenetur stare processui iudicis ecclesiastici, excepto in crimine hæresis, & solummodo in isto casu errauit Bartolus in dicta l. diuus, secundum eundem Abbatem, quod nota, facit text. in ca. inquisitionis, §. prohibemus, de hereticis in 6. & istammet opinionem vult tenere idem Abbas in cap. primo, de officio ordin. numero 12. versicul. sed aduerte, pro qua opinione est textus in l. secunda, titulo primo. fori. II libro quarto ibi; de que los obispos, y los prelados de la yglesia, los iuxgaren por hereges que los quemer. Sed quando Iudex secularis inuocat auxilium ecclesiasticum, tenetur facere fidem de processu, vt tradit Innocentius & Abbas in dicto capitul. primo, de officio ordin. & Barba. ibi colum. 27. vbi in colum. 28. cum sequentibus, tenet quoque contra Bartolum. Sed tene, vt dictum est, quod excepto delicto hæresis, Iudex laicus debet iterum causam examinare, quando sibi traditur per Episcopum clericus puniendus tenet Angelus in *authent. de sanctis. episcopis*, §. si vero examen, colum. nona. & Abbas, vbi supra. Et istam conclusionem contra Bartolum tenet quoque Stephanus Auster. in tractatu de potestate secular. contra ecclesiast. tomo quinto, in

quarta regula, numero trigesimo primo, & trigesimo secundo, folio 436. vbi concludendo dicit, quod in criminibus aliis ab hæresi, Iudex secularis non teneatur stare processui Iudicis ecclesiastici. Et Peregrin. in part. clericis, question. 10. in gloss. degradatus, in fine, vbi idem tenet, quod quando episcopus remittit hæreticum ad Iudicem secularem, Iudex secularis teneatur stare actis Episcopi, quia ista remissio fit tanquam de superiori, ad inferiorem, vnde inferior habet exequi, non cognoscere de crimine, &c.

Aut sunt mixti fori; & licet in hisce Iudex 25 secularis non exequatur, nisi sibi exhibitio processui iudicis ecclesiastici, & nisi sententiam viderit iustam, aliter secus. Tunc enim traditus Curiae seculari, efficitur de foro illius iudicis, qui propterea debet ipsum, vt subditum iudicare, & non, vt purus exequitor, allegant textum in §. si vero crimen, in *authent. de sanctis. Episcopis*. & per istum textum, ita tradiderunt Alexand. in l. magistratibus, in fine & ibi etiam Angelus numero sexto, vbi loquitur in crimine sacrilegii, & Iason. numero 10. in fin. ff. de iurisdiction. omnium iudic. Anchar. in cap. at si clerici. numero 21. de iudic. & ibi etiam Dec. numero 98. Anton. de Butrio in cap. 1. numero 24. versic. tene hoc, iuncto versicul. si spectat ad ecclesiasticum. & versic. tene, quod nec etiam secularis. & dicto numero 24. colum. 4. post princip. versic. idem puta. Imol. numero 16. versic. si autem fuisset lata, in causa criminali. & dict. num. 16. post med. colum. 6. in princip. versic. secus quando erat crimen, de quo possit se intrinicare. Abb. numero 1. in fine, versicul. & finaliter videtur concludere, & numero 12. versicul. sed vbi crimina non essent mere ecclesiastica. Guid. Papæ. numero nono, versicul. subdit tamen, de officio ordin. Felinus in cap. ad abolendam, numero quinto, de hereticis. Diaz. in practica crimin. canon. cap. 144. secundum ultimam impressionem, numero 2. Albertin. de assert. cathol. & hereticis. questione 25. numero 43. vbi bene comprobatur, & bonas reddit rationes, & numero 45. ad med. ibi, quod hæc conclusio indubitanter procedit. Bosl. in titul. de denunti. numero vndecimo, & in titul. de foro competens. numero 87. versicul. sed si potest cognoscere, & numero 90. Vbi, quod ita tenent communiter Doctores, (quamuis Decius, vt ibi per eum relatus, aliquo modo contradicat.) Clarus in practica criminali. §. final. question. 96. versicul. quero etiam in princip. & in fine. vbi etiam de communi, ex Alciato & Curtio Iun. in locis ibi per eum relatis. Viuius opin. 936. numero primo, & sequentibus, vbi testatur de veriori, comuni, & tutiori opinione. Inuehitq; contra Iudices, quos imperitos existimat contrarium facientes. Brunor. à Sole, question. legal. 27. numero 56. Flamin. Cartar. de execut. sent. contum. cap. ban. numer. 6. & seqq. vbi aliis relatis concordantibus, ac etiam relatis, & reprobatis contrariis, testatur de communi, veriori & receptiori opinione, & ab ista communi non esse recedendum, dixit Sigismund. Seace. de iudic. caus. civil. & crimin. lib. 1. cap. 63. versic. si vero delictum est mere ecclesiasticum, & seq. & num. 8. ibi: propterea quod sunt exhibenda coram Iudice seculari omnia acta, & processus, vna cum ipsa sententia, Ignatius Lopez. in addition. ad Diaz. in pract. crimin. canon. 6. 154. numero 11. in fine. Farinacius d. loco numero 102. Berett. consilio 4. numero 15.

Quæ

Quæ sententia etiam in Camera in consideratione habita, in causa *H. Ideshheim / contra Braunschweig.*

26 Tercio etiam nonnulli et etiam distinguunt, quod aut remittitur condemnatus iusta pœna, sufficiente pro crimine mixti fori: aut non remittitur condemnatus, sed condemnandus.

Priori casu putant faciendam fidem de processu, ita notat *Agia conclus. quarta.* Ex mente *Panormitan. in capitulo primo. de officio ordinari. numero duodecimo.* Decii in l. magistratibus, numero decimotercio, de iuris. omn. iud. Innocentius in d. capitulo primo, de officio ordinari. Bartolus ut ex eius dictis satis aperte colligitur, in dicta leg. magistratibus. ff. de iurisdic. omni. iudic. cuius hæc est resolutio: Quotiescunque remissio fit ad exequendam pœnam infligendam à iudice ecclesiastico, tunc exequatur iudex secularis (inquit Bartolus) absque eo quod denuo cognoscat, vel ei fiat fides de processu. Si vero remissio fiat seculari ad diuersam pœnam, vel nouam infligendam, tunc denuo cognoscat, cum iudicio suo sit pœna infligenda: quæ est communis, & legitima interpretatio. §. si vero crimen. ut supra vidimus in 21. fundamento.

Probatur in primis hæc conclusio ex his, quæ proposita sunt fundamento 16. ubi de sententia Episcoporum sermonem fecimus. Tum etiam quia de iure præsumitur pro sententia et iudicis, quæ transiit in rem iudicatam, ut in capitulo in presentia. de renunciatione, & text. in l. Herennius. §. Caia. ff. de euiction. eo quod præsumitur iure factum, quod iudex fecit leg. 2. Cod. de officio. ciu. iudic.

27 Quæ maiorem sibi vendicant locum in Episcoporum sententiis, cum sint homines sacrosancti, ut ait Imperator Constantinus, leg. 1. Cod. Theodos. de episcop. iud. & sacrorum Canonum custodes. cap. cum quibus, & sequent. 24. questio tertia. Præterea quia si de iure præsumitur, quod ubi Iudicis decretum interuenit, interueniunt ea, quæ de iure requiruntur, ut pluribus ostendit Alexand. in 1. volum. consilio centesimo quinto. in quinta columna, & in 2. volum. consilio vigesimo secundo, & consilio octuagesimo quinto, in quarta columna. & notatur in cap. cum inter. & cap. sicut. de re iudic. maior ratione id præsumendum est in Decretis, siue sententiis Episcoporum, propter rationem supradictam. Tum etiam per ea, quæ allegat Alber. de Rosar. in l. Episcopale. C. de episcop. audien. His omnibus accedit, quod in criminibus mixtis, quorum cognitionem utrique iudici competere certum est, illius iudicis iurisdicção attenditur, qui eam præoccupauit: argumento. leg. 1. ff. de officio. Consul. atque ad id est textus in leg. si quis postea, & in leg. ubi acceptum. ff. de iudic. Quo fit (inquit Redin. loco in princip. allegat. numero centesimo quinquagesimo sexto.) ut si ecclesiasticus, cognouerit & iudicauerit: ac, ut facilius exequi valeat, eam iudici seculari committendam duxerit, is iudex secularis eam exequi teneatur. Hactenus ille. Pro cuius sententia facit, quod in executione instituitur, inferior videtur iudex secularis. can. Princeps, & Canon. administratores, 23. quest. 5. Denique probatur ratione: quia secularis ideo petit, ut sibi fiat fides de processu, ut videat, & ex meritis processus sibi constet, an sententia lata per iudicem ecclesiasticum, sit iusta, vel iniusta, & an teneatur illam executioni mandare, nec ne. Sed de iure præsumitur sententiam illam esse iustam: quia fuit lata à iudice competente, & legitimo, seruato ordine iuris, cum omnibus aliis de iure requisitis: ergo tenetur iudex secularis illam executioni mandare, iustam saltem ex præsumptione iuris. Dum igitur non probatur, sententiam Iudicis Ecclesiastici esse iniustam, vel nullam, tenetur secularis illam exequi, absque eo, quod ei fiat fides de processu. Et si forte Episcopus verbo, aut scripto dixerit sententiam, quam tulit, esse iustam, tenetur secularis fidem habere simplici dicto Episcopi, cui creditur, sine iuramento, etiam in foro seculari, testimonio Abbatis, & Felini eodem cap. nuper. de testib. non tanquam testi, cui non creditur sine iuramento. cap. nuper nobis de testibus. etiam si Cardinalatus dignitate fulgeat: ut tradit gloss. in cap. cum olim. verb. Fratrum, de privilegiis, sed tanquam Pontificii, in tanta, & tam sancta dignitate constituto: sicut creditur Cardinali non iuranti, sed aliquid simpliciter asserenti, etiam in grauioribus negotiis, ut si sedis Apostolicæ legatum se esse dixerit, testimonio Ioan. Andr. ad cap. Apostolicæ, in verbo: Proponi. de re iudic. lib. 6. Bald. ad capitul. cum in iure. de officio. delegati. Abb. in consilio 18. in 2. volum. gloss. in extrauagant. execrabilis. de præbend. Bartol. ad l. 1. Cod. de superindict. libr. 10.

Neque huic nostræ conclusioni aduersatur, quod secularis iurisdicção sit prorsus seiuncta, & separata à iurisdicção ecclesiastica. canon. 10. & sequent. distinctio. nonagesima sexta. Neque quod reus, ratione mixti criminis offensus videatur duas personas, scilicet Iudicem ecclesiasticum & secularem. Baldus in l. placet. columna vltima. C. de sacrosanct. ecclesi. Hæc inquam, minime aduersantur, quia solummodo locum habent, & procedunt, quotiescunque reus pro qualitate criminis non fuerit sufficienter multatus, si tamen fuit sufficienter punitus, non potest iterum pœnis affici, ut Coarct. libro 2. variar. resolut. cap. 10. numero 6. eleganter, sicut cætera solet, adnotauit. Quare iure optimo cautum est, cap. de his. de accusatio. ne de his criminibus, de quibus sit quis absolutus, possit accusatio replicari: quia de delicto vnius hominis sæpius queri non debet. leg. licet. §. vltimo. ff. nauit. caup. & canon. veniam. 35. questio nona.

Neque obest, quod communiter docent Doctores: nimirum absolutum à crimine et in foro ecclesiastico, posse iterum conueniri in foro seculari, ut late probat Petrus de Anchara in capitulo ea qua. de Regulis iuris, libro sexto. Antonius de Butrio, & Panormitan. in capitulo primo, de officio. ordinari. & Ioannes Anan. in capitulo secundo. de adulteriis, quia hoc intelligitur de absoluto in foro interiori, vel pœnitentia Ecclesiæ, non autem de absoluto iudicialiter, & in foro exteriori iudicis, siue magistratus ecclesiastici: quia ut optime Baldus dixit in leg. placet. C. de sacrosanct. Ecclesi. absolutio facta ab Ecclesiâ, non intelligitur in præiudicium fori secularis. Et hoc modo intelligenda est opinio glossæ in dicto capitulo de his. de accusationibus, & Doctorum ibi.

28 Neque obest, quod communiter docent Doctores: nimirum absolutum à crimine et in foro ecclesiastico, posse iterum conueniri in foro seculari, ut late probat Petrus de Anchara in capitulo ea qua. de Regulis iuris, libro sexto. Antonius de Butrio, & Panormitan. in capitulo primo, de officio. ordinari. & Ioannes Anan. in capitulo secundo. de adulteriis, quia hoc intelligitur de absoluto in foro interiori, vel pœnitentia Ecclesiæ, non autem de absoluto iudicialiter, & in foro exteriori iudicis, siue magistratus ecclesiastici: quia ut optime Baldus dixit in leg. placet. C. de sacrosanct. Ecclesi. absolutio facta ab Ecclesiâ, non intelligitur in præiudicium fori secularis. Et hoc modo intelligenda est opinio glossæ in dicto capitulo de his. de accusationibus, & Doctorum ibi.

56 Cap. XII. De modo proced. tam à Iud.

dem asserentium: punitum in foro pœnitentia-
 posse iterum accusari, & puniri in foro iudiciali:
 quod extendunt Panormitan. Mari. & Franciscus.
 etiam si reo imposta esset pœnitentia publica.
 Quorum sententia intelligenda est de absoluto
 pœnitentia, non autem iudicialiter, vel de
 absoluto iudicialiter, non tamen sufficienter.
 Et hanc sententiam confirmat Iason, in *L. magi-*
stratibus numero decimo, ubi contrarias Doctorum
 sententias refert, & ita conciliat, ut hic, & supra
 notatum & hæc de primo casu, cum condemna-
 tus remittitur. Posteriori vero casu cum con-
 demnandus remittitur, possit, immo tenetur,
 secularis magistratus petere, ut fides fiat de pro-
 cessu, quam si ecclesiasticus facere noluerit, su-
 um auxilium non tenetur, nec debet impartiri.
 Agia conclusio. quinta, per autoritatem Bartoli.
 in *dicta lege magistratibus. ff. de iurisdictione omnium*
iudicum. & in leg. Diuus, & leg. non dubium. ff. de cu-
stodia reorum. Abbatis, Antonii de Butrio, Abba-
 tis Siculi, in *capitulo primo, de offic. ordinarij*, Decii
 in *dicta lege magistratibus. numero decimotertio*, &
 Baldi, sibi contrarii, *Authentic. clericus. Cod. de Episcop.*
& cleric. columna final. & aliorum, qui ipsam
 tuentur, ex §. si vero crimen, in *Authentic. de sanctis-*
sim. Episcop. collatione nona, in illis verbis: Et tunc
 (id est, post degradationem) competens Iudex
 hunc comprehendat, & secundum leges litem
 examinans, causæ finem imponat: Sed non po-
 test magistratus secularis causam secundum le-
 ges examinare, & ei finem imponere, nisi prius
 ei fiat fides de processu: ergo tenetur ecclesiasti-
 cus illam facere. Si autem contra fecerit, non te-
 nebitur magistratus civilis suum auxilium im-
 partire. Ratio huius conclusionis est: nam sic-
 ut exigitur in iudice scientia iuris, quæ petenda
 est ex legibus; ita & scientia facti, quæ sumenda
 est à testibus: Sed hanc non potest habere secu-
 laris, absq; eo quod ei fiat fides de processu: ergo
 ad condemnandum reum ab ecclesiastico remis-
 sum, potest & tenetur secularis petere, ut sibi fiat
 fides de processu. Præterea iudex tenetur iudi-
 care secundum leges, & iura. † *canon. iudicet 3. qua-*
 29 *sio. 7.* & secundum leges, allegata, & probata,
 siue ex fide eorum, quæ probantur in iudicio. *l. i-*
illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsidis. & l. nouam. Cod-
ic. de iudiciis, & l. penultima. de probation. & capit.
primo, iuncto capit. laudabilem. de frigidis, & male-
ficiatis, ergo tenetur secularis videre acta, siue al-
 legata, & probata coram iudice ecclesiastico, &
 petere ut sibi fiat fides de processu, vel de nouo
 causam inchoare. Denique, si Iudex viderit In-
 strumenta, & probationes extra iudicium, &
 certissime sciat, omnia quæ in illis continentur,
 non potest secundum illas iudicare, nisi prius
 ei exhibeantur in iudicio. *l. adoptio. ff. de adoptioni-*
bus. & capit. accepimus. & capitul. contingit. de fide in-
strumentorum, ergo semper requiritur in iudice
 ad iudicandum, ut habeat notitiam iuridicam de
 processu, quam non potest habere, nisi prius pe-
 tar, & ei fiat fides de ipso processu: Absurdum e-
 nim maximum esset, iudicem secularem conde-
 mnare verberibus, exilio, aut ultimo supplicio,
 quem nunquam nouit iuridice nocentem.

30 Quarto. Alii distinguunt, † an de facto solo

dubitetur, quod tunc laicus cognoscat, quod ex-
 exemplo demonstrat Ioannes Kœlner de Van-
 kel professor quondam Colonienfis, in *sext. tit.*
de sentent. excommun. in capitul. decernimus. conclus.
vn. Concludo, inquit, quod Iudicem laicum
 compellat ecclesiasticus, ut excommunicatum
 repellat ab actibus iudicialibus sibi prohibitis:
 Probatur id hic in text. & qua pœna, pater in tex-
 tu, quia censura ecclesiastica quæ continet ex-
 communicationem, suspensionem, & interdi-
 ctum, ut hic *glossa prima*, & intellige de omnibus
 iudicibus ecclesiasticis qui iurisdictionem epi-
 scopalem, vel quasi in loco habent, secundum Io-
 annem Andream, & hoc casu debet iudex secu-
 laris credere ecclesiastico iudici dicenti quem ex-
 communicatum, secundum Ioannem Mona-
 chum, quia Iudicis secularis de hoc non est co-
 gnoscere, pro quo facit, *capitul. si Iudex in fin.* quod
 verum intelligit Domin. quando dubitatur de
 validitate excommunicationis. Nam quando du-
 bitatur de facto; an quis sit excommunicatus,
 vel non, potest iudex laicus cognoscere, secundum
 eum, de quo in *capitul. cum laicus.* supra dictum est.
 de foro comper.

Sed quid si in † crimine mere ecclesiastico ve-
 niat imponenda pœna mortis; an præscribe-
 re id iudici seculari debet Ecclesiasticus, ne is
 forte leuiorem imponat? id exemplo in hæresi
 statuit Pegn. in *direct. inquisit. part. 3. canon. 85. qua-*
 31 *sio. trigesima sexta, versicul. quasitum. & sequen.* ubi
 in specie traditur; quid facere debeat Inquisi-
 tor, siue ordinarius, siue delegatus, si videat iu-
 dicem secularem negligentem hæreticos sibi
 traditos ultimo supplicio afficere; An scilicet
 expresse ipsi iubere debeat, ut ipsos morti, &
 combustionis pœna afficiat, an vero sufficiat,
 ne irregularitatis periculum incurrat, ut ei-
 dem seculari iudici in genere iubeat (quod tu-
 tius existimauit.) ut sub pœna excommunicationis,
 aut aliis censuris, sententias à se latas ex-
 ecutioni mandet, iuxta formam rescripti Ale-
 xandri Quarti, & Leonis Decimi, de quibus ibi
 per eum, quem in occurrenti casu videas po-
 nentem etiam aliam formam præcipiendi secu-
 laribus iudicibus, ut hæreticos morti tradant,
 absque eo, quod dubitetur de incurfu irregula-
 ritatis, Ignatius Lopez in *additio. ad Diaz. in pract.*
criminal. canon. capit. centesimo quadragesimo quarto,
litera A. folio quingentesimo quadragesimo quarto, post
versic. Est equidem questio. Farinac. d. loc. num. 106.
 Et tantum de actis.

Tertio ubi Acta affectus, vel hic scrupulus ipsi
 exemptus fuerit, properabit, dabitque cum pri-
 mis operam, ne differat executionem; quia cum
 hic ut plurimum de criminalibus causis agatur,
 cito ex sunt exequendæ: † idque ex rationibus,
 quas ex iure, patriis moribus, & classicis scri-
 ptoribus luculenter adnotat more suo Ioannes
 Langæus, in *ocio semestri libro vndecimo, capitul. 2.*
 32 *per aliquot folia.* Quod ita moderabitur, ne præ-
 cipitantia ipsi oblit, euitabit autem id, si secu-
 tus fuerit doctrinam Covarru. pract. quest. ca-
 pitulo decimo.

Servabit autem † in executione facienda, for-
 mam & modum ibi visitatum. Nam teste Ioann.

Platea

Platea in l. missi opinatores. C. de exact. tribut. num. 7. Quantum ad solennitates & formas executionis, inspicitur locus executionis, quando Iudex ex tua ordinaria iurisdictione exequitur; & dicit quod facit l. si quis intra. C. de bonis damnato. & per Bartol. in l. à diuo Pio. §. sententiam. ff. de re iudic. Auiles cap. 10. prætor. fol. 160. Et quia non solum ipse, sed sæpe per famulos debet exequi, monebit ne vel ex avaritia, vel alio modo quid omittant. Nam eorum conditio executorum, & famulorum officialium, est prava, quia sunt voraces, & fraudulentarii. l. 1. C. de mu. lib. 12. & facit l. quanta ff. de publica. 35 & quia executio semel facta non est iterato facienda. tenet Bald. in l. Lucius Tilius. ff. de leg. 2 in 1. resp. Item est eorum conditio rapax. l. omnes §. Præterea. C. de episcop. & cleric. ut tenet Paris de Pur. in tracta. syndicat. in parte familiaris, siue familia potestatis fol. 11. num. 6. ubi quoque dicit, quod idem dici potest de omnibus, qui obsequuntur, ut sunt auctuarii tabelliones, perceptores, & scriniarii, & omnes executores, etiam præsumuntur malitiosi circa lites commorandas, ut ibi per eum. & vid. l. 1. in §. tripli vero. Instit. de actio. si colum. num. 57. ubi dicit, quod sunt canes curiarum, & devoratores civium. & idem tenet Plat. in l. ex aula. C. de privileg. eorum. libro 11. dicendo notarios appellari superbos, & rapaces, & alibi Imperator dicit vorax, & fraudulentum numerariorum propositum, quia diuersis obsequiis rectoribus obsequuntur, ut in l. 1. C. de muner. eodem libro. & idem dicit de publicanis, quantæ audaciæ, quantæ etiam temeritatis sunt publicanorum factiones; nemo est qui nesciat, ut in d. l. quarta. & tenet Guiller. Robellin in tractat. de iustitia. & iniustitia libro 3. capit. 5. in fine, tomo. 17. fol. 105. loquendo contra istos, & aduocatos; & dicit quod contra eos insurgat Dauid, Psalm 51. Dilexisti omnia verba præcipitationis linguæ dolosæ, propterea Deus destruet te in finem, euellet te, & eradicabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra Viuentium. Et contra istos nuntios & executores facit text. & ibi Plat. in l. 2. C. Nerustic. ad vllum obsequi. deuocent. libro 11. dicendo, quod si dicti nuntii, vel executores capiant animalia subiectorum rusticorum, eis nolentibus, vel inuitis, pro suis negotiis exercendis, puniuntur pœna publicationis bonorum, & perpetui exilii; quod nota, & vide quæ dixi supr. in capit. 8. in gloss. dineres. notat hæc Auiles in d. capit. 10. Prætor. in verbo VnayeX fol. 160.

CAP. XIII.

De Contrariis vtrique brachio.

- 1 Contrarium fere omnes res humane habent.
- 2 Clericos sese non debere secularibus immiscere, multis ostenditur.
- 3 Ecclesiastici iudices cum falcem in secularem messem inferre volunt, à Camera mandatis arcentur.
- 4 Laicorum statuta contra libertatem ecclesiasticam facta non valent. & num. 16.
- 5 Ad collectas Imperij Clerici tenentur.
- 6 Religionis pacificatio in Germania salubriter statuta.
- 7 Statum Iuliacense arcens ab hereditate vel successione ecclesiasticos, in Camera approbatum: & numero 36.

- 8 Constitutiones Brabantia Caroli V. circa successionem recitantur. & iuribus confirmantur.
- 9 In Principe potestas faciendi præsumitur.
- 10 Acquisitum nobis, sine facto nostro nobis auelli nequit.
- 11 Principis placitum fortius operatur, quam pactum.
- 12 Ecclesiis quous modo relinquendi cuiuslibet est potestas.
- 13 Ecclesiastici recte contrahunt.
- 14 Ingressio in Monasterium ius sanguinis non tollit.
- 15 Ingressu Monasterii, ingredientis bona Monasterio acquiruntur.
- 16 Statuta contra libertatem ecclesie qua dicantur: non consentiunt Dd. num. 18.
- 19 Libertas: quando auferre quis dicatur.
- 20 Statutum est conuentio civium: & num. 22.
- 21 Contrahere cuique liberum.
- 23 Princeps potest disponere de bonis laicorum ad Ecclesiam non deferendis. & num. 24.
- 25 Laici possunt facere statutum, quod clericis non prodest.
- 26 Pacta contractibus priuati adicere possunt prohibitiua.
- 27 Ratio Legis est anima Legis.
- 28 Malitiis non indulgendum.
- 29 Salus Reipub. suprema lex est.
- 30 Constitutiones non astringuntur ad casus de quibus tempore constitutionis cogitatum non est.
- 31 Privilegium exemptionis, cum grauiter incipit ladesse, restringendum est.
- 32 Publica utilitas priuata anteferenda est.
- 33 Licet quod quis sibi putat: etiam in alterius persona admittere debet.
- 34 Si Ecclesiastici possunt statuere, ne bona Ecclesie in laicos, sine certis solennitatibus alienentur: idem & Laici de bonis laicorum statuere licebit.
- 35 Confirmata ordinationes magnum robur habent.
- 37 Ecclesiam primitiuam nulla tenuisse bona: & quid de iure diuino circa possessiones ecclesiasticorum statutum, numero 38. Et hac de re Patrum iudicia. num. 39.
- 40 Refutantur argumenta contra statuta laicorum formata.
- 41 Ciuile ius quid sit.
- 42 Galli quæ circa ecclesiastica statuerint.
- 43 Emphyteuta quando dominum requirere in alienatione debeat & num. 44.
- 45 Consuetudo qua contra Regem, & Ecclesiam quid introducit, an valeat.
- 46 Ecclesiastici, quam cacutiant in allegatione suorum privilegiorum.
- 47 Monachi non priuantur successione nisi aliter statuto inductum. & num. 49.
- 48 Equites Rhodij sunt ordinis S. Augustini.
- 50 Poloni quid in ecclesiasticos, quo ad contributiones, constituerint.
- 51 Reipubl. vno membro laborante aliis vita iucunda esse nequit.
- 52 Anglia quid circa ecclesiastica statuerit.
- 53 Veneta Respublica, quibus fundamentis nitatur in causa sua contra Pontificem.
- 54 Theologorum doctrina ab omni spe lucri aliena esse debet.
- 55 Potestas magistratus à Deo est.
- 56 Ecclesiastica iurisdictione à Iustiniano originem habet.

- 57 De dicto Constantini: vos a nemine judicari potestis.
- 58 Magistratus sunt Dei.
- 59 Leges Imperatorum circa ecclesiastica.
- 60 Tributum ab omnibus soluendum.
- 61 Gladius spectat ad magistratum politicum.
- 62 Christus non exercuit potestatem temporalem: nec Apostoli. Et respondetur obiectionibus, numero 63. & 65.
- 64 Vicarius non est maior principali.
- 66 Carolus Magnus Imperium iure belli acquisiuit.
- 67 Excommunicandi potestas Petro Apostolo data conditionalis est.
- 68 Sacerdotes veteris testamenti subiecti fuerunt magistratui politico.
- 69 D. Paulus ad Cæsarem appellat.
- 70 Sententia iniusta, an parendum.
- 71 Sententia nulla non obtemperandum.
- 72 Imperatoris secularium principum auctoritatem qui curati sint remissuè.

HVCVSQVE à nobis deductum est, quatenus iudex vnus alteri subuenire suppetiasque ferre debeat; Cum vero in rerum vniuersitate nihil tam foelix firmumque sit, quod honestum, vel contrarium non habeat, idemque & hic contingat, operæpretium erit quædam de iis, antequam ad finem deveniamus, inferere, idque superficialiter saltem: si enim hic, omnia commemorare, eaque qua par est, ratione, tractando procedere vellem, in infinitum opus hoc, quod limites suos habere debet, excresceret, multisque nauseam noueret. Includam autem hanc materiam sequenti dichotomia; Quod aut ecclesiasticus, aut secularis actum contrarium committat.

2 Circa Ecclesiasticos notandum: quod licet statutum sit, ne clerici secularibus negotiis se immisceant. cap. 2. de iudic. cano. quoniam idem. dist. 10. & toto titulo. Ne clerici secularibus negotiis in antiquis. & sexto. can. his igitur. distinct. 23. canon. pr. dist. 53. cano. clerici. de vita & honest. cleric. & indignum sit dare Deo, quod dedignetur homo. can. fin. dist. 49. & à turpi lucro, & voluptatibus alieni debeant esse clerici, & secularibus negotiis, nisi iis quæ per necessitatem ipsis iniunguntur. can. pr. dist. 32. can. fin. dist. 86. Idem etiam, in dist. 88. per totam, ubi pulchra exempla, & auctoritates adducuntur, Cunctorumque sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam à secularibus, & laicis hominibus, superque iis esse constitutos tradat canon. beatus Petrus. quest. princ. & tanto sollicitius in laicis clericali statui aggregandis examinatio procedere debeat, quantum inter mundanam religiosamque vitam constat esse discriminis: quia utique conuenientia Ecclesiæ ministeria sunt deputanda, non inconuenientibus meritis ingerenda. canon. monachus. distinct. 77. Huc pertinet, quod à Paganis quoque, inter functionem iuris diuini, & humani obseruabatur.

Dignum imperium, cum Ioue Cæsar habet. Et Clemens, scribens, clericis, ait, oportere summo studio niti, ut omnes vitæ huius occupationes fugiant: nam alioqui impietatis crimen est, neglectis verbi studiis, sollicitudines

seculares suscipere. can. te quidem. & sequ. 11. quest. princ. Item, Cuius portio Deus est, nihil curare debet, nisi Deum, ne alterius impediatur necessitatis munere; cum duo sint genera Christianorum; vnum quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare conuenit: aliud, quibus licet temporalia ad vsum possidere. can. cui portio. canon. duo sunt genera. 12. quest. princ. Petrus de Prato in gnosc. general. iuris, libro quarto, titul. 16. cap. 3. §. Eadem proculdubio, &c. Eo tamen non contentos esse ecclesiasticos, sed falcem in alienam messem inferre, in Legatis pontificiis, in Germania præsertim, sæpe videmus: quibus tamen & Camerales, ad petitionem partium grauatarum, obuiam ire solent; cuius rei exempla plurima in promptu sunt, quæ recententur ab auctore Dub. Camer. in verbo: Mandata inhibitoria. Mandatum inhibitorium inquit: decretum fuit Iohanni Lecumulier de Corben / contra Nicolaum Bismacher / Episcopum Verdunens. pro abdicandis processibus Romanis, iuxta tenorem concordatorum principum Germaniæ 6. Aprilis, Anno octuagesimo primo, Mandatum inhibitorium, sine clausula, fuit denegatum dem Erzbischoffen zu Bisanz / contra Ferdinandum 14. Nouembris, Anno octuagesimo septimo, Ferdinandus hat zu Rom contra Archiepiscopum erpracticirt gehabt: Denegatum autem fuit, ob defectum iurisdictionis: quia non narrabatur Ferdinandum esse subditum imperii. Item in causa Wernern zu Ramser / contra Officialem, vnd Deputaten des hohen Stiffts Straßburg / in causa præbendæ, ubi excommunicatus Wittenheim / processus super appellatione denegati, mandatum tamen inhibitorium, si peteretur, voluerunt domini decernere 22. Decemb. Anno 81. Mandatum inhibitorium decretum à Camera contra iudicem Spiritualem, seu Officialem, procedentem contra secularem, maxime Statum imperii. Ita processus decreti, in causa Escherfeldt / contra Erier / & in causa Rauensturg / contra Officialem zu Costens / Anno 89. 4. Martii. Wenteim contra Ludolff Nagel / Thumbherrn zu Münster / wegen des Stiffts Münster / vnd Stiffts Cöln Officials geübter Nulliteten / An. 84. Bischoff zu Speyer / vnd Abt zu Schwarbach / contra Baden / exequit 18. Octob. Anno 85. Medium concludendi: Das man dem Pontifici, in temporalibus, in Germania keiner Iurisdiction geständig / tenore concordatorum principum Germaniæ. Item rem esse pessimi exempli quæ in Germania spectet ad seditionem: Vide Votum Wenteim / contra Officialem zu Münster / decreta citatio super nullitate, & inhibitione. 19. Augusti, Anno octuagesimo primo. Et in causa Mümpelgart / contra Episcopum Bisanz. decretum mandatum cum clausula auff den Religionfrieden. 8. Ianuar. Anno, &c. Mandatum inhibitorium decretum Fiscali, contra Episcopum Bisuntinensem, 20. Iunii, Anno sexagesimo quinto, ne se protectioni alterius submittat, aut quicquam ad imperii diminutionem faciat, sub pœna 6. marcarum auri puri.

Et Anno 1589. 4. Jun. decretum mandatum inhibitorium Gubernatori civitatis Bisuntinensis, contra Episcopum Bisunt. qui voluit fenda, vicecomitatus, & maiorias, quæ quondam Dux Guilielmus Austriacus, ab imperio, in d. vrbe in feudum recognoscebat, in Regem Hispaniæ, & ejus gubernatorem alienare, &c. Et hæc de clericis.

Laici similiter actum contrarium libertati ecclesiæ constituunt. † si quid huiusmodi detrahant, quæ recte annullantur, *per authentic. cassâ, & irrita. C. de sacrosanct. ecclesi.* & aliis fundamentis infra adducendis.

Quod tamen, ne generalitate hac quis seducatur, ita accipiendum, nisi subsint causæ magnæ: tunc enim licitum est magistratui politico circa ecclesiasticos in suo territorio sæpe quid statuere. Quod diuersarum nationum exemplis demonstrare sufficit. In Germania, tam in priuatis, quam publicis negotiis hæc res est approbata:

Et quidem quo ad publica: certum est, tene-
5 ri clericos, ex causa publicæ necessitatis, † collectas Imperii scilicet *Türkensteuer* / æquæ atque alios prestare: vt & aliis multis casibus, quos notavi, in tractat. de Commis. cap. 6. libro 2. part. 4. numero 37. & multis sequentibus. Et tamen nemo hoc contra libertatem ecclesiæ esse dixerit.
6 Sicut † & pacificationem religionis, constitutam constat.

Privata quod attinet, non obstante hac regula, Statuta Iuliacenſia, vt ex seqq. quæ habentur, in decis. Camer. Imperia. in verbo: Statutum: apparet: confirmata constat. † Statutum Iuliacenſe inquit author: quod prohibentur subditi bona sua immobilia den Geistlichen zu verschreiben, an valeat, tanquam contra libertatem Ecclesiæ, *auth. cassâ. C. de sacrosanct. Ecclesi.* & arque ideo videtur non valere; sed illud ius, prohibens aliquid contra libertatem Ecclesiæ, cessat, si aliqua subsit causa iusta, vt hîc est fauor publicus, ob quem princeps, vel ciuitas subdito cuius tertio suum privilegium eripere potest: quanto igitur magis, ob eum favorem publicum quo id agitur, ne omnia bona immobilia tandem deveniant ad ecclesiasticos, & nemo sit, qui onera gerat publica, quæ causa huius statuti finalis est; Et sic non modo in foro Ecclesiastico: sed etiam conscientiæ, valere videtur illud statutum. Et hæc sententia à Cameralibus approbata fuit. 3. Octobr. Anno 60.

8 In Brabantia quid D. † Carol. V. statuerit, patet ex sequentibus tribus articulis, iunctis gloss. extractis. ex addition. ad Latum introitum, prout habentur in editione Colonienſi, de Anno 1577. folio 147.

Artic. 13.

Item / dat van nu voortane die Cloosters ende Geestelicheden van buyten ons Landts von Brabant geenderhande Erffelychheyt binnen denselven Lande van Brabant gelegen / het sy gronden von Eruen Zynsen / Pachten / oft Renten en sullen moegen coopen oft vercreygen.

Hoc est,

Item, quod deinceps Monasteria, & ecclesiastici extra regionem nostram Brabanticæ, nulla

bona immobilia in Brabantia sita, siue sint fundi siue census, aut redditus possint emere vel acquirere.

Vbi Addit. Georg. Vivien. I. C.
ad verba.

Item / dat van nu voortane die Cloosters. Licet Lex, vel Statutum Principis secularis sit coactivum personarum, ad aliquid faciendum, & tamen prima fronte non liget clericos, vt ait Alberic. in cap. quod clericis totum. 7. in fin. de foro compet. Felin. in cap. Ecclesiæ s. Mar. colum. 38. versiq. quint. de constitut. tamen hisce tribus subleqq. artic. sustinuit, in favorem horum Privilegiorum, contrarium, atque sic consulti amplius, in Consilio meo, super causa cuiusdā Canonici Colon. contra Præpositū quendā Abbatie cuiusdam, prope Mechliniam: Quod consilium etiam meum, post varias habitas insuper disputationes, & collationes, non solummodo Domini Cællarius, & Syndici, cum Ordinariis Professoribus facultatis vtriusque iuris publici Colonienſi. verum etiam & aliarum famosarum Universitatum Doctores excellentissimi approbarunt imo subscribere; vt videre est in meorum Consiliorum volum. 1. conf. 11. & 12. vbi quamplurimos casus diligens Lector repetiat, super hisce tribus articulis aureis, in utilitatem Reipub. productos.

Artic. 14.

Item / dat gheene onberuerlycke Goeden / het sy eigen goeden / Leengoeden / Emphyteucte goeden / oft Chynſgoeden in onsen Lande von Brabant / Limborch / vnde andere Duermasse gelegen / en sullen moege vercocht / ghecedeert / oft getransporteert worden / by wat Saccke oft Tytele het wesen mochte / tot behoef von eenige Cloosteren / Gods, huyſen / Capellen / Collegien / oft andere doode handen: Ten ware / dat sulcke Coopingen / Cessien / Transpoorten / oft Transmutatiën / gebuerden / ende geschieden / by gemeynen oirtoe / ende Consente / van Dns / ende den Werthouderen / von den Hoofsteden / daeronder dat sulcke vercochte / Ghecedeerte / Getransporteerde / ende getransmuteerde goeden gelegen sijn / En dat tot dien eynde / geene Schepenen / Mannen van Leene / Eaten / oft andere Rechter daer by / noch ouerstaen en sullen moegen / daer sulcke vercoopingen / Cessien / Transpoorten / oft Transmutatiën totter doode hand behoef / gedaen sullen worden Opte penne / van Onser Indignatiën / ende voorts / opte Boete / ende Breucker / von eenen Marck Goudts / te committerende / ende / te verbeuren tot Onsen behoene / by allen den genen / die ter contrarien doen sullen / sonder verdrach / oft dissimulatie. Ende soo wat contrarie gedaen / geattempteert / oft vortſgekeert sal moegen worden / hebben wy vercleert / ende vercleeren mit deesen / in hem seluen te sijn / ende te blyuen in machtelois / ende van onweerden / vnde voor sulck / tot ewigen dagen / gheacht / ende gehouden te worden.

Id est:

Item *) quod nulla immobilia bona, siue allodialia, siue feudalia, siue emphyteutica, siue censitiva, in nostra Provincia Brabanticæ, Lymburgicæ, & aliis

aliis ultra Mosam sita, b) possint vendi, cedi, transportari (quæ ex causa, vel quocunque titulo etiam illud fiat) vllis Monasteriis, Cœnobiis, Capellis, Collegiis, aliisque manubiis mortuis: nisi tales venditiones, cessiones, transportationes, vel transmutationes, fiant communi permissione, & consensu nostro, & iudicium ciuitatum, sub quibus eiusmodi vendita, cessa, transportata, & permutata bona sita sunt: Et quod ad eum finem, nulli Scabini, Pares curiæ, vel alii Iudices iis adesse, vel præesse poterunt, vbi tales venditiones, cessiones, transportationes, aut transmutationes, ad commodum manus mortuæ fient, Sub pœna nostræ indignationis, & sub pœna ac mulctæ, vnius libræ auri amittendæ, & applicandæ nostro vsui, contra omnes, qui contrarium facient absque transactione, aut dissimulatione. Et si quid contra factum, attentatum, aut machinatum fuerit, declarauimus, & declaramus, vigore præsentium, id in seipso esse, & manere debere infirmum, & nullum, & pro tali in perpetuum habendum.

ADDITIO Viuienni, ad prædicta verba.

Item, dat geene ouberuerende Goeden / etc. Quæstio iterum hic moueri solet; An Princeps contra Ecclesiasticos possit ita iuste statuere? Profecto præsumitur, † semper potentia in Principe faciendi, secundum Bald. *conf. 277. in 3. volum. in penult. colum. per Clem. 1. de probat. & Cyn. in l. rescripta, Cod. de prec. Imper. offer.* de quo vide etiam tractatum meum de locis argumentandi legalibus, in loco, à loco ad personam.

b) En sullen moegen vercocht. Concordat cum Mandato Casareo eiusdem Caroli V. Anni 1552. de feud. editum circa princip. articul. incip. Item, dat gheen ouberuerende goeden / etc.

c) Wy wat sacce oft tijtsele. Adducat tamen aliquis: id quod nobis acquiritur est Ecclesiasticis, sine facto nostro, à nobis auelli non potest, † & probabit per l. id quod nostrum, ff. de regul. iur. cui occurro per auctoritatem Sebast. Neapol. in *consil. si Ecclesia, vers. sed quid de clericis*, quod illis non obstantibus, Clerici ligentur iure congrui, quod & confirmat Robert. Marant. *disput. 8. incip. assidue in palatis. num. 34. in fin.*

Artic. XV.

Item *) dat insghelyc geene Oubuerende goe de by Tytele van Generals oft Particuliere Succession / by Testamenten / oft eenige ander Werssen wille / oft Ghiste / het sy Donacione causa mortis, oft van luestato, gheen sijn en sullen moegen toecomen / succedern / deuolueren tot Cloostern / Godshuysen / Collegien / oft andere doode handen / vorsteruen. Verleerende: insghelyc alle tghene des in contrarium van desen by yemanden ghe daen / oft gheattempreert mocht worden / tselue te synne ende te blyuen vor null ende onweerden / ende vor sulcx geacht te wordene b) tot eewigen dagen / als voere.

Hoc est:

Item quod similiter nulla immobilia bona titulo, vel generalis, vel particularis successionis, per testamentum, vel aliam quamlibet ultimam

voluntatem, vel donationem, siue causa mortis, siue ab intestato, nullo modo possint acquiri, succedere, deuolui, ad Monasteria, Cœnobia, Collegia, vel alias manus mortuas. Declarando similiter, omnia, quæ in contrarium à quocunque facta, attentataue fuerint, esse, & manere debere, nulla, & inualida, & pro talibus in perpetuum habenda.

Addit Viuieni.

a) Item, dat insghelyc geene ouberuerende goeden / etc. Videmus denuo, quam à fronte & à tergo oculatus fuerit Princeps circa utilitatem, & salutem totius Reipubl. hac constitutione sua, † quæ deberet fortius operari, quam vllum pactum, l. fin. de bonis libert. vbi Bald. in 3. notab.

b) Tot eewigen dagen / etc. Et sic videntur Pater, & Filius Principes sequuti illius Claudiani, ad bene recteque regendi imperium instructionem. Hactenus textus & glossa Viuienni.

Et hæc ordinatio, etiam statutis ciuitatum hinc inde inserta, & hactenus recepta fuit.

Idque Principis placitum, cum de eo in Camera controuerteretur, ego consultus, ante 14. annos, sequentibus pro, & contra disputando approbaui, & in Camera exhiberi curau.

BREVIS FACTI NARRATIO.

Sancitum est publica constitutione Ducis Brabantiae, ne subditi dictæ regionis, (iustissimis sane, & gratissimis de causis, edicto comprehensis) immobilia vlla, pensiones, vel annuos redditus, sine Principis consensu, magistratusve, sub quo sita sunt, vlllo titulo, donationis, contractus, ultimæ voluntatis, vel successionis ab intestato, transferant, vel alienent in Ecclesiasticos. Quæstionis igitur est; an hoc statutum dicatur iuridicum, legitimum, an vero contra ecclesiasticam libertatem introductum, proindeque non attendendum? Et licet prima facie videbatur dicendum, hoc statutum nullius esse valoris & momenti; Primo, quia tam leges iuris ciuilibus, quam Canones Pontificum, vnicuique donationis titulo simplici, vel mortis causa, quid quantumve velit Ecclesiæ earumque † personis, donandi, relinquendi vel licentiam concedunt, l. 1. l. illud quod, l. vt inter diuinum, l. generali in lege, C. de sacros. ecclesiis. c. Constantinus, 1. c. 2. l. dist. 96.

Secundo, quia clerici à laicis tam immobilia, quam mobilia bona, annuos redditus, pensiones, & alia quæuis iura emere, perpetuoque sibi retinere & conducere, † ad instar laicorum, possunt, d. l. 1. l. vt inter. C. de sacros. ecclesiis. c. futuram Ecclesiam, & seqq. 12. q. 1.

Tertio, si qui vitam secularem relinquentes elegerint se Monasterio, vel clero sociare, & reliquum vitæ tempus sanctimonialiter degere voluerint, non licet parentibus eos quasi ingratos à sua hæreditate repellere, nec à mortuorum intestatorum successionem, ea de causa, arceri possunt, Auth. ingressi. cum sequent. Cod. de sacrosanct. Ecclesiis. l. Deo nobis, §. hoc etiam. C. de Episcop. & clericis. cap. nolum Nouel. 123. c. si qua mulier. & c. non liceat 19. quest. ultim. Notant Doctor. in c. placuit. 16. quest. 1. in c. in presentia, de probat. c. statutum 18. quest. 1. Ratio huius rei est, Quia per ingressum Monasterii ius san-

sanguinis non tollatur: est enim immutabile. l. iura sanguinis. ff. de R. l. l. ius agnationis. ff. de pactis. §. sed naturalia. Inst. de iure natur. gent. & civili.

Quarto quod omnia bona, & iura, quaecumque; in transitu, ad Monasterium ingreditur; tempore ingressus ꝑ habet, ipso ingressu Monasterio acquirantur, adeoque ut disponendi de iis postea, ingressus potestatem nullam habeat. (exceptis talibus aliquibus. in auth. si qua mulier. C. de sacros. Eccles. & alibi) auth. ingressi. cum seq. Cod. d. tit. l. specim. Cod. de donat. Auth. nisi rogati. Cod. ad Trebell. capit. in presentia de probat. cap. statum. 18. qu. si. 1. cap. si qua mulier. Nouel. 123. cap. illud quoque. Nouel. 5. Et non solum id ita simpliciter iure sancitum est, sed nec statuta in contrarium fieri posse rescriptum est: ꝑ Imperatores enim cassa & irrita iubent esse omnia statuta, & consuetudines, quibus contra libertatem Ecclesiasticam, quid introducitur, & de capitularibus aboleri mandant serio Auth. cassa & irrita. & l. placuit. C. de sacrosanct. Ecclesiis. l. illud. l. ut inter. cod. l. decernimus. & l. final. C. de Episcop. & Cleric. Et Pontifices, huiusmodi statuta edentes, & consuetudines introducentes, nisi intra duos menses aboleri fecerint, statuarios, scriptores statutorum, proconsules, Rectores, consiliarios locorum, ubi huiusmodi statuta & consuetudines editæ, & sanctæ fuerint, & secundum illarum formam iudicantes, excommunicationis telo feriunt. Quam sententiam etiam approbant plurimi Dd. Alexan. consil. 140. num. ult. Felin. in cap. de consil. Decius & Abbas. in capit. cum clericis. colum. antepen. de foro compet. Bald. consil. 246. Socin. consil. 81. vol. 1. Anchor. consil. 107. Kirchoy. conclus. 86. cent. 3. Iason. in l. ult. de pact. num. 24. Dec. num. 28. Richard. ad Villalob. lit. S. num. 110. Zaf. in l. de quibus. num. 25. de legibus. Ex quibus omnibus concludendum videtur, Constitutionem, vel dictum statutum, cum superioribus ecclesiasticorum iuribus derogat, & contra ecclesiasticam libertatem introductum: (quippe quod prohibeat ulla bona immobilia, annuos redditus, & similia, in clericos, sine auctoritate magistratus, alienari) non solum nullum, cassum, & irritum esse, sed & statuentes, introducentes, defendentes, & secundum tenorem illius iudicantes, per pontificem, fulmine excommunicationis, puniendos.

His tamen non obstantibus, concludendum putato, hoc statutum omnino valere: idque ex sequentibus validissimis rationibus, & argumentis. Quia autem tota quæstio hæc circa id versatur: An statutum valeat contra libertatem Ecclesiæ? Præmittendum est, Doctores inter se dissentire in definitione libertatis, Ecclesiæ: Quidam n. definiunt, ea dici contra libertatem Ecclesiæ esse, quando
17 cauetur statuto aduersus ꝑ privilegia, iure diuino, à Romanis Pontificibus, Imperatoribus, vel iure communi, ipsis indulta Alciat. in Auth. ingressi num. 1. Salicet. ibid. Paril. consil. 40. vol. 3. Schurff. consil. 67. n. 25. cent. 1. Chaffa. rub. 9 §. 10. n. 50. ubi multa allegat. Alii tamen, & rectius definiunt, ꝑ ea statuta esse contra libertatem Ecclesiæ, quæ sunt contra privilegia, concessa Ecclesiis, seu ecclesiasticis personis, per Principem seu Papam. Barr. in Auth. cassa. post Innocentium & Cyn. num. 3. Cod. de sacros. Ecclesiis. Qua definitione retenta, certum est, hoc nostrum statutum, non posse dici contra

libertatem Ecclesiæ: Ecclesia enim in successione vitur iure communi: Ergo quod contra sit, non est contra libertatem Ecclesiæ. Dato tamen, non concessio, ratione huius, de finitio nem hanc locum sibi non vendicare, sed primo loco positam, huic præferri debere: nihilominus sequentibus, rationibus & argumentis, statutum hoc nostrum, non esse contra libertatem Ecclesiæ, aperte demonstrari potest. Quæ n. naturali facultati Ecclesiæ, tam circa personas, quam res, in aliquo non ꝑ derogant, ea non
19 possunt dici contra libertatem eius. §. 1. Inst. de iur. personar. l. libertas. ff. de stat. hom. Sed hoc statutum nihil horum facit: quod sic declaro. Primo n. personis de iure suo nihil detrahit: quia licet subditos, ex quadam ratione speciali, prohibeat alienare bona immobilia, citra consensum principis in Ecclesiasticos, tamen, quo minus cum aliis contrahant, nihil verat, cum ipsi incapaces rerum immobilium neutiquam fiant. Et licet subditi cum Ecclesia contrahere non velint (quæ voluntas factis apparet ex statuto: quod nihil aliud est, quam civium omnium expressa pactio ꝑ & conventio
20 in scriptis redacta. l. omnes populi. ff. de iustic. & iur. l. 1. 2. 35. l. de quibus. ff. de legibus.) tamen eo ipso, eorum libertati quicquam detrahi nullus unquam dixerit, imo si contrahere cogantur illorum libertati quid detrahatur: quod vique iniquum: ꝑ liberum est n. unicuique contrahere, aut non contrahere. l. in commodato. §. 2. ff. commod. l. sicut. C. de Obligat. & Act. Nec obstat, si dicatur: imo contraria voluntas factis apparet, ex eo, quod postea de facto, cum ecclesiasticis contrahere, & immobilia transferre in ipsos, contra tenorem statuti, tentent: Quia
22 hoc non attenditur, cum priorẽ ꝑ voluntatem, quæ obligatoria fuit, inter omnes ciues. d. l. 1. 2. de legibus. Glossa in l. vacuatis. C. de decurionibus. inuita altera parte, & de cuius præiudicio agitur, mutare non liceat l. in commodato. §. 2. ff. commod. l. sicut. de oblig. & Act. l. quod semel placuit. ff. de R. l. c. quod semel de R. l. in 6. & quod contractus ab initio sint voluntatis, ex post facto sunt necessitatis, vulg. iuribus.

Deinde, non disponit aliquid de rebus Ecclesiasticis acquirendis, aut alienandis, sed solummodo de bonis subditorum ꝑ laicorum: quod utique
23 potest. l. cunctos populos. C. de sum. trinit. l. 1. l. eiusdandi. l. pupillo. de tutor. & curat. dat. l. propter. §. licet. ff. de Excusat. tut. Bar. in l. fin. n. 24. Cod. de pactis. Ergo, &c.

His accedit aliud argumentum: Aut n. statuta laicorum disponunt super personis ꝑ Ecclesiasticis, iure, & re ipsa iam acquisitis, & tunc non valent, unde Dd. statutum illud: videlicet quod ingressi Monasterium, non succedant: cum hic verba dirigantur contra personas Ecclesiasticas, & disponant super eis, in quas nullam iurisdictionem habent, nullius momenti esse dicunt, & non obligatorium: Aut disponunt super personis, & reb. adhuc laicis: reputa, quod ingreditur monasterium, vel si quis intraverit monasterium, non succedat: & hoc casu: quia verba diriguntur contra personas adhuc laicas, similiter de rebus laicis disponant, ratione competens iurisdictionis, valent, & obligant, Bar. in l. fin. C. de pactis. Bald. in consilio. quod incipit, an per statutum possint si iij legitima privari. Idem in consilio. quod incipit: statutum super quo petitur consilium tale: ubi dicit, quod in acquirendis Ecclesiæ, statutum laicorum valet: ratio
24 est,

est, quia antequam essent acquisita Ecclesie, erant sub dominio, & potestate laicali, secus est in acquisitis: unde statutum prohibens rem alienari in nō subditos, etiam in Ecclesiasticos alienari vetat. Et istam conclusionem quod statutū laicorū, quatenus disponat de rebus & personis sibi subditis, valeat, quamuis aliquatenus præiudicet clericis, tenuit. D. Signor. de homod. tam consulendo. cōf. ai. quam disputando, quia est honestū, rationabile & irreprehensibile, nec contra libertatē Ecclesie: quā disputationem refert Alberic. de Ros. in opere statutor. 2. part. c. 1. q. dicens, quod dicta disputatio facta fuerit, presente Dom. Louico, Vicecom. publice, per d. Do. Signorol. & quod Paul. de Lizaciis ante d. Signorol. eam ipsam disputauerit publice, & istud idem ipse Alberic. sequitur, & refert in Auth. decernimus. C. de Episc. & cleric. quod sequitur Lauren. Cauale. cōf. 7. Idem etiā tenuit Salic. in rep. l. 1. C. de sacros. Eccles. in vlt. col. dicens, quod statutum: ne quis rem suam immobilem alienet in non subditum, siue sit persona Ecclesiastica, siue secularis, nisi certa forma seruata, valeat: & tamen non est cōtra libertatem Ecclesiasticā. Concordat Cardinal. Florent. in c. perpendimus. de sentēt. Excom. in 9. & 10. q. vbi dicit: Quod si fiat statutū, quod non valeat alienatio in Ecclesiam, nisi prius fiat proclama in palatio, vel quid simile, & alienatio aliter facta nō tenebit, eo quod Ecclesia nullo iure in hoc est lassa, nec ex hoc in aliquo sibi præiudicatur: Eandemq; sententiam posuit Salicet. in authen. cassa. C. de sacros. eccles. dum dicit, stante statuto, quod minor viginti quinq; annis, non potest alienare in clericū, sine dicta solennitate, & hoc, quia ex dicto statuto nullum ius deperit. At hic disponitur, q; sine consensu principū non possit fieri, quæ est forma quædam. Ergo concludendū, hac dispositione, nihil libertati Ecclesiasticæ offici. Bald. in l. de quib. ff. de legib. dicit quod laici possint

25 facere statutum, † quod clericis non profit, nec per hoc dicetur contra libertatem Ecclesiasticam: quia nihil tollit, licet nihil deferat.

26 Superioribus addi potest aliud argumentum, pro opinione hac stabilienda. † Si pacta, solemnitates, leges, modi, contractibus priuatorum adiecti, huiusmodi scilicet, ne res extra familiam, ne in certū genus hominum, ne sine certis solennitatib. ne absq; consensu eorum, quorū, &c. vel similes, alienetur, valent, si testatoris idem statuentis voluntas reputatur iusta, l. si ita quis. 124. §. eadem lege. ff. de V. O. l. peto. §. a fratre. l. cum pater. §. libertus. ff. de leg. 2. nec vnquā dixerit quis per prædicta, contra aliorū libertatem, qui nō acquirunt omnino aut in quos sine certa solennitate quid nequit trāsferri, fieri quicquam: Cur non idem dicemus, si princeps cōstitutione, vel vniuersitas statuto suo (quod nihil aliud est, quam publica omnium ciuium conuentio & pactio, vt sup. est demonstratum) cuius maior autoritas censenda. l. nemo potest. ff. de leg. 1. l. testandi. C. de testib. l. 1. l. de lege. l. non solum. ff. de nou. oper. nunc. c. disponat. Nou. de nupt. disponat, & sine certa aliqua obseruata forma quædam bona, in quosdam alienari vetat.

Quibus & hoc coniungi potest, quod Iustin. per auth. cassa. C. de sacros. eccles. cassa & irrita iubet esse, quæ sunt contra libertatem Ecclesie. Sed pacta, solennitates conditiones, de quibus in præce-

denti argumento, quibus dominorum alienandi liberū arbitriū quodāmodo cōstringitur, astringitur, item leges, quæ ne furiosi, prodigi, pupilli omnino, maiores, sine auctoritate curatorum, tutores, & curatores, sine auctoritate iudicis, quædam alienent, item ne fundus dotalis sine consensu vxoris alienari: cum consensu, ne obligari quidem possit, ne iudices in prouinciis, & qui cum iis sunt, contrahāt, & similes, prohibent: tam ecclesiasticas, quā seculares concernunt (pattine scilicet, ne furiosus, minor, tutor, maritus, iudices, contra metem legum, alienent in Ecclesiasticos: quia verba generaliter posita, generaliter fumen- da sunt: præsertim cum in aliis locis nusquā exceptio inueniatur, & ratio legis, (quæ alias anima legis dicitur. tex. in c. 1. de prob. feud. alien. per Frider.) 27 tam in his, quam laicis militat, & per d. Authen. cassa. sublata aut correctæ non sunt. Ergo nec contra libertatem ecclesiasticam esse, dicendum: & per consequens, nec dictum statutum quod tale est. His & illud adiciendum: quod qui iure suo vitare iniuriam facere non videtur. l. 232. ff. de iniurijs. l. nullus. 55. & l. nihil dolo. ff. de R. l. 1. 25. & l. Proculus. 26. ff. de damn. infect. l. 3. §. 7. ff. de incend. ruina. naufragio. etiam si alteri noceat. l. 9. l. 14. ff. de seruitut. vrb. prædior. d. l. Proculus. l. 6. §. 6. ff. de huius in fraud. creditorum. nisi solz malicia, cui non indulgēdū, l. in fundo. 38. ff. de rei vindic. & animo tantū nocendi faciat, l. 61. ff. de R. l. d. l. in fundo. 38 & d. l. Proculus. 26. l. 1. §. 12. & seqq. ff. de aqua pluui. l. 9. ff. de seruitut. Sed vniuersitas, & subditi, dum vigore dicti statuti non facile patiuntur bona sua immobilia alienari in extraneos, seu vt hoc casu in Ecclesiasticos, sed suis seruari volunt (ex ordine charitatis, qui sibi suisq; potius, & prius providere iubet, quā aliis) iure suo vtuntur: & licet per consequentiam, vt qdam Dd. volunt, hic ipsorum libertati, quid detrahi, (quod tamen falsum, & supra satis refutatum est) & ipsis aliquatenus noceri videatur, tamen id in considerationem venire non debet, l. si quis ff. de reb. credit. & l. verum, ff. de furtis. nec illud de iure prohibitum, vt infr. dictum. cum non ex mera malitia, & in odium Ecclesiasticorum, sed necessitate summa quodammodo exigente, propter cōseruationem communis & publici boni, unde singulorum salus dependet (& hinc apud Romanos illud: Salus Reip. summa † Lex esto: 29 volentes inuere imprimis, & ante omnia spectari, & animaduerti oportere, quid Reip. expediat, & vtile sit: hoc expedito, tum demum singulorum & priuatorum commodō consuli, & recte prouideri debere) id fecerint. Nam indies numero religiosorum & Monasteriorum crescente, crescentibus item opibus, & possessionibus illorum decrescētibus, hinc necessario laicorū viribus & potentia, (vnius enim generatio alterius corruptio est) tandē eo res (nisi salutari aliquo & presenti remedio huic ingrauescētī malo occursū fuisset) deuenisset, vt eneruatis ita laicorum viribus exhaustis opib. destitutis ipsis possessionib. non reperti fuissent, quin munera & onera Reip. subirent, Imperatori, & secularib. seruitia, & auxilia à subditis nulla p̄stari, & vix subditi inueniri potuissent. Hinc & Guil. Bened. in c. Raynus. super verba: & vxorē nomine Adelaſiā n. 250. scribit (Gallię laudans cōsuetudinem, ex qua monachis ex successionib. nihil

nihil deferretur) in hunc modum: Alias iam fere periisset, exhaustaque fuisset, & in nudis titulis regni huius vniuersalis machina secularis confisteret, adeo, quod hodie Monasteria omnia pene bona temporalia possiderent, Cæsare in puris & nudis titulis relicto, de quo valde conqueritur Ioannes Petr. de Ferrariis. *in libell. de hered. diuid. sup. verb. omnis communio*. Cum vix nunc aliqua reperitur domus nobilis, aut potens, quæ non habeat religiosos, aut filias, vel alios parentes: Vnde si succedendi, & cum fratribus, vel aliis parentibus laicis, & secularibus bona paterna vel aliorum parentum diuidendi attributa esset facultas, vniuersi Regni meliores saltem possessiones, à manibus laicorum iam diu exulassent, & tota laicorum armata, & pecuniæ subsidia potentia Reipub. alumna, ipsiusque Ecclesiæ tutrix certe vacua remansisset: quod tolerandum non fuit. Et ita idem Guilhelm. Bened. *in sequentibus* concludit, prædictas videlicet rationes solas sufficere, ad moderandum, vel etiam tollendum omnino priuilegium, *per text. in cap. suggestum. de decim. ibi*: Nam quando Romana Ecclesia ordini vestro, priuilegia de decimis dederat, ita erant rara Abbatia vestri ordinis, quod exinde nulli poterat de iure scandalum suboriri, sed nunc in tantam augmentata sunt, ac possessionibus ditata, quod multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam sæpe pponunt, & *per l. 12. C. de sac. sanct. ecclesiis. & passim per tot. vbi Iustin. dicit*, se egenis prospicere, & dare operam, ne salaria pauperibus deficiant: loquens de Ecclesiasticis priuilegiis: quia (inquit dictus Guli. super excrecentia excessiua,

30 & ea, de quibus tempore constitutionis non est cogitatum, & in quibus constituentium non militat ratio (quæ anima legis dicitur: nunquam censentur in dispositione comprehensa, imo exclusa. l. Titius. 25. in princ. ff. de liber. & posthum. l. 29. vxorem. ff. de manumiss. testam. l. ex facto. ff. de vulg. & pupill. substit. per ea quæ scribit Bald. in cap. cum Martinus. de Constitut. Præterea est communis decisio Dd. & Panormitani in cap. peruenit. de iur. eccle

31 post Ioan. Andr. ibi, volentium: Quod, quoties priuilegium exemptionis lædere grauitur incipit subditos: vt quia princeps forte multitudinem exemit, aut multitudo ad gaudendum priuilegio, alicui ordini indulto, ad illum ordinem cōfluere incipit, ex quo ceteri subditi grauitur læderentur, potest officium superioris implorari, vt exemptio tollatur: Dispositio illa non improbat, ut tanquam contra libertatem Ecclesiæ, quæ publica necessitate exigente, tam personas, quæ res Ecclesiasticas grauat. l. ad instructionem. C. de sacrosanc. eccles. c. ad hoc Nou. 13. s. peruenit. c. non minus. & c. aduersus. C. de immunit. E. des. Commune tamen bonum, vtilitas, & necessitas publica, priuatorum comodo anteponitur, & leges. l. vnic. § pē. C. de cad. toll. l. vtilitas. C. d. c. arripiat. Nou. 71. l. actione. § Labeo. ff. pro socio. c. scias. 7. q. 1. Sed prædictum statutum necessitate publica ita exigente, non onerat Ecclesiasticos (quod tamen per supra allegata liceret) sed solummodo (quod multo minus est) non deferret. E. non debet.

Insuper & hoc argumento vti libet. Quod quis sibi licitum, & in sua persona æquum putat, debet hoc idem reputare in proximum, l. si duo. §. si

quis. cum seq. ff. de iureiur. l. cum in eo. 44. ff. de pactis. l. cum hereditas. ff. de administ. tut. l. i. in princ. & tot. tit. ff. quod quisque iuris. cap. cum omnes. de constitut. Sed Ecclesiastici statuentes, ne sua immobilia vel alia alienari possint in laicos, sine consensu superiorum, omnium fratrum, vel altem sine alia certa quadam solemnitate, se, ad id de iure licitum, nec prohibitum exercere sibi certo persuadent, cum super personis & rebus, suæ iurisdictioni subiectis, disponant. c. irrita. c. nouit. c. tua nuper. de his quæ sunt à pralatis. c. hoc cōsultissima. de reb. Eccles. non alienandis. c. quæ in ecclesiis. de constitut. c. cum laicis. de reb. Eccles. non alienand. Non debent ergo iniquum reputare id ipsum in personis laicorum, si similiter (vt illi supra) hi de rebus suæ iurisdictioni subiectis, disponentes vetent alienari bona immobilia, vel quæuis alia in Ecclesiasticos, sine consensu magistratus, vel alia quadam solemnitate. Nec si sincere agere & æqui iudices esse velint, (vt non dubito) vnquam dixerint, hoc statuto Laicorum Ecclesiasticæ libertati aliquid detrahi, si vero è cōtra statutum tale sit factum ab Ecclesiasticis, laicorum libertatē ne gry quidem minui: vel si derogent quodāmodo (vt quidem per cōsequentiam hic fieri hallucinantur) libertati laicorum, hoc sibi licere, nec iniuriæ adscribendum, sed laicis nō licere, & pro iniuriā ipsis clericis illata reputandum, si tale quid fiat. Ex his, & aliis similib. rationib. non solum G. llię scriptores, ad vnum fere omnes, statuta huiusmodi approbarunt: sed etiam in Camera imperiali, ex his, & similib. argumētis, pro iuridicis sunt agnita, & secundū illa pronunciatum est. Quod vt manifestū aliquo modo fiat, in facto incidisse disputatum q; memini. An statuta in ordinatione Iuliacensi, cōtra Ecclesiasticam libertatē posita, pro legitimis & iuridicis habenda essent? Et decisum est: quod, quia illa quæ certū modū Ecclesiis, quid deferendū, vel relinquendum statuit, ordinatio, ab Imperatore non solum confirmata esset (qui vtiq; si ea cōtra libertatem Ecclesiæ esse cognouisset, nequaquā eas cōfirmatione muniisset,) Sed & etiam in diuersis & simili-

33 bus hic approbata ideoq; sequenda: id exemplo dilucidius patebit. Ordinatio Iuliacensis expresse disponit: vt ingrediens Monasterium, vsum fructū tantū acquirat Monasterio: quod videtur esse cōtra libertatem, est n. contra cōstitutionem auctorit. cass. aliaq; iura, quæ successionem liberis deferrunt. Eo tamen non obstante, hanc cōstitutionē Ducis Iuliacensis valere cōclusum est ex sequentibus causis. 1. Quia fauore familiaritatis tales ordinationes ita disponunt. 2. Ne Monasteria nimium direſcāt, & religiosi in religione tēgiōres fiant: Ita Anno 6. 5. Sept. in causa Beſſ Wendell / contra Peter Wendell / pronūciatū. Idem quoq; statutū disputatū in causa Yhan von Reitter / contra Eberhardū vnd Iohann. Eberschwein / Anno 68. mense Dec. His præmissis antequā ad solutionem cōtrariorū iuriū & argumentorū veniamus, prius de aliquo adhuc admonēdi sumus: Ex scriptis tam veterū,

37 quā nouorū certo cōsta: Ecclesiam catholicam à principio nullatenuisse bona, prædia, fundos, nec immobilia ulla possedisse, nec longō tēpore post, ministros more Apostolico, in paupertate & miseria bona sua omnia vendētes, & Christū sequentes, relictis mundanis omnib, nullā habentes pro-

prietatem, victum & amictum contentos vixisse. *c. duo sunt genera. & seqq. 12. q. 1. ibi fere per totum.* Quod idem confirmat vocabulum clericus κληρος græce, latine sortem significat, & hinc clerici, quasi fors, vel pars domini, qui autem pars domini est, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat dominum, & possideatur à Domino. Qui dominum possidet, & cum Propheeta dicitur (pars mea Dominus) *Psalm. 15.* nihil extra dominum habere potest. Quid si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus, verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem, cum istis partibus dominus fieri pars eius non dignatur, si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis. *1. Tim. 6.* eius, nec accipio partem inter cæteras tribus, sed quasi Leuita, & Sacerdos viuo de decimis, & altari seruiens, altaris oblatione sustentor: habens victum, & amictum: his contentus ero, & nudam crucem, nudus sequar. Verba sunt textus, *c. cleric. 12. q. 1. concordat, c. cum portio. & d. c. duo sunt. ibid.* Adde quod scriptum est. *Deuter. 18 in princ. ibi.* Non habebunt Sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui de eorum tribus sunt, partem & hereditatem, cum reliquo Israël: quia sacrificia domini & oblationes eius comedent, & nihil accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis. Successu vero temporis bona temporalia oblata, acceptauere quidem, sed statim vendiderunt, & pretia in usus suos conuertebant. Tandem itaque paulatim flaccescente Zelo pietatis, & amore veræ religionis, in ministris Ecclesiæ, viuendi illa antiquorum austeritas, nec non vitæ ista solitudo quodammodo displicere, & mundanæ deliciæ & voluptates arridere cœperunt: hinc eo tandem deuentum, ut ecclesiastici, ad instar laicorum, bonis temporalibus (maximo tamen, & euidentissimo, prohi dolor, cum Ecclesiæ detrimento) abundauerint. Nam antiquitus, cum ministri Ecclesiæ, simplices, humiles, pauperes, frugaliter, & sine sumptu viuentes, paucis, secundum naturam, contenti, tunc vera fides, vera religio, sinceri & pii ministri, verus Dei cultus erat: At nunc ubi possessionibus, aut prouentibus ditati sunt, apud successores illorum, virtus & Dei pietas elanguit, ita ut in luxum, parsimonia, in superfluas opes, paupertas, in fastum, humilitas, in lasciuia, continentia in confusionem abierit: omnis vero ordo Ecclesiasticus nunc vniuersus parui habeatur: Vnde Ecclesiam talibus abundare bonis non expedit, ita refert *G. Guin. lib. 6. c. 2. circa finem.* vide latius *Bossum in 3. parte, Epist. 97. incip. me beneuolentiam. ad Dandalum Episcopum Vicentinum.* Et cum hoc inusitatum, nec moribus receptum, imo constitutionibus. Impp. quorundam *l. 20. l. 27. C. Theodos. de SS. Eccles.* prohibitum sit, ad quas Diuus Hieronymus alludere videtur, *ad Nepotium 7. part. 3.* dicens: Pudet dicere, sacerdotes idolorum, aurigæ nummi & scorta, hereditates capiunt, solis clericis, & monachis id lege prohibetur: non à persecutoribus, sed principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo, cur meruimus hanc legem: Caeterum bonum est, sed quo mihi vulnus ut indigeam cauterio, prouida sanctaq; legis cautio, & tamen necesse, ut refrenetur auaritia, per fidei commissam legibus, illudimus: prohibitum est, co-

stitutionibus. Impp. aliorum in Codice Iustinianæo relatis, *l. 1. l. generali lege, l. ut inter & similib. C. de SS. Eccles.* confirmatum & approbatum est. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius est, d. 11. & similibus, quibus illis commercium bonorum immobilium permittitur: Impp. nihil aliud velle: quam laicos clericis posse donare, vendere, legare, quicquid & quantum velint, seu alio quouis modo, in eis vti, & in eos transferre: & contra, clericos posse ea oblata accipere, emere, & in perpetuum retinere, nec, ut antea, cogi vendere, & nullo modo illis derogare iure communi, quasi in illos (clericos scilicet) facilius sine solennitatibus, iure civili præscriptis, aut vlla obseruantia legum, alienatio bonorum fieri possit, ut apparet ex *illud quod lex. et l. generali, lege. 13. C. de sacros. eccles.* ubi dicitur, si quis Ecclesiæ quid relinquat, testamento vel codicillo, hoc fieri debere instrumento solemniori, etiam si testator sit persona Ecclesiastica. Et sane sufficere istis, & eo contenti esse debuissent, quod iam possidere bona temporalia, & immobilia (quod tamen illorum voto, quo se in paupertate viuere, & solummodo decimis se immiscere, spiritualia curare tantum, relictis mundanis Dei cultum remorantibus, promiserunt, minime conueniens) sicut laici, & in perpetuum sibi seruare possunt, nec ita indulgendum affectibus, nec proprio adeo, inhiantum lucro, ut iustitiæ penitus obliti, vimque iniuriæq; legi inferentes, menti constituentium contrarium quid facere non vereantur.

His ita præmissis, facile erit ad argumenta in 40 contrarium allegata, respondere. Prima obiectio fundamenta duo continet: vnum, licere laicis mobilia & immobilia, & quantum velint, in clericos quouis donationis titulo, transferre: Alterum, clericis licere bona quæcunque ita, (legitimo tamen modo) oblata, suscipere, & in perpetuum sibi seruare. Primum illud, quoad liberam subditorum, bonorum suorum alienandi, in quesuis, voluntatem, in parte, nostro statuto, limitatur: dum immobilium alienationem sine consensu magistratus in clericos fieri non permittit, quod utique potest, ut supra in argumento 1. & 2. latius deductum: est n. statutum laicum disponens super rebus & personis laicis. Secundum illud, ius oblata acquirendi & retinendi monachis tributum, illibatum & intactum relinquitur. Vnde iam satis apparet, dictum statutum nihil illorum iuri detrudere, aut contra Ecclesiasticam libertatem introductum esse. Ad secundam obiectionem eadem est solutio. Tertium argumentum similiter non obstat: Nā licet ex eo quidem inferatur, liberos relinquentes secularē vitam, & sequentes Monasticam, à parentibus, tanquam ingratos, vel in odium ecclesiasticorum, non posse exheredari, aut ab eorum successione excludi, de quo omnes leges, & Canones loquuntur, qui obiciuntur, & allegantur, in dicto 3. argumento: Tamen nihil impedit, quominus statuto vel consuetudine fieri possit, in fauorem familiæ, ob conseruationem publici & communis boni, vel alia quauis de causa, ne ingredienti Monasterium, titulo successione, bona immobilia laicorum vlla, vel saltem sine interposita autoritate magistratus, transferantur: imo etiam ne clerici laicis in vilo (ut supra ostensum) succedant, separata n. sunt, facere aliquid prin-

principaliter, ad iniuriam & odium alterius, aut aliquid principaliter agere, in fauorem commodumque sui, & suorum, & à separatis male fit illatio, & nihil concluditur. Non obstat & illud, quod dictum est, per ingressum Monasterii, ius sanguinis, quod alibi ius cognationis vocatur, mutari non posse: quod vtrique si de ipsa cognatione, & consanguinitate, intelligatur, omnino & generaliter verum; utpote quæ & in servis (qui tamen iure civili pro mortuis habentur) manet & durat, si vero intelligamus ius, propter hanc naturalem cōiunctionē alicui tributum, tunc hæc adhibenda cautio, ut ius illud, naturale scilicet, p. civile funditus tolli nō possit, aut quo ad genus; sed in parte, & in specie posse, l. si ius civile ff. de inst. & iur. vbi ius civile definire videtur IC. per hæc verba, † ius civile est, quod neq; in totum, à naturali vel gentiū recedit, nec per omnia ei seruit, itaque cū aliquid addimus vel detrahimus iuri cōmuni, ius propriū civile efficitur. Quod in successione, ipsi antiquitus ita mutātū apparet, cum ex Lege Decemviri nepos ex filia, in aui materni bona non admittebatur, donec Prætor eum per bonorū possessionem, vnde cognati, vocaret, similiter & emancipati sibi in paternis bonis nō succedebant, donec eos Prætor per bonorū successionem vocaret, vnde liberi. Quarto nec illud nobis obstat: quod bona & iura, quæ intrans tempore ingressus obtinet, omnia & singula, ipso ingressu, in Monasterium transferat: Nam hoc nō ita simpliciter, & generaliter, nullo alio attento, sed cum temperamento quodā, & ciuiler, vt loquuntur, intelligendū est, scilicet: quoad id per iura & leges alias licet: quod & in translatione rerum in clericos faciendā, respondendum, & attendum est. ex l. 19. illud quod. & l. generali lege, C. de sacrosan. eccl. At certum est, quædam pacto, quædam contractu, quædam testamento, quædam statuto, vel consuetudine, prohiberi alienari, in hos, vel illos, sine hac, vel illa solennitate, vel conditione: quibus non attētis, est omisissis, si alienatio facta est, aut omnino non valet, aut si valuerit, reuocatur, & irritatur, Ex quibus apparet, stante statuto nostro, bonorum immobilium alienationem, & translationem à subditis in clericos nullam fieri posse, aut factam reuocandam saltem esse, ac nihilo minus generalem istam superiorem regulam, veram esse & locum habere, in casibus non exceptis. Quinto ex superioribus apparet, statuto ex eo nihil derogari, quod Imper. cassa & irrita esse iubet, omnia statuta, contra libertatem Ecclesiæ introducta: quia hoc tale non esse, satis ex superioribus omnibus patet. Finaliter itaque concludendum: statutum hoc esse legitimum, & iudicium, & omni iuri, Diuino, Naturali, & Civili consentaneum. Et tantum de Germania superiori ac inferiori.

42 In Gallis, quæ Reges, circa ecclesiastica, statuerint, si recensere vellem, dies deficeret: omnes n. Gallorū Interpretum, vel Doctorum libri illis abundant. Audiamus hic saltem vnicum Arnold. Ferron. in Cōmentar. ad consuetudines Burgund. l. 2. tit. 8. de feudis, §. 10. hisce verbis differentem: Licet emphyteuta, alienare volens, dominum adire debeat, atque eum statuto tempore expectare, remque iure prælationis retinere possit dominus, nō tamen in emphyteuta fisci, aut Augusti id obser-

uandum est, aut in emphyteuta Reipublicæ ecclesiæque; cum eorū venditiones, licet ab ipso etiam fisco factæ sint, à principe non possint retrahi, sed firmæ maneat. † l. vniuersi. C. de fund. rei priuata. l. eos 43 qui. C. de diuers. præd. urban. & rustic. l. hi quib. l. vniuersi. C. de fund. patrimonial. & saluens. lib. 11. neq; tunc in eorum alienatione Reipub. aut fisci consensus est necessarius Bart. in l. si finita. §. si de reſigalibus. ff. de damn. infect. Bald. in l. 3. C. de seruitu. & aqu. Et ideo, qui prædium propriū in emphyteutū ab ecclesia acceperit, † si alienauerit postea, non poterit id ab ecclesia reuocari, neque ex alienatione in ecclesiam vllum dominium translatum videtur. Bart. in l. si aliquam. ff. de acquirend. possessio. Angelus Perusin. in leg. qui rem. C. locati. idem Angelus in §. emphyteutū in authen. de non alienand. Franc. Arretin. cons. 14. At hodie emphyteuta Ecclesiæ quin eide nūtiare debeat, & ea iure prælationis possit vti, superuacuum est dubitare. per c. potuit. Extra. de locat. nā idem ius ei cōpetit quod cōpetebat dominis, ex l. fin. C. de iur. emphyt. Ac priuilegiis iisdēq; iurib. eam gaudere æquum est, quibus priuati: sed cum propter innumera priuilegia, id nocere possit, ipe iudicatum est, posse eam cogi, ad rem retentam in priuatorum manum deferendam, data facultate cui deferat, contra c. priuilegium. de immu. eccl. in 6 Hoc tamen loco, & Rex, & Ecclesia, priuantur iure prælationis. Sed nōne inuálida est hæc cōsuetudo, † quæ neq; Regi (qui eis dominatur, qui 45 eam condiderunt) ius potuit dicere, neq; Ecclesiæ, vlllo pacto ius aut libertatem minuire. auth. cassa. C. de sacros. eccl. cap. qua in ecclesiis. cap. ecclesia sancta Maria. extra de constitutionib. l. priuilegia. C. de sacrosan. eccl. cap. bene quidem. 96. distinctio. licet in Rege ius prælationis locum habere docuerit l. Gallus, in Parisiensium aresis. Ac mirum est, quantum inculcent sua nobis priuilegia, vbi datum timent, quæ oblata lucris spe, † alioquin 46 negligunt, ideoque in clericum, à prophano iudice agitatum iudicium capitis, quo ad condemnationem, improbant, quo ad absolutionem, probant: cum qui damnsse non potest, absolueri non possit, & contra, c. 1. de immunitat. E. clef. in 6. cogitur à se abdicare res dominis obnoxias. Et certe non ideo minus valida est hæc consuetudo; tum quod aduersus eos præscriptione longi temporis, ita hoc inuáluit: tum etiam, quia nouissime ita sancitū est ex ecclesiæ, ecclesiasticorumq; cōsensu, qui ad has consuetudines, in scriptis redigendas vocati sunt, à Rege etiam ipso postea cōfirmate: Itaq; eis etiam sacerdotes ligantur: etiam Pōtificii iuris amatores, qui pro libertate Ecclesiæ non aliter atq; pro aris & focis certare soliti sunt, non inuiti dissentirent: nam & pleraq; alia aduersus eos recepta sunt. Nā licet iure Monachi † successione, quin Monasterio eo acquiratur, nō priuentur. l. Deo nobis. C. de Episc. & cler. Aquitania tamen, & totius etiā Galliæ generali cōsuetudine, & Monachos, & Monasteria à successionē excludi certissimū est: qd etiā pertrahitur ad equites Rhodios, & S. Ioannis. Nam & eos Raph. Volateran. lib. Antropologia 21. † ait ordinis censerī diui Augustini, orationemq; dominicā certo numero repetitam pro canonicis horis pronunciare: idq; cōprobari potest ex his, quæ docet Andr. Siculus in tit. extra de feud. Bald. cons. 170. lib. 2. & Hieronymus

Paulus, magni iudicii Iurisperitus, ordinis eos esse Augustiniani ait, *in eo libro, quo prouincia ecclesiarum declarantur*. Eis tamen nomine alimentorum certa pars bonorum assignanda est titulo ususfructus, ad legitimos heredes post eorum mortem reditura. † Carthusiani diplomata multa producebant Pontificum, quibus succederent: sed ut pro his iudicaret senatus, impetrare non potuerunt, &c.

50 Polonos. † etiam, ex causis, in Ecclesiasticos quid statuere audere, constat ex notatis Andreæ Fricii *tractatu de Republ. emendanda lib. 3. de bello. cap. 11. nu. 4. fol. mihi 197. ubi sic ait*: Montem pietatis, sicuti ego accepi, clarissimus, & sapientissimus vir Ioan. Lascius, religionis & Reipub. nostræ princeps, quodam in conuentu Petriconiæ habito, ad hunc modum erigendum censebat, ut quasdam vocaret summas primarias, alias secundarias, alias tertiarias. Primarias dimidiis fructibus æstimabat, quas semel tantum numerari satis esse iudicabat: computatis quidem in fructibus, & censibus pecuniariis, & agrorum emolumentis. Secundarias, ex vigesimis reddituum partibus conficiebat: quas omni anno solui volebat. Tertiariæ fortuitæ essent, de quibus, infra dicemus, primariis, & secundariis constitutis: Et quauis nec primariæ, nec secundariæ constitui possent, nisi redditibus singulorum æstimatis, ideo vix quicquam sanciri potest ad perpetuitatem, nisi primum censu constituto: Sed quoniam primariæ non, nisi semel soluendæ essent, non desperabat Lascius, omnes Reipublicæ amantes, ea bonitate fore, ut libenter, & prolixè eas soluerent, siue fortunarum & bonorum suorum exacta æstimatione. Si forte propter difficultatem numariam arduum esse videretur, ut tota summa primaria simul numeraretur: credebat tamē, sine magna molestia biennio, vel ad summū triennio numeratū iri, & à Rege, & ab omnibus possessiones perpetuas habentibus, atque adeo omnibus, ecclesiastici ordinis viris, iis quidem qui beneficia sacerdotalia perpetua perciperent. Eximendos n. hoc numero putabat eos, qui anno vertere, quasi mortuam fabulam agere ac præsidū suorum voluntate, loco cedere cogantur. Sed qui sacerdotis gaudent perpetuis, ab his pro facultatum vniuscuiusque sacerdotii, & reddituum ratione (eorum quidem qui ex agris, & censibus proueniunt) & primarias & secundarias summas, numerandum esse. Idem & de principibus prophanis, & de equestri ordinis viris, possessiones agrorum, & census alios habentibus, intelligendū esse censebat. Hæc erat, de monte pietatis, Lascii sententia. Quæ in eo, quod primariam summā semel tantū numerari satis esse dicebat, ea interpretatione explicanda videtur, ut quisque bonorum aliquorum possessor semel in vita sua soluat, in cuius locum qui succedat, semel etiā in vita soluat, & sic de aliis in priorum loca succedentibus, intelligendum. Nam si in possessiones bonorum Ecclesiæ venientes, singuli pro se numerant aliquid vel Papæ, vel aliis Pontificibus. certe æquum est, ut oēs, aliquas possessiones adeūtes, numerent Reip. cuius totū hoc est, quod inter multos nomine, vel hereditatis, vel meritorū diuisum est. Nō erit autē difficile, Ecclesiasticos homines ad contribuendum inducere, si quemadmodum Rom. Pōtifici, pensiones ob sacerdotia adepta, ita Reip.

eandem ob causam, pecuniam, quam diximus, soluere essent deuincti. Quis n. est, qui non libenter vel integros anni vnius prouentus semel in vita sua numeret, ut deinceps, vita suppetere, eis fruatur? Ergo, qui in sacerdotium aliquod venire vellet, hoc nexu inprimis obligaretur. Ne autem aliquid fraudis admitteretur contribuendo, sacerdotiorum omnium indices (Registræ vocant) iussu loci ordinarij scriberentur: & vel ad synodos ecclesiasticas, vel ad conuentum vniuersorum perferrentur: eorumque sacerdotiorum æstimationes, per possessores legitime citatos fierent, ac in tabulas publicas referrentur, ut tandem secundum eas solutiones fierent, Lex etiam poneretur: ut qui falsæ æstimationis conuictus esset, is & periurus iudicaretur, & sacerdotio priuaretur: Ac ne tanta liberalitas sacerdotibus fraudi esset, violatores rerum sacerdotalium grauib. pœnis punirentur: primum quintupli (loquimur enim exēpli causa) solutiōe, deinde decupli, postremo exilio. Ex bonis autem exulis solutio fieret iniuriā passo: reliquum monti pietatis addiceretur. Si violator non tantum haberet rerum, ut ex eis damnum sarciri posset: hic ad præsidem loci delatus, ipsius sumptu, & labore quæreretur: & vel in carcerem cōiiceretur vel seruituti eius quod dāno affectus sit, addiceretur, vel aliis pœnis subiiceretur. Præses id non faciens, præfectura priuaretur, ac contra Rempub. fecisse iudicaretur. Quod si homines ecclesiastici, quibus immunitates legibus ac moribus nostris datæ sunt, tanta liberalitate vterentur erga Rempub. quid tandem facere conuenit homines prophanos? quorum defensio Reipub. est propria, qui bonorum suorum certos habent heredes, qui priuilegiis multis donati sunt à Rep. Certe contribuente vna parte, alias iactare aliquas libertates iniquum est: Omnes vehimur quasi vna naui Reipublicæ: † Vno membro corporis laborante, aliis vita iucunda esse requirit. Hoste etiam, quem Deus auertat, grassante, eodem in periculo sunt bona omnium, tum profanorum, tum sacris initiatorum.

Anglia † quid sæpe etiam ante nostram memoriam circa ecclesiastica statuerit, si ordine hic recensere vellem, tempus deficeret: videtur quæ post alios omnes, de eo breuibus scripta extant apud Georg. Liliū, *in Chronic. Reg. Angl.*

In Italij recentissimum quod in oculis omnium est: cum illa quæ sunt oculis subiecta plurimum moueant: adfero Serenissimorum Dominorum nunquam satis laudatorum Venetorum exemplum, quod, quia à Doctore quodam Theologo apposite satis defensum, eius iudicium hic ex Italico in latinam linguam translatus subiicere libet quod ita sese habet.

Litteras tuas, Reuerende Dominè, legi, & magnopere miratus sum, quod quum alias, quæ apud vos noua occurrunt, ptimus mihi communicare soleas, maxime ubi quid offertur, in quo iudicium meum exquiras, hoc præsertim tempore, quo in ciuitate vestra tantæ oriūtur diffamatiōes in tam arduis negotiis, quæ tanti sunt momenti, & ltimus extiteris eorum, qui me de istis rebus fecerunt certiores. Et tamen non dubitas tanta animi sollicitudine, quærere ex me, quid sentiam de literis

literis Pontificiis publicatis contra Rempub. & de Protestationibus à Rep. factis, super nullitate & inualiditate earum, ad defendendum se, & sustinendum rationes partis suæ.

Ego quanquam videbar mihi prospicere causam huius tarditatis tuæ, quam tribuebam difficultati materiæ, licet certo mihi persuadere non poteram, quis scrupulus turbaret animum tuum; tamen, ut tibi gratificer, excusabo te, propter extraordinarias occupationes tuas, quas allegas. Et, quum tibi omnia, quæ placent, uti soleo, præstare constituerim, spero etiam me illico, ut petis, satisfacturum desiderio tuo, præsertim quum me, per exactissimam considerationem, in quam hisce diebus exquisito studio propositam materiam deduxi, præparauerim. Dico igitur, (si bene adsequutus sum mentem tuam) quod scire ex mecupias.

An Censuræ publicatæ, per sanctiss. Dom. nostrum Papam Paulum V. contra Venetos Dominos vestros (sint inualidæ ac nullæ, quales publico scripto ipsorum declarantur? Et, si sunt nullæ; an possis in Ecclesia tua pergere, celebrando, & administrando sanctissima Sacramenta, & exercendo omnia illa sacra & diuina ministeria, quæ exercebas ante publicationem dictarum Censurarum, citra vllum aliquem conscientia scrupulum.

Quamobrem, ut ordine ac perspicue ad hæc quæstia tua respondeam, complectar omne id, quod in proposita materia dici potest, octo propositionibus, iuxta consuetudinem Theologorum: † Quorum doctrina, uti aliena debet esse ab omni ipe lucri, & adulatione; ita fundari debet in sacra & diuina scriptura, in sententiis & expositionibus sanctorum Patrum, ut ita sapiat omnipotentem vim Veritatis, & rationis, nemoque sit, qui, (nisi extreme proteruus esse velit) contradicere audeat.

Prima Propositio.

Potestas, † quam habent Principes sæculares, imo ipse summus Pontifex, tanquam Princeps sæcularis, in Rebus publ. & Prouinciis, quas possident, a Deo immediate illis concessa est, citra vllam exceptionem.

Ad intelligendam, & dilucidandam hanc propositionem, aduertendum est, quod dominium, & seruitus, Imperium Principis, & obedientia subditi, iure gentium introducta sint, quatuor modis: per Electionem, per Hæreditatem, per Donationem, vel denique iure belli; ita ut omnes Principes, qui vnum quatuor horum modorum adepti, & per illam in thronum Principatus sui euecti, & collocati sunt, veri, & legitimi sint Domini. Hi, inquam, sunt, qui à Deo habent auctoritatem, ac potestatem imperandi, condendi leges, exigendi tributum, iudicandi, puniendi subditos, sine vlla exceptione.

Hanc doctrinam non profero ego, sed profert eam Diuus Paulus Apostolus in epistola ad Roman. capite 13. imo ipse Spiritus Sanctus, qui per os Pauli loquutus est, & penna ipsius scripsit. Verba illius sunt hæc: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi à Deo. Hunc locum exponens Diuus Ioann. Chrysostomus, dicit: Facit hoc Apostolus, ut ostendat, Christum leges suas non ad hoc induxisse, ut poli-

tias euertat, sed ut ad melius instituat: ostendens, quod ista omnibus imperentur, & Monachis, & Sacerdotibus, non solum sæcularibus, id quod statim in initio declarat; Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, etiam si Apostolus sit, etiam si Euangelista, etiam si Propheta, siue tandè quisquis fueris. Neque tamen pietatem subuertit ista subiectio. Vnde & in veteri lege, licet habuerint Aaron summum Sacerdotem: nihilominus tamen in negotiis & causis sæcularibus, atq; in iudiciis subiecti fuerunt Moyfi Principi suo mundano, uti pulchre probat Couarruias *pract. quest. cap. 31. numero 3.* & in primitiua ecclesia nulla fuit distinctio fori.

Quia Imperator Iustinianus primus extitit, qui ad petitionem Episcopi Constantinopol. indulgit Ecclesiasticis, ut in causis ciuilibus iudicarentur à suo Prælato, ipso tamen non impedito. Quo casu: & in delictis criminalibus permitti t vt Ecclesiastici sint subiecti Principi, & ministris Principis sæcularis, ut expresse legitur in Imperatore Iustinian. *nouell. Constitut. 85.*

Neque ex eo, quod Constantinus † Magnus Imperator, quum ei insinuarentur processus aliqui aduersus personas ecclesiasticas, dicebat: Vos à nemine iudicari potestis, quia ad Dei iudiciū reseruamini, quemadmodū refert Gratian. in *c. Futuram*, 12. q. 1. inferri aut cōcludi poterit, Ecclesiasticos non subiacere Principi sæculari: Fuit enim excessus aliquis Imperatoris, benignum, & pium erga ecclesiam sese gerentis; non autem quod ita reuera senserit. Quippe quum, si id quod Cōstantinus dixit, simpliciter verum esset, nec ipsi Ecclesiastici possent iudicari à suis Prælati, dum dicit, ad Dei iudiciū reseruamini, qui error esset grauissimus. Sunt igitur omnes Ecclesiastici & sæculares, iure diuino, Principi sæculari subiecti: Omnis anima, inquit, potestatibus sublimioribus subdita sit. Et ratio est; quia, sicut nemo exemptus est ab obedientia, quæ debetur Deo; ita nemo exemptus est ab obedientia, quæ debetur Principi. Siquidem ut subiungit Apostolus: Omnis potestas est à Deo. Vnde & Propheta David, Reges & Principes sæculares Deos appellat: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat. Ideoque, ut hoc ipsum explicat Rex Iosaphat *lib. 2. Paralip. cap. 19.* iudices sæculares, non hominum, sed Dei iudicia exercent. Hūc ipsum locum, de Principibus sæcularib. loquentem, citat Christus in *Euangel. Ioan. cap. 10.* confirmatq; illis competere nomen Deorum. † Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est: quemadmodū erudite notat Cardinalis Bellarminus in *lib. de Laicis. c. 3.*

Pergit Apostolus, dicens: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Hic mihi perpède auctoritatem, quam habent Principes sæculares, nimirum, ut condant super omni negotio leges, quæ obligent omnes homines. † Quemadmodum etiam Deus ipse in *Prouerbiis Salomonis*: Per me ait, Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Hinc est, quod Christianissimi Imperatores, Iustinianus & Theodosius in Codice suo plurimas leges condiderunt, pertinentes ad personas, bona, & disciplinam ecclesiasticam, *sub tit. de Episc. & cler. de sacros. eccles. &c.* Hisce legib. mandat Apostolus, ut obtemperetur, non resistatur.

Quia qui resistunt, ipsi sibi damnationē adquirūt, id est, cōmittunt peccatum mortale, in quo si morerentur, æterno igni essent additi. Iubet præterea† Apostolus, vt ab omnib. persoluantur Principi tributum; quod qui illud exsoluit Principi, Deo soluat. Cui vētigal, vētigal, cui tributum, tributum. Sunt enim ministri Dei ad tributa. Quem locum explicās Angelicus Doctor S. Thom. Aquin. omnium Theologorum primus, vnicum Catholicæ Scholæ lumen, & Sol splendidiss. dicit: Quod si Clerici liberi, & immunes sūt à tributis, habeant hoc, non, vt aliqui putant, de iure diuino; sed ex priuilegio Principum, & loquitur de Principibus secularibus.

Tandem concludo cum Diuo Paulo, de auctoritate Principis. Non enim sine causa gladiū† portat; Dei enim minister est ad vindictam. Audis auctoritatem Principis secularis? quæ constituit in puniēdo pœna sanguinis. Quam potestatis quum à Deo non habeant Prælati Ecclesiastici, Clericos maleficium committentes gradu saltem exuunt, & ad eum diutius gerendum inhabiles pronuntiant, nec ulterius progrediuntur: sed vt pœna mortis adficiantur, tradunt illos brachio seculari. Et ne quis existimet, verba Apostoli tantum consilii, non præcepti loco esse, vt mandatum stabiliat, subnectit: Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, adeo vt obstringamur in corde & conscientia nostra, obedire Principi seculari, in omnibus rebus, quarum supra facta est mentio, edocui ab Apostolo D. Paulo.

Secunda Propositio.

Christus Saluator noster, quanquam vt Filius Dei, æqualis Patri, est Rex regum, & Dominus dominantium: tamen, quum induisset mortale corpus nostrum, tam ante, quam post sanctissimā resurrectionem suam, non exercuit potestatem Principis† temporalis: Sed habuit regnum, quale prædicat Pilato interroganti, num sit Rex? Tu dicis, inquit, sed aduerte, quod, etiam si Rex sum, tamen Regnum meum non est de hoc mundo, id est temporale. Ideoque, quum populus iste, qui in per miraculū satiauerat quinque panibus, & duobus piscibus, velle ipsum creare Regem, aufugit, ne raperent, & facerent eum Regem. Neque voluit iudicare vllum. Quare quum rogarent aliqui, vt sententiam ferret super causa inter se controuersa, respondet: Quis me constituit iudicem super vos?

Imo agnouit Pilatum, ministrum Cæsaris, suū iudicem. Non haberes, ait, in me potestatem, nisi tibi data esset desuper, quod notat S. Thom. in epist. ad Rom. Denique præcepit, vt tributum penderetur Principi seculari, hoc est Cæsari. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.

Obiiciunt aliqui huic propositioni nostræ, q, est tributum Christus persoluerit Cæsari pro se & Beato Petro: tamen dixerit, se non obligari, vt soluat. Numquid si i debent soluere tributum in quo commonstrauit auctoritatem Principis secularis, qui à tributo immunis est. Huic dubio respondent quidam Doctores; quod illi, qui in populo Iudaico ex Iudæis nati erant, nominabantur filii, nec obligati erant, vt tributum penderent;

Cumq; ipsum Christo & Petro patrocinari posset, non fuisse obstructos. Alii dicunt, quod melius est, Christum voluisse subobscurè indicare, sanctissimam suam Diuinitatem, & innuere, quod tanquam Filius Dei nō tenebatur tributum pendere. Sed, quoniā, allegare hanc rationem, nimis excelsum erat, & profundum Sacramentum, cuius omnino incapaces erant illi tributorum exactores, dixit: Sed ne scandalizentur, vbi apparet, quam sollicitè Saluator cauerit, ne ministros saltem, Principis secularis scandalizaret, si opposuisset illis hanc exemptionem, veram illam quidem & realem, sed ab ipsis haud intellectam. Sunt porro, qui, vt contradicant propositioni nostræ mouent, quod Christus eiecit ementes & vendentes ē templo. At fecit hoc tanquam Propheta per zelum,† vt de & Euangelista adducit versum Dauidis: Zelus domus tuæ comedit me. Alii mouēt, quod, quando ablegauit discipulos suos, vt adducerent ipsi asinam, pullumque eius, præcepit illis, vt dicerent, quia Dominus his opus habet, id est, Dominus totius mundi. Verum non potest intelligi hic locus, vt inde auctoritas Principis colligatur, sed bene, vt significetur, Dominum cœli & terræ nunc eo paupertatis redactum, vt iumenta ista cogatur commodato petere, vt explicant Doctores. Ratio est in promptu; quia si voluisset auctoritatem Principis exercere, nō utique dixisset, his opus habet, sed, quia Dominus ita præcipit, vel alio modo.

Postremo, qui hanc propositionem nostram haud ita facile probati posse autumant, vniuersaliter dicūt, Christum, vbi per triumphum die palmarum ingrediebatur Hierosolymam, vsurpasse sibi auctoritatem Principis temporalis, ideoque allegare Euangelistam vaticinium Prophetæ: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & super pullum filii asinæ: Verum qui factum recte considerat, facile intellexerit, quod Saluator, etiam si erat promissus ille Rex & Messias, tamen dum ingreditur Hierosolymam, tam vili, & abiecto modo, non vsurpauerit auctoritatem Principis secularis, imo potius demonstrauerit, suum Regnum (vti Pilato respōdebat) non esse de hoc mundo, sed spirituale, & æternum. Si quidem Reges mundum intrant longe alia pompa in ciuitates Regni sui, quam Christus, qui intravit Hierosolymam in summa paupertate, sedens super asinam, & pullum suum Asinæ.

Tertia Propositio.

Quandoquidem Dominus noster Iesus Christus non vsurpauit sibi auctoritatē Principis mundani, non debet dici, se hanc auctoritatem reliquisse S. Petro, suisque successoribus, qui sunt sui Vicarii, maxime,† cum Vicarius non sit maior suo Principali. Quamobrem recte dicunt, Soto, lib. 4. sentent. vbi tractat hanc materiam, & Cardinalis Bellarmin. d. auctorit. Papa, se mirari, Canonistas, sine vlla ratione, & auctoritate noui testamenti, ausos fuisse adfirmare, quod Papa est Dominus totius orbis directe, in temporalibus. Doctrina meretricule scandalosa, & parum fundata.

Scio, quod aliqui, præter Canones, (qui, tanquam leges humane, quoties concurrunt cum diuinis, non possunt sortiri æqualem auctoritatem) refe-

referunt S. Thom. Aquin. *de Regimine Principum*, cap. 10. & 19. vbi dicit, quod summus Pontifex est Dominus totius orbis in temporalibus & spiritualibus. Sed iste liber non est S. Thomæ, vt recte demonstrat Cardinal. Bellarmin. in *lib. de potestat. Papæ*. Nam, præter alias certissimas coniecturas, hæc est, quod *lib. 3. c. 20.* facit mentionem successionis Adolphi Imperat. post Rudolphum, & successionis Alberti, post Adolphum, quæ contigerunt anno 1292. hæc est prima, & secunda, anno 1299. & S. Thomas mortuus est anno 1274.

Adducunt præterea locum S. Thomæ, *libro 2. sentent. dist. 44.* vbi dicit: Esse in summo Pontifice apicem vtriusque potestatis, temporalis & spiritualis. Verum qui textum recte legit, animaduertit, S. Thomam in contraria fuisse opinione: Nam, quum dixisset, in rebus temporalibus potius obediendum esse Principi temporali, quam spirituali, & in mere spiritualibus potius spirituali, quam temporali; Cõcludit, nisi esset summus Pontifex, qui, quum habeat in Prouinciis sibi subiectis vtramque iurisdictionem, debet illi à subditis suis vno & altero modo æqualiter obtemperari.

87 Deinde t ad labefactandam vim propositionis nostræ, dicunt aliqui, Alexand. VI. Papam distribuisse Indias Regib. Hispaniæ, & Portugaliæ; quia ille, tanquam Vicarius Christi, earum erat naturalis Princeps secularis. Item Leonē III. dedisse Imperium occidentis Carolo Magno ex hac ipsa ratione. At falluntur isti magnopere. Siquidem Alexander, non tanquam Dominus Indiarum, sed vt iudex compromissarius, ab ipsis Regib. electus, ad tollendā & extinguendam discordiā, inter eos concordiam, per sententiam determinauit, vt maria inuicem distribuerent. & vt vnus classis per hoc, alterius per illud mare nauigaret, & quod quisq; ita sibi adquisiturus esset, iure belli spectaret ad eum, qui acquisuerat iuxta diuisionē à se factā, vt memoria prodiderūt Historici illorum temporum.

De Leone III. verū est, q, quum à populo Romano sede pulsus, & fugatus, & à Carolo Magno restitutus esset, tantū effecerit, & adsequutus sit, vt populus eum vocaret Imperatorem, sicut Platina refert. Quod factum modo tribuunt Historici populo Rom. qui quum videret, Imperiū à Græcis male administrari, elegit iure antiquo, alium Imperatorem, modo dicunt; Carolum, qui propugnator ac dominus erat illius Reipub. comparasse sibi titulum ab Irene, & Nicephoro Imperatoribus; modo aiunt Irenem & Nicephorum consensisse, & acquiescisse in illa diuisione: in summa, quidquid sit, illud certum est, Papā, qui sede pulsus erat, & nihil quidquam possidebat, non dedisse Imperium Occidentis Carolo, t qui iam illud habebat, & iure belli Dominus istius erat. At neque illud certum est, Papā absolute ei contulisse titulum Imperatoris, maxime quum, & in hoc, & in aliis casibus, quicunq; adferri possunt aduersus hanc nostram propositionem, respondendum sit, Papam non habuisse auctoritatem in temporalibus à Christo, vt dictum est, & dicitur clarius in sequenti propositione; & si eā exercuit, aut fecit hoc ex consensu eorum, quorum intererat: aut, quia adhuc habet aliquam potestatem temporalem vno quatuor modorū supra relatorum: sed tamen hinc ideo non cõsequitur, quod directe habuerit

auctoritatem in temporalibus à Christo Salvatore nostro, vt taceam, quod multa fiant ab aliquibus, de quibus si inquiras, quo iure fiant, haud facile repereris.

Quarta Propositio.

Auctoritas promissa S. Petro, à Christo Salvatore nostro, sub metaphora clauium, est mere spiritualis: Tibi, inquit, dabo clauis regni cælorū: non dicit, regni terrarum, idq; ipsum ratio docet, quæ in hymno Ecclesiæ expressa est: Non eripie mortalia, qui regna dat cælestia. Quia, quomodo regnum temporale & Monarchia gubernanda erat, iam dudum à principio mundi auctoritate magni Monarchæ totius vniuersi, Dei, constitutum fuerat, ita vt Christo Salvatore nostro non veniret instauranda Monarchia temporalis: instaurauit igitur spiritualement, quod manifeste patet ex 20.6. *D. Ioan.* vbi, quū dixisset: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, dat eam Apostolis, & S. Petro, in omnem modum limitatam: Insefflauit in eos, & dixit: accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Vbi, & ex actu, quem Christus parat, & ex verbis, quæ pronunciat, perspicitur, auctoritatem summi Pontificis esse spiritualement, & super peccato, & super animis solū, secundum verba illius precatōis Ecclesiæ ad S. Petrū, Qui beato Petro potestatem animas ligandi atq; soluendi tradidisti, quæ, vt dixi, limitata est. Imo auctoritas t excommunicandi data ipsi Petro, con- 67 ditionalis est, *Matth. 18.* Si peccauerit in te frater tuus, & Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. quo in loco Saluator dat auctoritatem excommunicandi, sed præsupposito peccato, & obstinato peccandi proposito.

Quinta Propositio.

Personas, & bona ecclesiastica nō subiacere potestati Principis secularis, etsi quidam, nescio ex quo fundamento teneant, id esse iuris diuini: contraria tamen opinio, videlicet quod sit saltem de iure humano, melior est, & conuenientior sacræ scripturæ, dictis sanctorum Patrum, & historiis.

Quoniam, præter id, quod diximus in prima propositione, Sacerdotes in vereri lege subiectos fuisse t Principi seculari, & Salomonem priuasse 68 Abiatar summo Hebræorum sacerdotio, quem admodum legitur in 3. *lib. Reg. cap. 2.* toto tempore primitiue Ecclesiæ vique ad Iustinianum Imper. non extat in iure priuilegium vllum exemptionis factæ Ecclesiasticis.

S. Paulus dixit, ad tribunal Cæsaris sto, Cæsarem appello: t Et, vt præteream alia infinita exempla, legitur in vita Ottonis I. Imp. Christianiss. q, deposuerit auctoritate propria Ioannem XII. Papam, quia erat homo pessimus. Et, si illa exemptio propterea est de iure diuino, quod Papa Hadrianus I. voluit, Carolum Magnum habere potestatem eligendi Romani Pontificis, in capitulo *Hadrianus*, quod & confirmauit Leo VIII. in fauorem Ottonis I. vt constat ex illa ipsa distinctione, quæ est 63. *can. in Synodo.* Hæc doctrina non tantum est Diui Pauli, vt deduxi in prima propositione, sed & S. Ioan. Chrysostomi, S. Thomæ Aquinat. Soti,

Soti, præstantissimi Theologi, lib. 4. *Sentent. distinctio. 25.* Couarruias, excellentissimi Canonistæ 6. 31. *pract. quest.* qui pro se adducit Innoc. III. Papam, Alciat. Pet. de Ferrar. Medinam, & alios. Et hi duo Doctor. Sotus & Couarruias, ideo magis hoc in casu æstimari debet, quod uterque scripserit post concilium Tridentinum. Et ipsorum demonstratio maximam vim habet: Quia, præter auctoritatem affirmatiuam D. Pauli, S. Ioan. Chrysostomi, & S. Thomæ, ac præter vsum primitiue ecclesiæ, adducunt insuper duo argumenta maximi pöderis: Nimirum, si Clerici, & bona ecclesiastica gaudent beneficio exemptionis de iure diuino, vbi nam scriptum extat eiusmodi ius in quo Euangelio, in qua epistola Apostolica, in quo libro noui testamenti, vel, vt amplius dicam, etiam Veteris? Alterum argumentum est, quod nullus Princeps secularis Christianus, cupidus tranquillitatis, & boni status sue Reipub. illud respicit aut obseruat, sed permittit Ecclesiasticis talem exemptionem, quæ sibi commoda videtur, quæ non videtur, non permittit. Et quanquã aliqui Canonem accipiant pro lege humana: tamen, quantum percipitur ex doctrina primæ propositionis nostræ, debet accipi priuilegium Principis, vel cõsuetudo ab ipso dissimulata, vel canon receptus, qui neutiquam est superius diuinum: adeo, vt nesciam, quomodo Principi seculari, habenti imperiũ in omnes suos subditos, potestas hæc, vel minui, vel auferri possit à Canone, qui ius humanum est, per vulgatam regulam Legistarum, quod, quoruscunque concurrunt duo iura, minus debet cedere maiori.

Sexta Propositio.

Quoruscunque Princeps Venetiarum, legitimus & naturalis Dominus sue Reipub. qui, præter Deum, nullum vnquã agnouit superiorem in temporalibus, leges condit super bonis Ecclesiasticis, quæ suo Dominio subiacent, & animaduertit in personas ecclesiasticas grauius atque atrociter delinquentes, ac disponit super bonis nondũ spectantibus ad Ecclesiasticos, pro auctoritate, quã immediate à Deo habet, qua nunquam spoliatus est, aut se abdicauit, vel per priuilegiũ concessum, vel per Canonem receptum, sed est in possessione illius iuris, per immemoriam consuetudinem, non tantum plurimorum annorum, sed & sæculorum, neutiquam peccat. Ratio est; quia, Qui nõ facit contra aliquam legem, nõ peccat, minus debet dici peccare, qui obseruat legem, & quod magis est, qui retinet quod suum est, non peccat, neque debet cogi, vt sequatur opinionem eorũ, qui putant, exemptionem esse de iure diuino. Liberũ enim vnique Christiano est, quam velit opinionem cõsectari, modo sit Catholica, Imo sequi opinionem rationabilem alicuius Doctoris, contra vulgatam, non est peccatum, vt recte probat Nauarrus in suis *prælud.* Non igitur erit peccatum, sequi doctrinam Pauli, ac tot, tantorumque insignium Doctorum, allegatorum in prima & quinta propositione. Nam profecto, vt verum fatear, non possum excusare illos, qui tenent exemptionem Ecclesiasticam esse de iure diuino, quum mihi modo videantur, vel parum fundati, vel parum perspicaces, modo vel nimis periclitantes, vel nimis aduantes.

Septima Propositio.

Quandoquidem igitur sereniss. Respub. Veneta non est culpæ rea, neque peccatum vllum admittit, faciendo quod præcedenti propositione est expressum, si propterea excommunicatur à summo Pontifice Paulo V. si locis sacris ipsi interdicitur, & c. sententia eius est nulla: non tantum de iure positiuo, quia non obseruatus est legitimus ordo, præscriptus in *Canone de sent. excomm. in 6.* vt in Manifesto est deductum, sed etiam de iure diuino. Quia auctoritas excommunicandi est cõditionalis: Si peccauerit in te frater tuus, adeo vt, vbi peccatum non est, non habeat locum excommunicatio, & sententia fulminata aduersus eum, qui peccatum non admisit, sit nulla, ex defectu materiæ. Neque existat aliquis adeo inops mentis, qui existimet, quod, etiam si incluta Respub. vt probatum est, crimine & culpa vacet, neque peccet, retinendo quod suũ est, peccet nihilominus, non obtemperando Pontifici, & in opinione sua persistendo. Constantia enim & perseuerantia in bona opinione, non est pertinacia, & qui peccato caret, nõ debet dici inobediens vel obstinatus. Etenim qui obseruat legem, facit opus sanctissimum, & meritorium, quique non præstat obsequium in illis rebus, quæ sibi mandari non possunt, peccati notam euadit.

Octaua Propositio.

Dicit quidem S. Gregor. Papa, Sententiam Pastoris iustam, siue iniustam timendam. † Sed nihil hoc facit ad præsentem casum: Siquidem lōga est differentia inter sententiam Iudicis ecclesiastici iniustam, & nullam: quemadmodum erudite docuerunt Nauarrus de *cenfuris ecclesiæ*, & Sotus 4. *sentent. dist. 22.* & quod iniusta sit timenda, nulla vero, nõ obseruanda. Quam obrem, quum censure publicæ à summo Pontifice Paulo V. vt supra demonstratũ est, nullæ sint: quia sunt instar scripturæ formatæ in aqua, vel aere, hoc est sine fundamento, & sine materia, existimo, quod non debeatis illas obseruare, nec innouare quidquam in ecclesia vestra. Nã, licet Nauarrus loco citato, vbi tractat de excommunicatione inualida, & nulla, dicat: Sententiam (intellige Iudicis ecclesiastici) inualidam, seu nullam nihil aliud operari in foro interiori, siue exteriori, quam quod obligat excommunicatum ad seruandum eam, quoad Populus sibi persuaadat, vel persuadere debeat causas nullitatis, propter scandalũ: tamen hæc doctrinã valde pro me facit: Quia constat satis populo Veneto de causa nullitatis, & si forte alicui non constaret, debuisset sane manifesta fieri per illud, quod in edicto suo sereniss. Princeps omnibus notũ fecit, adeo, vt non tantum scandalum vllum metendum non sit, verum etiam, vt non videam, quomodo excusari possint aliqui religiosi, qui siue ex errore ignorantie, siue ex alio sinistro affectu, maluerunt ciuitate exire, quã persistere in celebratione & administratione Sacramentorũ, sicut ob Religionem, & Reipublic. bonum Princeps mandauerat. Quo facto scandalum præbuerunt omnib. Siquidem ipsi sibi fuerunt lex, nolueruntq; imitari exemplum Ecclesiæ cathedralis, omniumq; aliarum antiquissimarum & sanctissimarum Religionum, & Parochiarum: Quibus, dicam cum Christo,

Christo, expediret, vt suspenderetur molæ afu-
 rix in colla eorum, vt non scandalizarent pusillos
 istos. Præterquã quod, defendere libertatē Prin-
 cipis sui naturalis, qui tuetur & conseruet pacem
 in populo, libertatem & religionem, est de iure
 Naturæ, hoc est diuino, & sententiæ ecclesiasticæ
 sunt de iure positiuo, quod illi cedere debet, ma-
 xime quando constat de nullitate. † Vnde fallun-
 tur isti, qui existimant, hanc controuersiam esse
 de fide, quum saltem sit de moribus, & si quid ex-
 pressum est in sacris literis, ex quibus metimur
 negotium fidei, est profecto opinio fereniss. Reipub.
 manifeste tradita à Diuo Paulo: Quapropter,
 Domine mi, pergito strenue celebrare, commu-
 nicare, & exercere omnia officia, quæ exercebas
 in ecclesia tua ante publicationem: non ideo sal-
 tem, quod hæc, vt i scribis, animo tuo stet senten-
 tia, verum etiam, vt euites scandalum, non modo,
 quia sententia nulla minime est obseruanda, cum
 constat de nullitate, sed etiam ne sine vlla proba-
 bili ratione separet te, à capite tuo. quod est Prin-
 ceptis in controuersis iurisdictionis. Imo existimo,
 per hanc ipsam rationem, illum, qui nō audit Mis-
 sam, ad minimum die festo, peccatum admittit.
 Nam intermittit eam sine vlla legitima causa, quæ
 ubiq; celebretur, & sententia nulla sit. Noli agno-
 scere timorem, vbi timor non est: noli trepidare
 vbi nō est tremor, noli committere, vt dicatur de
 te, qui Principi tuo, & sereniss. Reipub. semper fi-
 delis exististi, filii matris meæ pugnauerunt con-
 tra me, sed admittere in plere præceptum Aposto-
 licum: Omnis anima potestatibus sublimioribus
 subdita sit, non solum propter iram, sed etiã pro-
 pter conscientiam. Hoc dico, non quod de con-
 stantia tua dubitem. Scio enim, & audeo mihi pol-
 lici, tam de te, quam de omnibus aliis ciuitatis
 vestræ, quod vitam & sanguinem pro vestro Prin-
 cipe profundere non recusetis, sed vt iustitia cau-
 sæ, quæ tibi quidem cognita est, magis magisque
 inclarescat per hoc meum responsum. Sub finem
 illud etiam monere volui, Dominos vestros Ve-
 neros, quanquam sub pœna vitæ mandauerint, vt
 Religiosi omnia templa aperta teneant, sacrisque
 ministeriis vacent, id metu non fecisse; quasi illi,
 qui bene adfecti sunt, quique sciunt & sequuntur
 veram doctrinam, cuiusmodi fere omnes sunt, a-
 liter facere deberent, quam fecerant in celebra-
 ndis & exercendis omnibus diuinis ministeriis, sed
 ne ex vano metu prætermitterentur ab aliquibus
 exercitia in illa ciuitate, quæ semper fuit catholi-
 ca, neq; vnquam magis id professæ est, quam hoc
 ipso tempore. Vnde nec cōmittere vult, vt in ex-
 ercitiis pietatis vlla existat mutatio, vel vt inter-
 missio ipsorum quibusdam det occasionem præ-
 cipitandi; Cui malo remedium quærere, propter
 interesse Ecclesiæ, Princeps tenetur, omnib. mo-
 dis, quibus de iure diuino fieri potest.

Multas alias auctoritates & rationes potuissim
 adducere, quas propter festinationem, & studium
 breuitatis, omitto, referuans mihi facul. atem fu-
 sius de hac materia scribendi in peculiari libro,
 quem statim edam in lingua latina, de suprema
 auctoritate Principis secularis. Interim moneo,
 vt legas doctrinam fundatissimi Doctoris Na-
 uarri, qui in omnibus quæ dicta sunt, pro nobis
 facit, maxime in 6. Nouis. de iudic. notab. 3. & in Ma-

nual. c. 27. de censuris. Et, vt omne periculum effu-
 gias, recipe te in securissimum portum huius no-
 tabilis doctrinæ, quod omnes ecclesiastici, si gau-
 dent vlla exemptione, gaudent ea, non de iure di-
 uino, sed ex priuilegio Principum, qui possunt re-
 tractare, minuire, & dilatare dicta priuilegia pro
 suo lubitu, quotiescunque id ex vsu atque vtilitate
 Reipubl. futurum prospiciunt, haud aliter quam
 summus Pōtifex facit super priuilegiis indulgen-
 tiarum, altarumque rerum dependentium ex au-
 thoritate sua spiritali, quæ modo annihilat, mo-
 do imminuit, modo auget pro placito. Et quoniã
 doctrina, quam retuli, non est mea, sed omnino
 magni momenti, deprompta ex libris Sanctorum
 & catholicorum Doctorum, non adferam nune
 plura pro confirmatione eius. Dominus noster te
 consoletur.

F I N I S.

Conueniunt † hisce quæ notant sequentes:
 Primo author in defensore Pacis, ad Ludouic.
 Cæs. ex Bauarorum familia, ante annos 300. con-
 scripto.

Secundo author de iure Imperatoris in appro-
 bandis Rom. Pontif.

Tertio author commonefactionis de fine Iu-
 risconsulti.

Quarto author libri verisimilium Theologor.
 Iuridic. & Polit. hoc anno editi.

C A P. XIII L

De Remediis, seu Actionibus Iudi-
 cum, & Partium.

S Y M M A R I A.

- 1 Mandata in Camera ratione brachij impetrantur:
 & an illa cum, vel sine clausula decernantur.
- 2 An illa mandata sub pœna banni, vel pecuniariae
 manate soleant.
- 3 Si iudices non obediunt prius benigne ratione brachij
 monendi. Et quomodo hoc accipiendum, numer. 4.
 Alij dictam opinionem improbant. n. 5. & n. 12.
- 6 Iudex secularis non obediens, an ipso iure sit excom-
 municatus.
- 7 Excommunicatio dupliciter contingit, vel à iudice,
 vel ipso iure. Et quid differant. n. 11. (deueniatur.
- 8 Ad excommunicationem, quæ per hominē fit, quomodo
- 9 Legatus à latere quando absoluat excommunicatum?
- 10 Excommunicatio à iure quæ fit? (titur.
- 13 Pœna nō impartientis brachiū arbitrio iudicis cōmis-
- 14 Animaduersionis appellatione quæ veniant.
- 15 Ecclesiasticus iudex, an & quomodo cogatur. & n. 17.
 Præsertim in Gallis. n. 16. (punisur.
- 18 Temere accusans iudicē de denegato brachij auxilio.
- 19 Remedia quæ contra priuatos competant.

V T in omnibus aliis, ita & hic remedia apta
 suscipienda sunt, quibus res debita ratione in
 actū perducatur. Et quia in modū executionis hæc
 petuntur, illud certū est, mādāta executoria hic
 locū sibi sumere; & si Camera adeatur, ibidem illa
 impetrari, vt testis est Gail. obs. 15. n. 9. quæ sequi-
 tur Frider. c. 65. nu. 5 lib. 2. de mandar. † An aut cum,
 an sine clausula decernantur, quæstionis est? Pro
 re subiecta, ego cum, vel sine clausula decerni pos-
 se cōpertum habeo; Sine clausula mandatorū ex-
 empla extant in causis Wortmbs contra Etoudeu/
 5. Febr. anno 91. Item Theumen contra Rühr/ 15.
 Augusti, anno 1591

Ali-

Aliquando tamen mandata executorialia sine clausula decreta, etiam in causa matrimonii, à Iudice & officiali Monasteriensis sententia lata 17. Augusti. Anno 91. in causa Annæ von der Ruer / contra Binsfeld von Trunen zum Bensfeld / Gail. obs. 115. & lib. 2. de pace publ. ca. 2. c. 13. & 17. num. 34. Item in causa Vlrici Weissen Caplan S Cathari n: Alstari zu Speier / in S Peters Rrchen / contra Rudolffen von Zwisfen / & Consorten, 5. Septembr. Anno 71. Et in causa Lucia Binselbergerin cōtra Abraham Kerckel Apotecern zu Franckfurt / 19. Aprilian. 1592. Decis. Cam. in verb. brachii.

2 Sed hic & illa quæstio incidit, ¶ An hæc mandata sub pœna pecuniaria, an banni decernantur? quod ita Gail. d. loc. u. 3. declarat; In Camera, quando iudex ecclesiasticus implorat brachium sæculare, hoc est, Cæsaris, contra partem victā & contumacem, mādāta executorialia sine clausula, sub pecuniaria, raro bāni pœna decernuntur, propter annexam citationem ad docendum de paritione: sequitur Frider. d. loco.

Sed quid si nolit Iudex sæcularis mandata illa 3 impartiri? ¶ sunt qui prius benignè procedi debere existimant. Lopez. in addit. ad Diaz. in pract. crim. can. c. 154. nu. 9. vers. in hac. qui putat id obinere in supremis iudicibus, quos propterea, nō per modum iussionis, ac sub pœna censuræ cogēdos ad eorum auxilium præstandum, sed bene, benignè, & honorificis precibus ad id exhortandos esse. Idque in Hispania quandoque receptum testatur ex Segur. in loco per eum relato. Alii tamen dicunt, quod hoc respicit requisitionem, & illius modum, quo uti debet ecclesiasticus Iudex, quando à supremis iudicibus implorat auxilium brachii sæcularis. ¶ Dubitandum enim non esse, quin antequam deueniatur ad cōactionem, & comminationem pœnarum, præcedere debeant literæ requisitorie, prout aduertit Hier. Giacch. in addit. ad Clarum in pract. crim. § fin. 37. vers. penult. litera C. in fine additionis. Quod autem si requisitus Iudex recuset suum brachium præstare, tunc, quod sub pœnis prædictis quicumque Iudex, etiam supremus, possit iuberi, & cogi ad illud præstandum, & iura indistincte loquentia, sunt, ut præfertur, clara, & Doctores cōmuniter admittunt, nec illa ratio potest contrarium suadere. Imo si aliter diceremus, sequeretur, quod supremi indices possent recusare ad eorum libitum brachium sæculare ecclesiastico iudici impartiri, quod omnino & absurdissimum est, & contra iura præcitata, prout bene aduertit idem Lopez d. nu. 9. in princ. Farinacius d. l. num. 82.

5 Reiecta ¶ itaq; priori, alii hanc rem sic decidūt, Iudicem sæcularem, si auxilium petatum deneger, excommunicati posse, id que explorati iuris esse, per text. in c. 3. de offi. iud. ordin. glo. ibid. in verb. publicū. Panorm. similiter, nu. 5. & 11. & communiter Canonist. tex. in c. statumimus, § fin. de maledic. & tex. not. in l. 2. C. de his qui latron. vel aliis criminibus reos occultant. pulchre Olt. trad. conf. 89 per totum, incipit. Episcopus inuocat. Aff. & in const. Sicil. ad procem. num. 54. cum seq. Marant d. disput. 1. num. 26. Gail. obser. 115. nu. 1. Mich. Agia conclus. 7. Prosper Farin. q. 97. num. 82. per plures auctoritates post Alciat. in cap. perniciosam de offic. ord. & Grauat. ad Vestr. in prax. lib. 8. c. fin. Communiter receptum esse testatur Soarez in

thes. com. opin. liter. E. nu. 21. accedunt notat. Marant. in disput. 1. sub num. 8. Mynsing. conf. 6. nu. 5. centur. 1. Graeu. concl. 115. num. 4.

An autem ipso iure ¶ sit excommunicatus sæ. 6
cularis Iudex, vide Bellamer. in c. 1. num. 3. vers. quia, & num. 4. vers. & excommunicandi. Ut autem à iudicibus hoc rectius percipiatur, efficaciaque eius dignoscatur, sciendum; Dupliciter contingere excommunicationem, vel ab homine, vel à iure, quod, quam efficaciam habeat, quia præter ceteros notanter prosecutus est Nicolaus Mongeargius, in Codice, de Mosaisco, & veteri iure enucleand. folio mihi 227. quæ hic (maxime cum superiora ferre omnia rite explicant, & modum exequēdi, per brachium sæculare præscribant) adicienda duxi. Quartus (inquit) est modus, quando vinculo maioris excommunicationis quis subicitur, quæ est propria excommunicatio, dupliciter ¶ cōtingens; 7
aut ab homine, aut à iure: ab homine excommunicatio est, quando cōpetens ecclesiasticus Iudex, per solemnem quendam modum profert, quæ propterea anathema dicitur, consueta proferri, adhibito sono campanæ, & candelarum solemnitate; ad hoc, ut tunc eo populo magis innotescat totius criminis, & facti qualitas, occasione enormioris delicti, quam in alia, maiori tamen excommunicatione, quæ non dicitur anathema, quam Octavianus Vestrius in praxi sua, sic exhiberi contuuisse describit: ¶ Reus monetur in executorialibus ad omnes iudices directis, ut quotiescunq; pro instantis à Parte fuerint requisiti, infra 6. dierum spatium, quorum duos pro primo, duos pro secundo, & duos pro tertio peremptorio termino eis assignat, debeant conuentum reūm, Apostolica auctoritate, monuisse, quatenus infra triginta dierum spatium, post huiusmodi monitionem, quorum decem pro primo, decem pro secundo, & decem pro tertio peremptorio termino, ac monitione canonica præfigit, debeat omnibus ac singulis, in sententia contentis, parere; quo elapso termino, si supradictis parere recusauerit, præcipit, ut eundem publice denuncient excommunicatum: & si excommunicationem ipsam instituerit: per decem dies eadem censura reiteratur, & aggravatur, solemniter compullatis campanis, extinctis candelis, in maledictionisque signum, in terrā proiectis; sin vero per alios decem dies prædicta sustinuerit reus, tunc aggravatur censura, nec non omnibus Christi fidelibus, familiaribus, consanguineis, affinibus, seruientibusque, cum prædicto excommunicato, sub eisdem censuris, & pœnis interdicitur commercium. Ac si huiusmodi grauamen vltius per alios decem dies sustinuerit, tunc omnes & singulas ciuitates, castra, oppida, villas, & loca ecclesiastica, collegia, ecclesias, nec non omnes, sub quibus, & ad quas iidem sic præmoniti degunt, & peruenerint, quamdiu ibi fuerint, ecclesiastico supponantur interdicto: sin vero huiusmodi interdictum sustinuerit idem reus, tunc inuocatur brachii sæcularis auxilium, ut post hæc capiantur mobilia, deinde immobilia: vltimo loco deuenitur ad iura & nomina. ¶ Excō. 9
municatio à iure ea vero est, in quam absque villo hominis facto incidimus, ut quoties ipso iure canon facit executionem, per verba videlicet præteriti temporis, ut nuper est dictum, quo casu ab-
solutio

solutio spectat ad summum Pontificem, ex ea vulgari regula; nihil tam naturale est, quam vnumquodque eo iure dissolvere quo colligatum est, nisi in mortis articulo, † propterea legatus à latere, habens amplissimas in omnem calum dispensandi facultates, cōsequitur facultatem absolventi eum, qui iniecerit manum in clericos, & inciderit in canonem latę sententię: absolventi vero ius excommunicatum nominatim, à Papa minime consequitur, ex quavis generali concessa facultate, nisi specialiter sibi concedatur, insuperq; differentię excommunicationis à iure, & ab homine ea fuit ratio, quia si aduersus beneficium clericum † proferatur ab homine, statim & immediate, post ipsam excommunicationem prolata, beneficia vacāt; sed si proferatur à iure: quāuis semper vigeat in viridi obseruantia, nihilominus tamen adhuc requiritur declaratoria sententia, ac à possessione beneficii amotio, quo fit, vt post crimen commissum, idem clericus possit interim renūciare, cui velit in fauorem, si regulariter is modus in curia renunciādi fuerit in vsu, &c.

Nonnulli vero hac pœna non sunt contenti, Ignat. Lopez. in addit. ad Dia. in pract. crimin. canon. cap. 154. nu. 20. & num. 29, vbi addit, quod adhuc: si iudex sęcularis denegauerit ecclesiastico iudici suum auxiliū: possit vltra † censuras ab eodem ecclesiastico iudice pro modo culpę arbitraria pœna plecti, ex Salyc. in loco per eum citato. Quibus impari tamen ratione, conueniunt, Ceteri qui iudicis † arbitrio simpliciter id cōmittunt. Menoch. de arbit. cas. 452. quod & innuit in simili Wesebec. conf. 96. num. 24. quomodo animaduertendum, vbi nota animaduersionis appellatione, præter excommunicationem, etiā alias pœnas venire, † notante pulchre Petr. Molineato de appellat. verb. sig. fol. 14. & hac de sęculari, Sed quid si nolit iudex ecclesiasticus exequi, inuocatus & requisitus, † quo remedio sęcularis vteretur? Id notat Agia d. concl. 7. hisce verbis: Ecclesiasticus compellere potest sęcularem censuris, ad exhibendum sibi auxilium c. 2. de maled. at vero sęcularis compellere non potest ecclesiasticum: sed eius superiorem adire tenetur, atque ab eo humiliter petere, vt Iudicem ecclesiasticum inferiorem cogat ad præstandum sibi auxilium pro suę sententię executione, secundum Innocent. Panorm. & Alciatum nu. 26. & nu. 123; in c. 1. de offic. ord.

Rebuff. hanc rem ita completur, in tractat. de lit. requisitor. glo. 3. n. 8. Sęcularis vero non coget ecclesiasticum cap. 2. de except. Henric. in c. 1. de raptor. Fab. & Cyn. in authent. que in prouincia, Cod. vbi de erim. agi. oport. Bellamera, & Iacob. de Bellouisu, in d. 5. contrahentes. quest. 3. de foro competent. & ista opinio est tutior, & melior. Vidi tamen quandoque in hoc regno iudices Regios compellere clericos, capiēdo † temporalitatem, quam vocant, spectantes ad Iudicem ecclesiasticum, sub manu Regia, donec fecerit, quę mandat dictus sęcularis, Alciatus sic hoc determinat in cap. 1. de officio ordin. numero 123. Quod vero ad Iudicem sęcularem, licet Innoc. dicat, quod non possit compellere ecclesiasticum, intellige istud esse verum, ex sui persona, sed bene poterit recurrere ad superiorem 17 ipsius ecclesiastici, † puta Archiepiscopum, qui coget Episcopum, vt illi det auxilium d. cap. final.

de except. in 6. & argum. §. 1. in authent. vt different. iud. & quod notat Bartolus in d. l. à diuo Pio. §. 1. in 4. quest. & per Butr. in cap. postulasti. de foro competent. Et ita intelligo quod notat Bald. in cap. licet vndique, in vlt. colum. supr. tit. 2. vbi dicit, quod Episcopus tenetur obedire literis potestatis ei seruientis, & habentis temporalem iurisdictionem, quia hoc facit autoritate legis, aliter superior eius eum puniet, allegat gloss. in l. ex ea in gloss. final. ff. de postul. &c.

Non tamen temere implorabunt hæc remedia pœnalia, nisi bene sint instructi de facto iudices. Nam, vt Montalius docet; querelans de iudice iniuste, patietur talem pœnam, † qualem iudex, si verum esset, allegat Bartol. in l. seruo inuito. §. cum Prætor. ff. ad Trebellianum. Et licet Bartol. ibi non dicat, tenet Paris de Puteo in dicto tractat. in parte syndicatorum folio 25. vbi tenet, quod in syndicatu non debent calumniari, & vexari contra honorem, & dignitatem suam, & providere, quod quis non frustretur friuolis petitionibus, vel ineptis, & calumniosis, & quod debeant reici tales conuitiantes officialibus in fine sui officii, & eos puniri: quod nota: verba sunt Aulii in cap. Prætorum 1. in verbo, Donation. n. 41. fol. 68.

Et tantum de Remediis † contra magistratum competentibus; superest, vt addamus remedia, quibus illi contra priuatos litigantes vtuntur, quam rem verbis Alciati explicare libet, d. loc. nu. 122. Quæstio est, inquit, quo genere auxilii debeat alter alterum iuuare. Et Abbas hic sentit, quod Episcopus debeat adiuuare sęcularem, per viam excommunicationis: sęcularis vero adiuuabit Episcopum, per banna, & relegationes. Tu aduerte, quia cum per implorationem talis auxilii, videatur negotium fieri de foro adiuuantis, non debet iste adiuuans grauiori remedio vti, quam ipse in foro suo esset vsurus. Et propterea Episcopus non excommunicabit, nisi prius cognito, an inobediencia rei sit animę præiudicialis, vt per Gemin. in d. c. final. & an tale sit delictum, quod illam pœnam mereatur. Et eodem modo non procedet ad excommunicationem, nisi præmissa monitione, de qua in d. c. nouit, per Baldum & Doctorem. hic. Idem est dicendum ex parte sęcularis, prout est aliquis aduersus Episcopum contumax: nam propter hoc sęcularis ad petitionem Episcopi eum relegabit, seu concedet familiam Episcopo, vt mittat in possessionem ex primo decreto, vt est de mente Doct. in d. l. magistratibus.

CAP. XV.

De Expensis.

SUMMARIA.

- 1 Expensas, in materia remissionis, in criminalibus, facit iudex.
- 2 Expensas quando partes in remissionibus faciant.
- 3 Executoriales pars vincens suis sumptibus in Camera impetrat.
- 4 Pauperibus quis subministret expensas.
An partes disputatur num. 5.
Quando iudex, num. 6.
Et quod iudex eas repetat, etiam si ab officio remotus fuerit, num. 7.

8 *Expensis quomodo in Camera Partes exponant, & reposcant.*

Cum plurimæ soleant fieri in imploratione hac expensæ, quæritur unde eas sumendæ: Et quidem prima facie videbatur Iudicē petentem eas præstare debere, exemplo remissionis in criminalibus, quæ sit expensis iudicis petentis. † Ita per *l. si culpa, ff. de rei vend. & l. si hereditas, §. 1. ad exhib. Rebuff. de liter. rogatoriis, §. 11. tit. requisi. num. 12.* Aut (ut alii volunt) nempe Ioan. Faber. in *l. vnic. de off. procons. & leg. partem impetrantē eas exponere debere per Bald. in c. nonnulli. col. 3. de rescri. lat. in l. à diuo Pio. §. sententiā. col. 2. ff. de re iud. rursus idem Bald. in c. 1. si iudex de pace tenenda. & Matth. de Afflict. in consil. Neapol. lib. 1. rubr. 41. n. 13. qui similiter in ea sunt sententia, ut opinentur, has expensas expendendas esse ab ipso accusatore, si is remissionem petierit, vel eo petente, fuerit à Iudice loci delicti postulata: alioqui ab ipso Iudice publico ex ærario præstandas, qui remissionem petit. Primum deducitur ex argumento *l. cum sape. C. de erogat. milit. anno. ultimum ex l. mulier inops. ff. de capitu. & hæc iure communi, &c. Couarr. pract. quest. c. 11. num. 15.* Eamque opinionem tenet Caraita. *super rit. mag. cur. rit. 235. num. 13.* Sic & videmus partem impetrantem in Commissionibus facere expensas, & eas postmodum repetere per taxam iudicis. Et hæc in remissione & commissione.*

Ego tamen hæc in re brachii implorationem concernente, quia non in omnibus, quoad hæc, remissionis materia hic conuenit, sic distinguendum sentio, quod aut Magistratus, aut Pars brachium impetrat: Si magistratus, sumptus hosce eum facere, sed tamen à partibus repetere: Magistratus enim hic suum officium impartitur ad partium inuocationem: ut ergo pars vincens tenetur
3 impetrare executoriales † & pro iis sportulas soluere. quod quotidie fieri in Camera Imperiali videmus; idem quoque hic statuendum: cum hæc res succedat executioni. Quod tamen eatenus verum
4 dixerim, nisi partes essent pauperes: † tunc enim Iudex, vel ex suo expensas faciet, vel partem, contra quam, ut eas faciat, interpellabit, ut in materia remissionis *d. loco* notauit Farinac. n. 39. in fin. autoritate Boer. Carait. Couarr. & Afm. † Nam diuites pauperibus tenentur subministrare expensas, per tradita Paridis de Puteo, *de syndicat. in verb. expensa.* Coler. *de processib. executiu. 1. part. c. 2. nu. 95.* Idque maxime locum habet, cum petitio hæreditatis instituta est, *l. si instituta 27. de inoffic. testam. l. 2. C. de Carbon. edit.* Confirmantur prædicta ex tradi-

tis Adamantii Dionysii in tractat. de diuision. act. c. 4. Sed quia hoc indifferenter non obtinet, obstante quod in Camera Imperiali, regulariter, in hoc puncto id non obseruetur: quod & iuri cōsonum est. *l. Imperatores. 17. ff. de tutel. & ration. distr. vbi Iurisconsultus pupillo, petenti expensas litis à tutoribus, contra quos agebat, responderet, Impetratores rescripsisse: Non habet rationem postulatio tua, volentis in sumptum litis tibi pecuniam subministrari. Ex quo regulariter notat Bal. libi: quod nemo teneatur aduersario suo, contra seipsum, suppeditare sumptus litis. Et est etiam de mente Bartoli, dum ibi respondet ad iura supra in cōtrarium adducta: & sequitur Aretin. in c. si qui restium, de testibus, & ibi Felin. vbi pro hoc ponderat tex. in l. si procuratorem, §. si ignoranter. ff. mandati, & tenuit etiam Boer. in decis. 303. num. 4. qui ait, se non vidisse seruari id, quod Angel. in supradicto loco asserit. Ioan. Lupus in c. per vestras §. 39. num. 3. de donat. inter virum & vxor. Matth. de Afflict. in consil. Neapolitan. lib. 1. rubr. 33. incip. lege præsent. num. 7. Hartman. Pistor. quest. 10. nu. 2. lib. 1. & Rebuff. in tit. de Inquisitor. seu commiss. art. 9. nu. 3. hæc ego notauit, in tract. de commissionib. lib. 6. part. 1. c. 13. num. 2. Idcirco Iudex † sæpe ex suo, pro re nata, & circumstantiis rerum & personarum, subministrat. Quod tamen ita intelligendum, ut cum iam per executionem, quod petiere, obtinuerunt, ex iis reddere debeant: quod exemplo demonstraui *d. loco. nu. 11.* † Idque non solum cū est in officio, sed etiam cum est depositus. Nā in simili notatur ab Auila, in c. 33. Prætor. in verbo Oenotra manera. Quod si Iudex de suo impendit in his operibus, possit recuperare à ciuitate, licet sit remotus ab officio, vel expirauit officium eius: quia licet quis remoueat ab actu, non tamen perdit iura, quæ quæsiuit medio tempore, ut tenet Bald. in l. à tutela. ff. de contrar. tutel. act. loquendo in rectoribus ecclesiarum, qui de suo impenderunt, & sunt remoti, quod recuperant ab Ecclesia: quod nota, & idem Bald. in c. à crapula, de vita & honest. cleric. nu. 2. per d. l. à tutela remotus. idem tenet. Et facit in simili l. 20. tit. 16. part. 6. & Abb. in c. cum pro causa. de procurat. num. 1. & 6. quæ dixi infra c. 54. in gl. ha he hacet, quasi in fin. & in c. 3. in gloss. iurisdiction. num. 31.*

Si vero pars ipsa impetret brachium: iterum distinguendum, an diues sit vel pauper? † Si pauper, gratis obtinebit in Camera: Si diues, ex suo expensas faciet, & facta executione, eas exhibita designatione, in Camera efflagitabit.

E X P L I C I T.

VNI ET TRINO DEO GLORIA.

IN